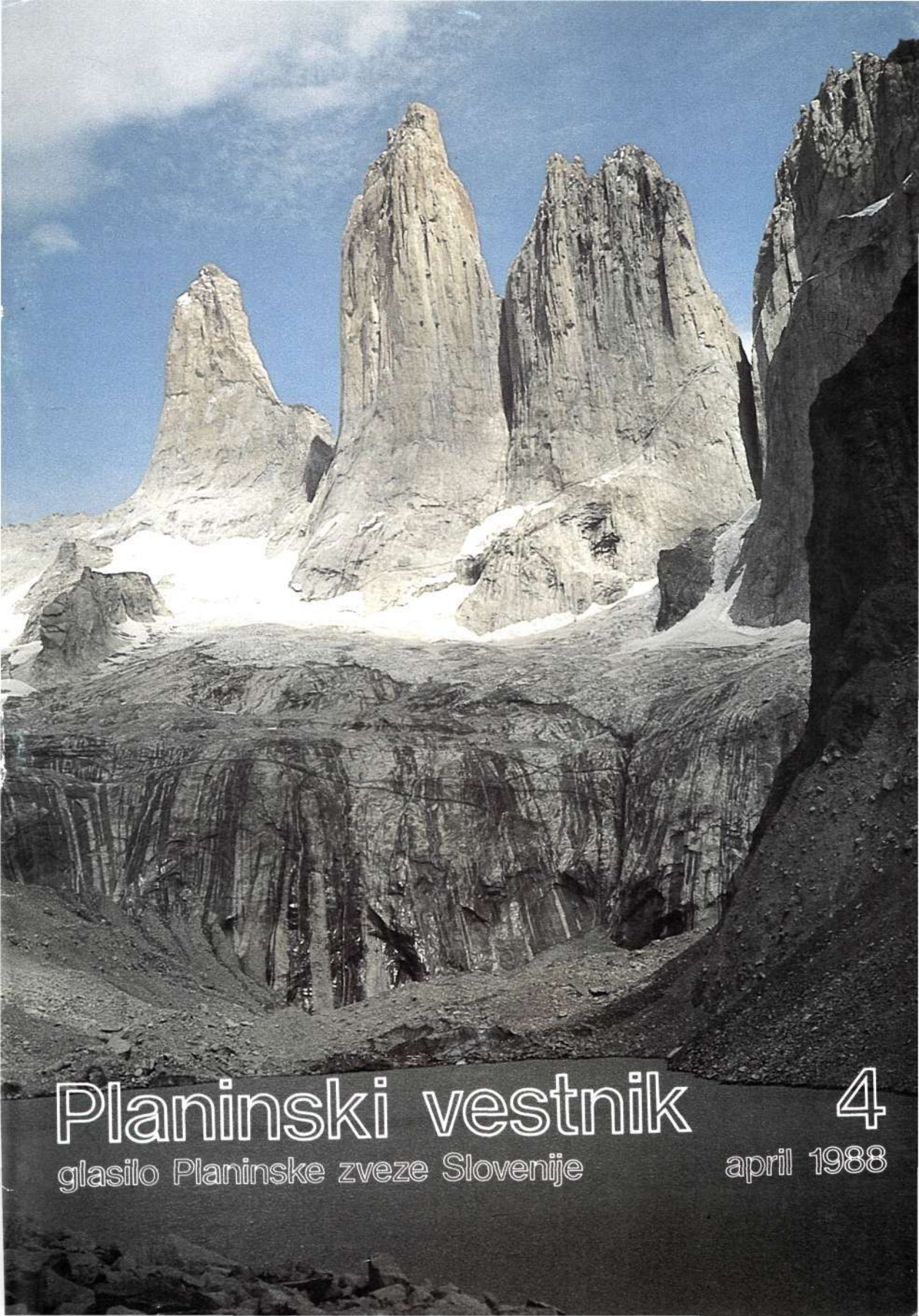

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

4

april 1988

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1988

4

letnik LXXXVIII izhaja od leta 1895

vsebina

Dr. Tone Strojín	Dodatno zavarovanje Triglava	145
Marjan Rantzresen	Dinozavri	146
	Veliko dela do okroglega jubileja	148
Marijan Krišelj	Planinstvo kot pojav v prostoru	150
	Gore ne kličejo, gore prihajajo	152
H. Čaušević	Poklicni šport in planinstvo	154
Edo Kozorog	Dežela zadnjega upanja	157
Andrej Gradišnik	Sovjetski bivak	160
Miha Kuhar	Prividi v smrtne pasu	161
	Svobodni ujetnik Everesta	162
	Super maratoni	165
Damjan Slabe,		
Mire Steinbuch	Ognjeni pekel	167
Zvonko Čemžar	Gore — prijateljice	171
Janez Lončar	Prijatelji	172
Božo Jordan	Po Gorjancih nad Kostanjevico	174
Mira Šincek	Dragulj sredi spominov	176
Marjan Bradeško	Svetloba v noči	176
Edo Torkar	Zvonovi pod Bohorjem	177
Matevž Lenarčič	Smisel in spoznanje v Patagoniji	179
	Odmevi	184
	Iz planinske literature	186
	Društvene novice	188
France Kreuzer	Prvič v domači hiši	192 a

Slika na naslovni strani: **Torres del Paine**

Foto: Edo Kozorog

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 214. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rantzresen (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja, Nevenka Vogeltnik in Božo Zorko. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Polletna naročnina v letu 1988 je 7000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

DODATNO ZAVAROVANJE TRIGLAVA

DR. TONE STROJIN

Razloga, da se oglašam v Planinskem vestniku, sta dva: prvi je ta, da slovenska planinska organizacija praznuje letos visok jubilej in je prav, da se ga na dostojen, predvsem pa na delaven in koristen način spomnimo, drugi pa je ta, da v srednje-ročnem načrtu Triglavskega narodnega parka, objavljenem v decembrski številki Delegatskega poročevalca Skupščine SR Slovenije, Triglav kot naravna znamenitost ni predlagan skupaj s **severno steno**, čeprav so kot naravne znamenitosti v Triglavskem narodnem parku predlagana okna, korita in druge geomorfološke tvorbe, manj znane od Triglavske stene, med kulturnimi spomeniki pa tudi ni **Aljaževega stolpa**, ki ima med vsemi drugimi kulturnimi spomeniki tod okrog najbolj znano narodnostno zgodovino. Za Aljažev stolp je bila v času najhujšega avstrijskega pritiska za simbolično ceno kupljena slovenska zemlja na najvišjem vrhu naše ožje domovine.

Narodna čast zahteva, da vzlic zakonu o Triglavskem narodnem parku zaščitimo Triglav skupaj s Severno steno in Aljaževim stolpom za zavarovano naravno znamenitost hkrati z Aljaževim stolpom kot kulturnozgodovinski spomenikom.

Ko predlagam sprejem odloka o razglasitvi Triglava s Severno steno in Aljaževim stolpom za zavarovano naravno znamenitost in objekt, si nikakor ne domišljam, da je moj predlog popoln. V pristojnosti delovne organizacije Triglavski narodni park, regionalnega zavoda za spomeniško varstvo in drugih upravnih služb je, da predlog tudi z vidika naravovarstvene doktrine in pravnomohtehnično obdelajo. Že zdaj pa opozarjam na procesno posebnost: vrh Triglava je na stiku treh občin, ki bodo morale vsaka zase izglasovati odlok (če bo seveda sprejet) — ali pa naj bi zaradi ekonomičnosti zakonodajnega postopka to storila republiška skupščina, kar bi bilo vsekakor hitreje.

Menim, da bi tako jubilej slovenske planinske organizacije pred najvišjim slovenskim delegatskim telesom proslavili s primerno pozornostjo, pa tudi delovno in koristno ter v teh časih brez stroškov, kar je seveda tudi nekaj vredno.

PREDLOG

za izdajo odloka o razglasitvi Aljaževega stolpa za kulturnozgodovinski spomenik ter vršnega dela Triglava in Severne stene za naravno znamenitost

Severna triglavska stena in vrh Triglava naj bi bila še posebej zavarovana

I. TEMELJNE DOLOČBE

1. člen

Z namenom, da se ohrani zgodovinsko izročilo, kulturne, estetske in naravne vrednote ter zagotovi nemoten razvoj ožjega triglavskega območja, se Aljažev stolp in vršni del Triglava (varianta: Triglav nad Podi, Prodi in nad Planjo) razglasita za kulturnozgodovinski spomenik in naravno znamenitost.

2. člen

Aljažev stolp se razglasi za kulturnozgodovinski spomenik, ker je simbol odpora proti potujčenju slovenske dežele in je eden od redkih še ohranjenih materialnih pomnikov iz tega obdobja v slovenskih gorah.

Vršni del Triglava (glej varianto) se razglasi za naravno znamenitost, ker je kra-

jinsko značilno oblikovani del slovenske pokrajine in kot tak simbol v republiškem grbu SR Slovenije.

3. člen

Kulturnozgodovinski spomenik po 1. odstavku 2. člena odloka je Aljažev stolp zaradi naslednjih zgodovinskih, kulturnih in gorniških vrednosti:

— najstarejša slovenska gorniška pričevanja so povezana z znanim vzponom srčnih mož leta 1778 na Triglav;

— z Aljaževim stolpom na vrhu je slovenski značaj Triglava prešel v simbolično narodno lastnino;

— Triglav je s preprosto zasnovanim Aljaževim stolpom pridobil tudi simbolično zavetišče za ljudi pred nočjo in viharjem.

Aljažev stolp na Triglavu je zgodovinsko jedro slovenske stavbene dediščine v gorah, ki kot celota planinskih koč predstavlja visokogorsko turistično gospodarstvo Slovenije.

4. člen

Naravna znamenitost, ki je razglašena v 2. odstavku 2. člena odloka, je Triglav zaradi geomorfoloških, znanstvenih, estetskih in vzgojnih vrednosti.

Vršni del Triglava je zaradi posebne slojevitosti apnenca geološka posebnost v taki višini.

Znanstveno vrednost ima vršni del Triglava zaradi zgodovinske navzočnosti človeka (varianta: raziskovanj) v etnološkem, zemljemerskem in v drugih pomenih.

Estetska vrednost vršnega dela Triglava je vsebovana v vseh oblikah umetnosti ter ima globoko narodno vrednost in pomen za Slovence.

Vzgojno vrednost predstavlja Triglav za vsakega obiskovalca.

5. člen

V ožjem območju Triglava se razglasijo za kulturne in zgodovinske spomenike in naravne znamenitosti tisti deli kulturne in naravne dediščine, ki imajo ugotovljeno posebno kulturno, zgodovinsko, znanstveno, estetsko in vzgojno vrednost ter so po svojih značilnih lastnostih:

A. umetnostni spomeniki, kot

1. plošča prvim triglavskim pristopnikom;
2. plošča partizanom gornikom na Aljaževem stolpu;
3. plošča Vodniku in Matjanu;
4. Staničevo zavetišče;
5. plošča Klementu Jugu pod Steno;

B. naravni spomeniki, kot

1. Zeleni sneg;
2. Triglavsko brezno;
3. Severna stena od Luknje do poti čez Prag.

6. člen

Meje zavarovanega območja so izrisane na karti IGF v merilu 1 : 20 000 za območje Triglava.

7. člen

Zavarovani spomenik in znamenitost obsega območje, ki je prikazano na karti v merilu 1 : 20 000 in je sestavni del tega odloka.

Karta prikazuje mejo območja naravne znamenitosti ter označuje strožji režim, ki velja na tem območju Triglavskega narodnega parka (TNP).

II. VARSTVENI REŽIM

8. člen

Za zgodovinski spomenik in naravno znamenitost velja enoten varstveni režim, kot velja za II. cono TNP, s tem, da se:

A. na Aljaževem stolpu dodatno prepove:

1. na zunanji strani nameščati druga zgodovinska obeležja ali reklamne napise;
2. spreminjati fasado, barvo, kritino stolpa, kot je že iz leta 1895, in ožjo podobo okolice stolpa z drugimi napravami in oznakami;
3. posegati v videz in spreminjati konfiguracijo vrha;

B. za vršni del Triglava dodatno prepove:

1. opravljati kakšno dejavnost in prireditve, ki bi bile v nasprotju z varstvenim režimom naravne znamenitosti;
2. v Steni in pod njo postavljati nova spominska obeležja in druga znamenja, razen oznak iz priročnega materiala, ki so potrebne za orientacijo alpinistov.

9. člen

Na območju Triglava so dodatno dovoljeni:

1. znanstvenoraziskovalni in opazovalno-

namesto komentarja

DINOZAVRI

Podatek je skorajda neverjeten, a popolnoma resničen: čim večje je planinsko društvo, tem manjše je zanimanje njegovega članstva za društvena zborovanja in proslavljanja. Zdi se, kot da velikim društvom ne bi bilo treba dokazovati svojega obstoja z javnimi manifestacijami, medtem ko je za manjše društvo skoraj vsak društveni dogodek velik in mu temu ustrezno posvečajo dokajšnjo pozornost.

Ko je bila zadnje februarске dni v Ljubljani proslava ob 95-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva, zvezana z rednim letnim občnim zborom Planinskega društva Ljubljana-Matica kot naslednikom SPD, se je v veliki dvorani zbralo — reci in piši — 69 ljudi, pa še ti niso bili vsi člani tega društva, ampak je bilo med njimi, kot

meritveni posegi in dejavnosti na območju vrha z grebeni, na Podih, Prodi in Planji, na območju Zelenega snega, Triglavskega brezna ter v drugih delih zavarovane naravne znamenitosti, ki ne bi pustili ali puščali posledic na površju in podzemlju;

2. tiste prireditve, ki so skladne z namenom, ki jih je imel Triglav v zgodovini slovenskega naroda in planinstva;

3. tiste dejavnosti vidnega, slušnega in začasnega značaja, ki so nujno potrebne na takih prireditvah, če so prej prijavljene pristojnim organom;

4. izjemni ukrepi ob nesrečah in prednosti, ki veljajo za reševalne akcije.

III. RAZVOJNE USMERITVE

10. člen

Razvojne usmeritve se določajo v prostorskih sestavinah družbenega plana za to območje, ki je na območju občin Radovljica, Jesenice in Tolmin, za obdobje 1986—1990 z elementi dolgoročnega plana do leta 2000, v prostorskih izvedbenih aktih teh občin ter aktih Triglavskega naravnega parka.

A. Za celotno območje:

— za Aljažev stolp na Triglavu, za poti nanj in koče pod njim je treba zagotoviti redno vzdrževanje, varstvo okolja in varne dostope;

— planinska stavbna dediščina in poti, kulturni in zgodovinski spomeniki, Triglav kot naravna znamenitost, druga naravna in kulturna dediščina morajo biti zavarovani in nadzorovani;

— povsod po zavarovanem območju je treba zagotoviti obvezno in redno odstranjevanje odpadkov in transport na dolinska komunalna odlagališča.

S kulturno rabo planinske stavbne dediščine, naprav za zavarovanje in poti bodo ti objekti postali aktivni in spremljajoč del tega območja.

B. Dodatno za Aljažev stolp:

— obstoj in vzdrževanje tega stolpa se uresničuje z barvanjem in prebarvanjem vseh znamenj, ki niso v zvezi z namenom njegove rabe kot zgodovinskega spomenika;

— ohranjanje simbolnega pomena v ustreznih tiskih, knjigah, na razglednicah in podobnem;

— dosledno vzdrževanje prvotne podobe, fasade, barve in kritine stolpa s kovinsko zastavico z letnico 1895 ter ploščama prvopristopnikom in partizanom gornikom med NOB ter rdečo peterokrako zvezdo na vrhu stolpa.

C. Dodatno za območje vršnega dela Triglava:

— usmeritev takega obiska in prireditev na tem območju, ki ne bodo ogrožali naravnega ravnotežja in varnosti ljudi, povzročali hrupa in prekomernega obiska koč in poti;

— razvijanje tistih telesnokulturnih dejavnosti množičnega in posamičnega značaja, ki ne zahtevajo materialnih posegov v to območje.

11. člen

Strokovne naloge v zvezi z varstvom kulturnega spomenika in naravne znamenitosti opravlja pristojni zavod za naravno

se je pozneje izkazalo, precej delegatov drugih planinskih društev.

To je pravzaprav slabo spričevalo pripadnosti: včasih so se društveni »udi« v praznjen oblekah srečevali vsaj enkrat letno, na takih planinskih večerih ali na planinskih plesih, da se je vedelo, koliko jih je in kaj zmorejo, »da so se prešteli«, kot bi rekli v sedanjem izrazoslovju.

Toda čeprav se je samo lani v primerjavi z letom prej število članstva planinske organizacije povečalo za več kot 3000 ali za tri odstotke, so konec lanskega leta komajda spravili pod streho redno skupščino Planinske zveze Slovenije, ker se je komaj zadnji trenutek zbralo dovolj delegatov. Pri tem je treba povedati, da se niti ene od zadnjih štirih skupščin ni udeležil niti en sam delegat iz natančno tridesetih slovenskih planinskih društev, ne računajoč pri tem nekaterih društev, ki so jih ustanovili pred nekaj leti, pa tudi niso poslali delegatov na najvišji organ krovne planinske organizacije.

Nenavadno je, da je med temi društvi precej takih, ki so sicer znana po delavnosti v planinski organizaciji.

Na drugi strani je le dan po slavnostnem občnem zboru največjega slovenskega planinskega društva, ki šteje več kot 7700 članov, PD Ljubljana-Matica, pripravilo svoj redni letni občni zbor več kot desetkrat manjše (po številu članov) ljubljansko planinsko društvo Železničar. Na prvem je bilo, kot že rečeno, 69 planincev, ki so se takoj po občnem zboru razšli, na drugem jih je bilo vsaj tristo, ki so po uradnem delu še dolgo ostali skupaj v prijetnem vzdušju.

Ali mar postajajo nekatera društva dinozavri, ki jim je usojena enaka življenjska pot kot prvim dinozavrom? Ali bodo ta velikanska društva razpadla na manjše enote, v katerih bo vsak član našel svoje mesto — in sebe? Če 95-letnica delovanja, tako častitljiva obletnica, ne more zdramiti članov, potem je s takšno organizacijo vsaj nekaj malega narobe.

Marjan Raztresen

in kulturno dediščino skupaj z DO Triglavski narodni park in zainteresiranimi družbenimi organizacijami.

IV. NADZOR

12. člen

Za nadzor nad izvajanjem določb o urejanju prostora tega območja so pristojni ustrezni organi občin Radovljica, Jesenice in Tolmin, za nadzor nad izvajanjem varstvenega režima pa Triglavski narodni park in pooblašene društvene organizacije.

V. KAZENSKE DOLOČBE

13. člen

Dodatno k zakonu o Triglavskem narodnem parku se z denarno kaznijo od do kaznuje za prekršek pravna oseba in posameznik, ki s samoljubnim dejanjem:

- karkoli spremeni na videzu, fasadi in okolici Aljaževega stolpa;
- namešča spominske oznake, riše in piše po Aljaževem stolpu, drugih zgodovinskih spomenikih in okolici;
- namešča in opušča na območju naravne znamenitosti naprave, dela posege

trajnega značaja in opravlja dejavnosti, ki niso v skladu z varstvenim režimom območja.

VI. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

14. člen

Vpis spomenikov iz tega odloka v zemljiško knjigo opravi pristojni upravni organ občine, v kateri se nahajajo po zemljiško-knjižnem razrezu tega območja, v šestih mesecih po objavi odloka.

15. člen

Strokovne osnove za varstvo zgodovinskega spomenika in naravne znamenitosti pripravi pristojni zavod za naravno in kulturno dediščino v sodelovanju z DO Triglavski narodni park.

16. člen

Obstoječe spominske plošče v Triglavu in ožji okolici se prenesejo v spominski park v podaljšku pokopališča v Dovjem (varianta: v Vrata).

Vzdrževalca se določi z dogovorom med

17. člen

Odlok začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SR Slovenije.

SLAVNOST OB 95-LETNICI SPD

VELIKO DELA DO OKROGLEGA JUBILEJA

V dvorani Socialnega zavarovanja na Miklošičevi cesti v Ljubljani je bil 26. februarja redni letni občni zbor Planinskega društva Ljubljana-Matica, ki je naslednik v Ljubljani ustanovljenega Slovenskega planinskega društva. Letošnji občni zbor je bil posebno slavnosten, saj so na njem proslavili 95-letnico Slovenskega planinskega društva. V slavnostnem delu so nastopili škojeloški kvartet Spev, basist Ladko Korošec in ženski kvartet flavt iz Akademije za glasbo v Ljubljani. Spored je povezovala Danica Simšič iz ljubljanske televizijske hiše.

Slavnostni govornik je bil predsednik Planinske zveze Slovenije Marjan Oblak, ki pa je zaradi obolenosti glasilk moral mikrofona prepustiti šarmantni televizijki. Predsednik Oblak je za slavnostno prilžnost napisal tole:

95-letnica nekega organiziranega delovanja v prostoru, ki ga že toliko stoletij zapolnjujemo Slovenci, ko nam Triglav s svojo neprestano prisotnostjo vlija občutek varnosti in spodbuja k napredku in povezanju z vsemi tistimi, ki so jim gore

blizu, ni zgolj naključni dogodek. Taka obletnica v narodu, kot je naš, predstavlja tudi svojo neizpodbitno posledico — toliko in toliko desetletij nas je prav gorska narava združevala v velikem narodnostnem boju z mnogo močnejšim tujcem, hkrati pa je, povezano z rodovi, krepila veliko ljubezen do gora, ki se je vračala med nas na novo oplojena z velikimi dejanji tako na kulturnem kot narodnostno ohranitvenem področju. Pa tudi širše gledano — v nacionalni identiteti, v kateri smo se Slovenci v mnogočem poistovetili z vsemi tistimi značilnostmi, ki jih gora, bližina gora, vključuje v razumevanje pojma o alpski deželi, pa tudi pojma, ki je značilen prav za Slovence, ko je odnos do gora in vsega, kar je povezano s temi značilnostmi, postal naša srčna zadeva, neizbrisna sled v narodovi kulturi in nedvoumen pečat v zbirki mednarodno veljavnih uspehov tako na alpinističnem področju kot na področju odprav v tuja gorstva. Pa tudi v originalnih rešitvah v naši gorski infrastrukturi, ko imamo na stotine dobro nadelanih in relativno varnih poti, na ka-

terih se tudi tuj popotnik prav zlahka znajde, in ko imamo tudi nekaj izvirnih uspehov v gradnji planinskih postojank.

HOJA PO BREZPOTJIH

Slovenska planinska srenja je organizirana tako, da predstavlja po domovini s svojimi planinskimi društvi trdne celice z živimi jedri, ki jih sestavlja poleg starejših planincev predvsem mlajši rod, saj ga je skoraj za polovico vsega članstva. To je velika spodbuda zdaj, ko planinska organizacija ob svojem skoraj stoletnem jubileju prešteva dosedanje uspešno delo, da bo planinstvo živelo tudi v prihodnje — sicer v drugačnih, modernih in sodobnejših okvirih, tako organizacijskih kot tudi idejnih, vendar pa bistva ne bo moglo zamenjati z nobeno drugo devizo kot s to, s katero je plačevalo svoj obstoj, svojo prosperiteto skozi vsa ta leta svojega bivanja. Organizacija, ki združuje v sebi tudi tisto seme, ki ga je zredila sama in kali njej v prid, v prid narodu, v okviru katerega deluje, taka organizacija ima pred seboj še dolga, dolga leta plodnega življenja.

Praznovanja niso zgolj evforični klici, ki naj bi se rojevali v preteklih svetlih izkušnjah našega planinstva in bi odmevali nekam v prihodnost, pač pa so hkrati resne obveze, ki naj bi izkoristile ta vzdušja za konkretne dogovore, kako naprej. 95-letnica slovenskega planinstva je res lahko zgolj velika postaja na poti k stoti obletnici, je lahko tudi kratek pregled dosedanjega dela, obenem pa priložnost, da bi te priprave, ki nas povezujejo s stoletnico, res kar najširše stekle tako po svojih vsebinskih zasnovah kot tudi v dograjevanju duhovnih širin in globlin, ki jih slovensko planinstvo neguje že vsa ta leta in jih izroča tudi času, ki prihaja na stopnice naših stotih let...

Poglejmo, kako je z našim alpinizmom! Vemo, da smo se že kdaj uvrstili med svetovne kakovostne dosežke in ni več tisto res, kar so tarnali naši planinski aktivisti v še bližnji preteklosti, kako zamujamo evropske alpinistične in odpravske vlake. Torej je tudi odpravarske, pa naj gre za slovenski ali za jugoslovanski prostor, našlo svojo potrditev ne zgolj v številu odprav, pač pa predvsem v kakovostnih dosežkih.

Poglejmo, kje smo z našo infrastrukturo, kako bomo v prihodnje s planinskimi potmi! Veliko smo se že domenili, obstajajo pa še zmeraj načrti, ki nasprotujejo našim dogovorom o nasičenosti s planinskimi potmi, ki vlada v našem ne neskončno velikem gorskem svetu. Tudi nadelave, torej varnost na planinskih poteh, morajo v okviru, ki bodo ustrezali našim prizadevanjem, da ohranimo planinske poti kar najbolj take, kot so. Brezpotja so vedno za-

95-letnica SPD je bila tudi kulturni dogodek: kvartet flavt na proslavi

Foto: Marjan Zaplatil

nimivejša, aktualna, kajti množica v gorah odriva s poti mnoge planince, ki si iščejo tihih gorskih samot in doživetij. Vodniška služba, ki naj bi skrbela za take interese, se šele prebuja. — Ob tem ne moremo mimo obvez, ki nam jih ponuja vse bolj razvijajoči se turizem. Poglejmo, kako bomo v bližnji prihodnosti ocenjevali vso to planinsko množico, ki prinaša v gore vse tisto, kar je značilno za množico, za dolinskega človeka s sodobnimi navadami!

Ne morem tudi mimo GRS, mimo njenih nalog — ne zgolj v obliki reševalnih akcij, pač pa predvsem v preventivi.

Tu mislim tudi na široko in razvejano dejavnost varstva okolja, posebno gorske narave, ki je tako neznanstvo občutljiva.

Pa tudi na mladino mislim, na tisto planinsko mladino, ki bo že jutri prišla v roke krmilo našega planinstva in z njim tudi vse naloge in nadloge sodobnega sveta.

BOGATA KNJIŽNA POLICA

Poglejmo, kje smo v planinski literaturi, kako je z našim Planinskim vestnikom! Še vedno iščemo pot v visoko slovensko kulturno snovanje ob dejstvu, da so police s kakovostno planinsko literaturo tako rekoč precej polne. Če že ne čisto polne, pa vsaj toliko zapolnjene, kot planinska policarska marsikateriga naroda, ki je te probleme že zdavnaj rešil. Pa Vestnik! Radi ga pregledujemo, preradi izrekamo včasih tudi nepremišljene sodbe o vsebini, gotovo pa je res, da glasilo, naš Vestnik, nastaja v izjemnih razmerah. Mislim predvsem na številne sodelavce, marljive, ljubeznive in planinsko vzgojene, ki jih poznamo ali pa tudi ne, so pa na straneh našega glasila neprestano in govore o ži-

vem snovanju, ki ga Vestnik vnaša v naš prostor že toliko let, kot je sicer pri nas organizirano planinstvo živo.

Poglejmo kako je z našimi kočami in kako se bomo v prihodnje obnašali, ko bo šlo za to ali ono odtujevanje, ker je planinstvo na določenem območju preplaval drugačen, menda sodobnejši (beri: komercialni) odnos! Koliko dela nas še čaka v urejanju gospodarjenja v planinskih kočah, v urejanju finančnih razmerij na vseh ravneh v planinstvu, od samoupravnega sporazuma do članarine in cen v planinskih kočah! Tudi obnašanja v njih, ne zgolj planincev, tudi tistih, ki za kočo skrbijo.

Poglejmo, kje smo v organiziranosti! Ne zgolj v okviru Slovenije, tudi do jugoslo-

vanskega prostora imamo obveznosti in se jih zavedamo, pa do drugih tovrstnih asociacij pri sosedih in sploh v svetu tudi. Organiziranost v okviru Planinske zveze Slovenije bo morala skozi vetrovnik, prav gotovo, rezultati pa se bodo morali približati pričakovanjem, ki so s tem dejanjem povezana.

Tudi planinske tradicije ne gre pozabiti. Ta nam sploh daje sok za življenje; le moči, vere in volje nam je treba, da vse to plemenito, kar nas ob naši obletnici razveseljuje, včasih pa tudi zaskrbi, ohranjamo in vpletamo v naše vsakdanje planinsko delo.

Zavihajmo si torej rokave in na delo za našo stoto obletnico, ki bo kmalu!

MARGINALIJE OB 95-LETNICI ORGANIZIRANEGA SLOVENSKEGA PLANINSTVA

PLANINSTVO KOT POJAV V PROSTORU

MARIJAN KRIŠELJ

Planinstvo je v slovenskem prostoru pojav, ki ga klasiki označujejo kot »srčno zadevo Slovencev«. Morda bi komu utegnil ta vzklík zazveneti romantično, je pa res, da je planinska organizacija tista množična organizacija, ki združuje prek 100 000 članov, torej toliko ljudi vseh starosti in slojev, ki naj bi se po svojem nagnjenju odločili za tako organizacijo, in rekli bomo tudi — za tako družino. Planinci so namreč resnično velika družina, saj so svoj način rekreativnega življenja znali tesno povezati najprej z naravnim elementom, goro, potem pa še s plemenito obliko medsebojnega druženja, ki ga praktično lahko srečujemo prav povsod po gorah.

Koče, planinski vrhovi in planinske poti — to so tri točke, kjer se oblikuje odnos človeka do gorskega sveta na eni strani, po drugi strani pa tudi odnos do obnašanja v gorah, do sočloveka, ki se znajde nenadoma v njemu še neznanem svetu in predvsem z — neznano množico. Planinci se med seboj poznajo, čeprav se niso nikdar niti srečali, niti videli. To je povezano z duhovno sproščenostjo, ki jo gorska narava poraja v človeku in je deloma podobna tudi gorski evforiji — gorski zato, ker je značilna in povsem opredeljena le za gorski svet, kajti povsod drugod se te evforije dogajajo na drugačen način.

Da je dogajanje v ljudeh in v prostoru (v našem primeru gre za gorski svet) samodejno in hkrati pogojeno, kaže že častitljiva obletnica slovenskega planinstva, saj

beležimo že 95 let organiziranega takega delovanja. Ob tem ni zanimiva zgolj obletnica, ampak tudi živa misel, ki se oplaja še naprej in prav nič ne kaže, da bo umrla oziroma da bi se utegnla skrbeti na raven nekakšnega gorskega elitizma, posebno zato ne, ker je naše planinstvo dandanes že množično. Razvoj na tem področju pa kaže, da se bomo morali sprijazniti tudi s takimi pojavi, ki doslej za planinstvo niso bili značilni. To sicer ni nič novega, saj poznamo obdobje v planinskem razvoju, ko se je planinska misel tako rekoč prelomila, ker se je pojavil smučar, plezalec. To je bilo za leta med vojnami nekaj povsem novega, saj je to novo udarilo v konzervativni zid in veliko je bilo potrebno truda, da so ta zid podrli in potem na novo zgradili kolikor toliko enotno zgradbo našega planinstva.

Že idejna izhodišča v začetku tega delovanja so kazala različne poglede na ta pojav. Radi rečemo, da sta naše planinstvo in njegova vsebina pogojena z velikim germanizatorskim pritiskom, ki je tedaj vladal tudi v naših gorah. To je le delna resnica, kajti če bi to veljalo za absolutno, potem danes planinstva ne bi bilo, vsaj ne takega, kot ga poznamo. V njem namreč najdemo tudi psihološka in filozofska izhodišča, ki so se udeležila v planinski praksi, hkrati pa so ponudila vrsto idej, ki so se v planinstvu tudi uveljavile, tako v alpinistiki, planinskem gospodarstvu, odnosu do gorske narave, v kulturi itd. Tu je navezadnje današnja planinska množica, ki je nasledek vsega tega razvoja in morda tudi — posledica.

Ko govorimo o planinskih množicah, gledano z očmi klasika že zdavnaj nimajo nič skupnega s pravim planinstvom. To se

* Članek je bil objavljen na III. radijskem programu v oddaji Kronika tretjega programa dne 7. marca 1988 ob 20.20.

z dejstvom kot pojavom razhaja, je pa vzklik, ki vabi v razmišljanje.

Kaj se resnično dandanes dogaja v planinstvu, da smo, recimo, priča neplaninskim pojavom v gorah? In kaj so to neplaninski pojavi? Kje jih lahko srečujemo? Največkrat se ob teh problemih ustavljamo v planinskih kočah, ob gneči v njih in popivanju na eni strani, na drugi pa slišimo žalostne tožbe, češ da danes niti gore niso več take, kot so bile, da vse preveč poti oklepamo v železje, da je vse manj območij, kjer bi se planinec počutil kot planinec.

Pa je vse to »množično« res tudi novo? Dr. Henrik Tuma piše že v tridesetih letih: »Mase se dandanes prerivajo k športu (planinstvo je dr. H. Tuma štel za »šport«) z vprav elementarno silo, a kar se tako rojeva, mora biti prirodna, elementarna sila.« In še naprej: »S pristopom velike mase k športnemu gibanju (tu misli na gibanje v gorah) kaže njegov razvoj vedno bolj psihološko tendenco osvoboditve človeka od dnevnega mehaničnega dela...« Resnično, kot da se v vseh teh letih ni nič zgodilo, pa je od povedanega preteklo nič manj in nič več kot 60 let!

V gorah je vse na dlani, lahko preberemo v knjigi Zlata naveza. Nič ni skrito in zato tudi v gorskem tovarištvu tiči nekaj tistega bista, po katerega je treba v gore, v skale, ker ga sicer nikjer drugje ni najti.

Obletnice so pravzaprav mejnik, ko želimo izbrati le tista dogajanja, ki so najtehtnejše oblikovala pogoje za tak dogodek. To pa so v planinstvu gotovo prav vse bolj ali manj izražene dejavnosti, ki so nanizane med alpinizmom in gorskim reševalstvom ter varstvom gorskega okolja. Dejstvo pa je, da se je prav alpinizem — sprva kot primarna, potem pa kot duhovno vodilna oblika planinstva — razvijal v skladu z vsemi sodobnimi iskanji in športnimi tveganji, to je od klasičnih oblik alpinizma, ki živé še naprej, do raziskovanja, tudi pustolovščin, oblikovanja kulture v takem okolju, do alpskega smučanja, zmajarstva, padalstva in do vseh oblik športnega prostega in tekmovalnega plezanja, za katerega ne potrebujemo več nujno naravnega okolja.

Tvarina, ki se nam ob razmišljanju o planinstvu nagomili, nam nenadoma ponudi spoznanje, kako na široko obvezujoča je. Povezana je močno s tradicijo, z mnogokrat potrjenimi resnicami, ki hranijo in ohranjajo obstoj planinstva. Ena izmed neumrljivih takih resnic je prav gotovo tudi ta, ki jo je bil izrekel dr. Julius Kugy: Ne iščimo na gori torišča za plezanje, iščimo njeno dušo. To pomeni: planinstvo je v svojem bistvu doživljeno, je pa tudi oblika dejanja, ki se močno približuje (če se že ne istoveti z njim) športu v njegovi najbolj plemeniti obliki.

Anders Bolinder

Za se nikoli nisva srečala, čeprav sva dolga leta sodelovala. Začelo se je s prošnjo, da mu za njegovo knjižnico pošljem našo knjigo Makalu. Ob tem sva si izmenjevala še vesti in — začelo se je. Sodelovanje je bilo veseskozi plodno in v obojestransko korist. Dokler mi Nyka ni posredoval žalostne vesti. V švicarskem mestecu Ronco, kjer je zadnje čase bival, je 14. avgusta 1987 tragično preminul dipl. inž. Andreas Bolinder. Rodil se je 18. maja 1924 v Stockholmu in tam je (1943—47) na Kraljevski tehnični akademiji tudi študiral.

Plezal je v skandinavskih gorah in Alpah, pogosto tudi sam. 1953 je bil član avstrijsko-švedske odprave na Svalbard (Spitzbergen). V 50. in 60. letih pa je odigral pomembno vlogo v raziskovanju Andov, kjer se je povzpela na 25 vrhov, višjih od 5000 metrov in še na pet šesttisočakov; nekaj od njih (Cerro Lagunas Negros, 5750 m, Incahuasi Chico, 5800 m, itd.) je bilo do tedaj še deviških.

Ko se je preselil v Švico, se je uveljavil še kot dokumentalist. Prispevke je največ objavil v Die Alpen, Berge der Welt in Alpinismusu, sodeloval je z uveljavljenimi strokovnjaki Pierom Ghiglionejem, G. O. Dyhrenfurthom, Hiebelerjem in drugimi. Plod tega sodelovanja so bile številne tehtne analize in ocene (z Dyhrenfurthom sta npr. pripravila enega od prvih uporabnih seznamov najvišjih vrhov sveta). Od leta 1950 je bil tudi častni tajnik Himalajskega kluba (za Švico in alpske dežele).

Ceprav si je ugled priboril predvsem s svojo dokumentacijsko zbirko (iz katere sem tudi za naše alpiniste dobil prenekateri podatki), je slovel tudi po izjemni knjižnici s prek 2500 naslovi z vseh koncev sveta, predvsem o Himalaji in Andih; nekatera dela so prave redkosti. »To je izjemna aktivnost, ki ne prinaša dobička, vzame pa mnogo časa in denarja.« Je svojo strast nekoč pokomentiral. »Toda to prinaša mojemu življenju pravi smisel!« Anders je imel veliko prijateljev po vsem svetu in hudo ga bomo pogrešali.

Franci Savenc

Tekmovalna pravila

Na generálni skupščini UIAA konec lanskega leta v Marakešu v Maroku so v komisiji za alpinizem sprejeli osnutek pravil za organizacijo tekmovalnj v plezanju. Takrat so predvidevali, da bo ta osnutek deležen številnih razprav in pripomb. Vendar so v Marakešu poudarili, da so pravila poslali tako rekoč na poskusno vožnjo ter jih dostavili tistim zvezam, ki bi želele organizirati tekmovalnja. Tako so jim dali možnost, da organizirajo svoje prireditve na podlagi določil UIAA ter hkrati uvidijo, kako je treba ta pravila še spremeniti in dopolniti. UIAA seveda želi, da bi organizatorji tekmovalnj svoje pripombe sproti pošiljali komisiji za alpinizem. To je po mnenju komisije in UIAA prvi korak na poti k uradnim tekmovaljem in prvenstvom ter k temu, da bi tekmovalnje v plezanju postale olimpijska panoga.

Verjetno je pravilna usmeritev, naj bi bila tudi na tem področju dopuščena pluralizem in liberalnost, zato so v pravilih predvidene različne oblike tekmovalnj. V Sovjetski zvezi bodo verjetno slejkoprej še vedno prirejali tekmovalnja v hitrostnem plezanju, v drugih deželah pa bodo lahko uprizorili tekmovalnja v težavnostnem in celo umetnostnem plezanju.

All se bo vse skupaj razvijalo k pridobitništvu in v show business ali pa bo to postal široko razširjen amaterski šport? Vsekakor je treba na odgovor na to vprašanje še počakati, pravila pa so pogumen korak v novo smer udejstvovanja v gorah.

GORE NE KLIČEJO, GORE PRIHAJAJO

Alpe so bile stoletja dolgo nedotaknjena rajska pokrajina, z začetkom industrializacije pa se je slika spremenila. Tja so prišli vedno več in več boljših in hitrejših cest, žičnic, vlečnic in smučarskih prog. Naseljenost je postajala posebno vzdolž dolin vse gostejša in turizem je začel svojo zmagoslavno pot.

Bavarsko ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo je leta 1983 uradno sporočilo, da na 60 odstotkih širšega alpskega prostora v tej deželi še ni bilo opaziti nobene škode na gozdovih, poškodovanega ali izumrlega pa je bilo takrat »samo« 11 odstotkov gozda.

Čisto drugače je bilo leta 1985, komaj dve leti pozneje. Brez poškodb je bilo komaj še 22 odstotkov gozdne površine, medtem ko je bilo kar 53 odstotkov gozdnih površin s hudimi poškodbami. Kar 30 odstotkov jelk je bilo to leto hudo poškodovanih ali pa se jih je že posušilo, 49 odstotkov teh dreves pa je bilo poškodovanih.

Če opazujemo vse večjo škodo na navidez razmeroma naravno nedotaknjenih gorskih območjih, lahko ugotovimo, da so tam posledice mnogo hujše kot v nižinah. Poleg vsega, zaradi česar so vsepovsod gozdovi tako dragoceni, je treba v Alpah upoštevati še nekaj: gozdovi so tam obrambni zid oziroma obrambni gozd. Mesta, vasi, domačije, ceste in železnice lahko zdravi gozdovi varujejo pred plazovi in hudourniki. Zaradi svoje funkcije, da lahko kot gobe zadržujejo deževnico, skrbijo tudi za pitno vodo in varujejo pred visokimi vodami. Prav jelke pa najbolje opravljajo to funkcijo.

Gorskemu gozdu in s tem celotni alpski regiji povzroča škodo predvsem zrak, ki ga onesnažijo dim, prah, plini in aerosoli, vse to pa izvira v glavnem od industrije in elektrarn, zasebnih kurišč, avtomobilskih motorjev in še česa drugega. Prav tako ne smemo pozabiti na sežiganje smeti in na industrijske proizvodne procese. Strokovnjaki pravijo, da obstaja zdaj približno 3000 kemičnih spojin, ki onesnažujejo zrak.

Gozd propada, odmira, nastajajo goličave, visoka voda odplavlja zemljo, včasih bujno zelena pokrajina postaja pustinja.

Vse kaže, da so hude ekološke katastrofe minulega poletja v Alpah že pozabljene: zdaj je sneg marsikje na debelo pokrtil rane v naravi, milijoni smučarskih dopustnikov pa so si prav tam poiskali svoj prostor na soncu.

Počitniški prospekt povečuje Martellsko dolino na Južnem Tirolskem kot »nepo-

zabno doživetje«. »Bilo je nekoč,« pravi trpko Josef Fleischmann, lastnik enega od večjih hotelov. Bilo je do tistega 24. avgusta 1987, ko je »divje romantični alpski potok« Plima zaradi večdnega deževja in taljenja snega v hribih nenadoma postal razdiralni tok in izravnal z zemljo krajevno središče. Še zdaj je vas s podrtimi pod snegom videti pošastna. »Toda sneg je milostljiv,« pravi Fleischmann, »saj pokrije številne rane.«

Mrtve, opustošene pokrajine, milijardna škoda, to je strahotna bilanca katastrofe stoletja v alpskih dolinah Italije in Avstrije, katere vzrok pripisujejo strokovnjaki brezobzirnemu izsekavanju gorskega gozda za nove smučarske proge, nestrokovnemu melioriranju vod, širokopotezni gradnji cest in neprestanemu odpiranju nedotaknjenih gorskih območij za različne dejavnosti. Gozd in gozdna tla zadržujejo deževnico: če ni gozda, pade voda neovirano na tla, premeša prst in jo odnese s seboj. Strokovnjak za naravovarstvo v Avstrijski planinski zvezi Peter Hasslacher je to povedal takole: »Gora ne kliče več. Gora prihaja.«

Vendar zdaj gora spet kliče sto tisoče v smučarske raje. Toda to so goljufivi raji, kajti narava ne dovoli, da bi nekaznovano šarili po njej.

Poglejmo nekatera območja, kjer se se lansko poletje dogajale take katastrofe!

V Stubaiski dolini pri Innsbrucku je bilo zaradi visoke vode v izsekanem gozdu v nekaj dneh za 20 milijonov zahodnonemških mark škode. Poznavalci pravijo, da je treba računati s ponovitvijo take katastrofe, saj obstajajo načrti, po katerih naj bi na zavarovanem območju (!) v smučarskem središču Schlick postavili še dvojno sedežnico.

V dolini Ötz na Tirolskem je bilo za 36 milijonov mark škode. Celotno škodo so od takrat odpravili, iz katastrofe pa pognili nauk, da tod ne bodo delali nobenih novih vlečnic in cest.

V Martellski dolini na Južnem Tirolskem so škodo ocenili na sto milijonov mark. Tam se deželna vlada v Bolzanu še tožari z upravljalci elektrarne, ki so menda zadrževali v jezeru preveč vode, potem pa so jo morali spustiti in je poplavljala tudi ta voda.

V Salbachu pri Salzburgu je bilo lansko poletje za deset milijonov mark škode. Tudi tam, pravijo, se lahko visoka voda stoletja vsak čas ponovi. Vzrok za to je po mnenju poznavalcev velikopotezno urejanje smučarskih prog in mreže poti po gorskih pašnikih.

Najhuje je bilo v Veltlinski dolini v zgornji Italiji, kjer so škodo ocenili na milijardo mark, življenje pa je izgubilo tudi 52 ljudi. Dovozne ceste z juga so še zdaj zaprte, kajti gora se tam še vedno ni umirila.

V bavarskih Alpah stanje ni tako zelo katastrofalno, kajti deželna vlada je prepovedala gradnjo in urejanje novih smučarskih prog. »To je bilo pet minut pred dvanajsto,« je dejal Franz Speer iz Nemškega planinskega društva.

Kljub tej neprestano grozeči situaciji v Alpah pa je iz tirolske turistične centrale slišati komentar, ki ne dopušča nobenega dvoma: »S posameznimi katastrofami moramo živeti, kajti brez turistov se nismo sposobni preživeti.«

Spomnimo se lahko, kaj je pred časom dejal veliki zoolog profesor Grzimek: »Ko je narava mrtva, umre tudi človek.«

Podobno je stanje v francoskih Alpah. Raziskovalne službe francoskega ministrstva za okolje opazajo že nekaj let, turistični delavci pa še zadnji čas, kako alarmantno je stanje njihovega največjega bogastva, gorske pokrajine. Kjerkoli namreč tereni niso primerni za smučišča, odstranijo korenine in skale, posekajo drevice, tla »zgladijo«, zarežejo od vznožja do vrha pobočij proge, ki so idealne smučarske steze pozimi, ko so pokrite s snegom, poleti pa so odprte rane, ki so zelo žalostne na pogled. Tam, kjer odstranijo vrhnjo plast z rastlinjem vred, pride do erozije. Zato morajo v nekaterih smučarskih središčih (Courchevelu, Meribelu, Tignesu) zasejati s travo cela pobočja, in sicer ne toliko iz estetskih vzrokov kot zato, da obvarujejo smučišča pred erozijo. Toda na-

mesto prejšnjega bogastva gorske flore zrastejo v najboljšem primeru zelenice za golf. Nad 2000 metri nadmorske višine ni upanja, da bi se razdejana pobočja še kdaj zarasla — niti s človeško pomočjo. Tako se je zgodilo z vrhovoma Grand Renard in Frettes, ki so ju na višini 2300 metrov razrili z buldožerji.

Urejanje smučarskih prog je eden od elementov, ki uničujejo okolje v visokogorskih smučarskih središčih. V šestdesetih letih so zgradili cela naselja, ne da bi se menili za to, kaj bo z vodo. Zrasla so smučarska in turistična središča z več kot 30 000 posteljami (Tignes) brez čistilnih naprav za odplake. Te onesnažujejo potoke, vodni režim v gorah pa je tako postavljen na glavo. Zaradi neprepustnosti obsežnih območij (urbanizacija, parkirišča, usedanje tal), krajše dobe rasti (umeten sneg, poškodbe rastlin) in kopičenja zemlje na enem mestu sprožajo hudourniki plazove (na primer potok La Ravoire, ki je na naselje Bourg-Saint-Maurice spomladi leta 1981 sprožil plaz 300 000 kubičnih metrov blata in skal).

Na območjih, kjer so plazovi pogosti, zavarujejo stavbe in smučišča z različnimi na pogled čudnimi konstrukcijami (žalostne bankine v Val d'Isère). Komajda so ob tem omembe vredne manjše nevšečnosti, na primer praznjenja več sto litrov olja za sedežnice ali »obglavljanje« mladih smrečic, ki jim smučarji zunaj smučarskih prog z ostrimi robniki porežejo vrhove in tako obsojajo na smrt cela pobočja pomlajenih gozdov.

Najnovejši sovražnik gorá je nov gorski šport: motorne sani in terensko vozilo »4 × 4«. Število teh vozil se je v francoskih Alpah v zadnjih petih letih petkrat povečalo in ministrstvo za okolje je dalo narediti tudi raziskavo o škodi, ki jo povzročajo ta vozila. Novi športni in prevozni

Zimsko športno središče Les Menuires v Savojskih Alpah: naselje, ki je smrt za gorsko pokrajino

pripomočki ne uničujejo le tal, ampak kalijo mir letoviščarjev, ki prihajajo v gore uživati tišino. Motor se sliši 1300 do 3800 metrov daleč, vozilo s pogonom na vsa štiri kolesa pa 700 do 2400 metrov daleč. Slednje na 20 kilometrov dolgi poti po tepta 9000 kvadratnih metrov zemlje in uniči na njej, kar tam raste. Leta 1985 so Francozi sprejeli zakon, imenovan »Montagne« (Gora), ki daje županom pravico, da na svojem območju prepovedo ali omejijo vožnjo teh vozil. Vendar ga žal skoraj nikjer ne izvajajo.

Savojci z grozo opažajo, da so njihove gore postale tovarne za smučanje in da načrt »Sneg« ni upošteval okolja. Po dvajsetih letih nenehne rasti se je povpraševanje po smučiščih ustavilo. Marsikje bi

radi razvili poletni turizem, vendar z grozo ugotavljajo, da za to nimajo naravnih pogojev — in ukrepajo čisto klasično: v lovu na stranke širijo smučišča in tako iznakažijo še zadnja obvarovana naravna območja.

Ironija je, da je Savoja podpisala s Parizom protokol o valorizaciji savojske pokrajine (Pariz bo prispeval 1,7 milijona, Savoja pa 2,3 milijona frankov), žal pa tega denarja ne bodo porabili za varstvo okolja, ampak za povezovanje smučarskih središč, kar bo usodno za zadnje ostanke neokrnjene flore in favne.

Baje mislijo ukiniti celo zakon, ki prepoveduje prevažanje smučarjev s helikopterji na goro, od koder se nato spuščajo po urejenih progah v doline.

KDO BO ŠE ZASTONJ HODIL PO HRIBIH?

POKLICNI ŠPORT IN PLANINSTVO

H. ČAUŠEVIČ

V svetovni in naši publicistiki se občasno srečujemo z dobro pripravljenimi razpravljanci o zadnjih okopih amaterskega športa, ki menda bije zadnji boj za svoj obstoj. Na drugi strani poudarja znanost zelo resne dokazne razloge proti preoblikovanju športa v »služkinjo politike in pridobitništva« in zahteva, naj bi športu vrnil njegov dušo — igro.

Vendar hkrati pod pritiskom neizprosni življenjskih tokov do zob oboroženi poklicni šport, ki ga vsestransko podpirajo, osvaja vse večja prostranstva v sodobni družbi in postaja trda realnost, ki ji moramo priznati pravico do obstoja, pa čeprav nam je še tako pri srcu tisti stari francoski pregovor »Kdor se igra za denar, se sploh ne igra«, s katerim smo včasih navdušeno branili tezo, da mora biti šport absolutno »nekoristen«.

Poklicni šport je svoje tipalke zavrtal globoko v vse razpoke družbenega življenja in je praktično skoraj nesmiselno samo pomisliti na to, da bi ga na vsej črti potisnili na stran. Čeprav je teoretično še tako dvomljiv, je dandanašnji ta šport dejstvo, kot so dejstvo vse težave, ki ga spremljajo in ki so se raztresle iz Pandorine škatlice profesionalizma. Življenjska modrost nam zato nalaga, da jih sprejmemo in poskusimo ukrotiti vsaj v tolikšni meri, kolikor je mogoče.

NEKORISTNOST IGRE

Presenetljivo in neverjetno je, da šport, ki je postal pridobitev skoraj vseh civiliziranih družb, še zdaj nima enotno spre-

jete in sprejemljive vsebinske določitve tega pojma. Iz številnih poskusov sociologov in zgodovinarjev športa, da bi našli skupni imenovalec, bi bilo mogoče sklepati, da se vsi ali skoraj vsi strinjajo v tem, da se vsebina športa izčrpa v vse večjem in večjem trudu, da bi — s predpisanimi pripomočki ali brez njih — uresničil glede na predpisana pravila družbeno priznan in vnaprej negotov namen (zmaga?). Pri tem je tekmovalstvo poudarjeno kot nujna sestavina športa, kajti šport je tudi boj, v katerem morata nujno sodelovati vsaj dva tekmeča. Vendar v največjem času nekateri resno trdijo, da je nasprotnik lahko tudi anonimen in da v vseh primerih niti ni nujno, da bi bil na bojišču (primer: alpinist izbira vse težje smeri in se trudi, da bi z njimi opravil v najkrajšem možnem času in tako premagal anonimnega oziroma odsotnega plezalca, ki je isto smer plezal prej ali ki se bo pojavil pozneje). Glede na to je dovolj samo zavest o obstoju nasprotnika — drugega tekmovalca, ki je v trenutkih, ko en tekmovalac začne športni podvig, še anonimen in ga ni, vendar bo glede na razvoj dogodkov prav gotovo prišel in enako poskušal doseči boljši rezultat, kot ga je človek pred njim.

Po amaterskem dojemanju je šport napor, vendar hkrati normativno urejena igra, ki jo športnik sprejema (in tako po pravilu uporabi svoj prosti čas) iz zadovoljstva, zaradi razvedrila in brez kakršnihkoli namenov, da bi bila to zanj pridobitniška dejavnost. V igri in nekoristnosti moramo torej prvobitno iskati smisel amaterskega športa, kakršnega smo poznali prej in katerega ostanke slutimo tudi še zdaj.

Toda če v krhko telo amaterskega športa s premeteno potezo presadimo plačano igro, igro za denar in zaradi denarja, pridemo do splošnega pojma poklicnega športa, katerega igra je zdaj večšina, pogosto vrhunska, in ki predvsem služi za pridobivanje gmotnih koristi. Popolnoma razumljivo je, da poklicnega športnika ne moremo smatrati izključno za robota, ki je programiran samo za igranje, za zmagovanje in zaslužkarstvo. Tudi poklicni športnik najde — enako kot vsak delavec, ki ima rad svoje delo — po pravilu v svoji pridobitniški igri zadovoljstvo in potrditev svojega »jaza« in bi bilo pre-pogumno in neprimerno trditi, da poklicni športnik zmaguje izključno zato, da bi mu izplačevali premije ali da bi imel od tega kakšne druge koristi. Tudi profesional-nalec doživlja — enako kot vsak drug človek — slasti zmage in trpkost poraza ne glede na to, da je v njegovi uspešni in celo briljantni igri vedno skrita želja, da bi svojo večšino čim donosneje prodal.

PROIZVOD NOVEJŠEGA ČASA

Neredko se tako v vsakdanjem življenju kot tudi v književnosti zastavlja vprašanje, kakšen je status cirkuškega igralca, ki nedvomno (na primer med igro na trapezu) navidez postopa po vseh športnih pravilih atletike. Vendar to ni športnik, saj je iz njegove igre že vnaprej izključena vsakršna negotovost; cilj njegove igre ni kakršnakoli odkrita ali prikrita zmaga. Cirkuški igralec skrbi za odlično zabavo, kar je gotovo tudi naloga poklicnega športnika, vendar je med njima (kot je videti) bistvena razlika.

Pozornemu opazovalcu bo prav težko ušlo zgodovinsko dejstvo, da ni bil šport nikoli popolnoma nekoristen. Celotno udeleženci prvih olimpijskih iger v antični Heladi so bili deležni posebne obravnave, ko so se pripravljali na igre, če pa so zmagali, so imeli celo nekakšne materialne ugodnosti. Rimski gladiatorji bi bili značilni poklicni športniki v sodobnem smislu besede, če bi bil cilj njihove surove igre bolj človeški in človečen.

Poklicni šport je vendarle proizvod novejšega časa. Nastal je tisti trenutek, ko je športnik začutil, da je družbi potreben in da lahko dobro živi od svoje igre — večšine. Poznejšega razvoja poklicnega športa ni bilo več težko spremljati. Dobriček in politika sta zelo hitro odkrila svojo priložnost v poklicnem športu: poklicni managerji neizčrpen vir dohodkov in reklame, politiki pa izredno sredstvo, ki je bilo že zdavnaj znano v psihologiji množic, da so usmerjali in preusmerjali pozornost množic od težav vsakdanjega življenja k privlačnim zabavam, kar so

sicer že v davni poznali celo rimski imperatorji (kruha in iger).

In tako se dandanašnji poklicni šport pojavlja pred nami globoko zastrupljen s preiščljenimi zvijačami poslovnih ljudi in dnevnih politikov, kar pa mu niti najmanj ne zmanjšuje privlačnosti. Nepregledne množice tako imenovanih navijačev, ki se istovetijo s svojim klubom, dan za dnevom prihajajo na bojišča in tam padajo v zamaknenost, ki pogosto meji na izbruhe najvišje stopnje strasti.

ALPINISTI — STARI PROFESIONALCI

Med svojim razvojem se je planinstvo vedno previdno in skoraj s strahom izogibalo misli, da bi se istovetilo s športom; iskalo je svoje mesto v nekakšnih drugač-nih, lepo povedanih, vendar vsebinsko nedorečenih rešitvah. Po pravilu je živelo na obrobju ustreznih družbenih dogajanj.

Kot razmeroma mlado gibanje je bilo planinstvo v svoji otroški dobi (sredina 19. stoletja) zares daleč od vsakega športa. Vztrajalo je na navadnih previdnih stikih z gorami, da bi zadovoljevalo človekovo potrebo po lepoti in radovednosti, ko je hotel spoznati skrivnostni gorski svet. Zato najdemo v starejših zvezkih Britanske enciklopedije pod oznako »planinstvo« razlago, ki pripoveduje, da je »... nekaj skrito za goro« in da je zato treba iti dalje.

Tisti čas, ko je planinstvo kot pešačenje šele začelo rasti, je alpinizem že zdavnaj obstajal, in sicer z vsemi profesionalnimi bistvenimi značilnostmi. Alpinisti so bili namreč dobro plačani vodniki prvih znanstvenih odprav po Alpah, nato pa tudi po gorah zunaj Evrope.

Šele pozneje se je alpinizem rešil svoje podrejene vodniške vloge in se je pojavil kot planinska panoga, vendar je kljub temu ljubosumno čuval svojo samostojnost, pri čemer je včasih stopil na področje jamarstva (podzemski alpinizem) ali pa se je preoblikoval v visokogorsko turno smučanje.

Okoliščina, da lahko vse štiri temeljne planinske panoge (pešhoja po gorah, alpinizem, turno smučanje in jamarstvo) obstajajo in se razvijajo samo v gorski pokrajini (jamarstvo kaže tukaj samo posamična odstopanja), je bila odločilna za njihovo skupno vodenje pod enotnim pojmom planinstvo. Tukaj je edinole izpuščeno smučanje na urejenih smučiščih, ki se prav tako dogaja v gorah in ima vse športne prilastke, vendar tej panogi nikoli niso priznali planinskega statusa. Vzrok je verjetno ta, da je smučanje na urejenih smučiščih dejavnost na omejenem in posebej pripravljenem gorskem prostoru, medtem ko planinsko delovanje za-

jema celotno gorovje, katerega velikanska prostranstva zahtevajo v vseh letnih časih od človeka različno velik trud in duševno pripravljenost za vsakršno situacijo, ki se nenadoma pojavi (za razliko od urejenega smučišča, kjer je v glavnem vse programirano).

POKLICNO PLANINSTVO

Kljub vsakršnim odporom, ki so še zdaj močno izraženi, se je šport skoraj nevidno vtihotapil v različne planinske panoge. V konservativnem in premalo dinamičnem planinstvu — pešačenju še najmanj opazamo sledi športnih napadov. Opaziti je mogoče celo nekakšno razjedanje te planinske panoge, ki kaže vse večjo mlačnost do gibanja kot oblike nekakšnega naporenega delovanja, brez česar si planinstva ni mogoče niti zamisliti. Številni že dajejo prednost lažjim sprehodom in iščejo najlažji dostop do planinske točke. Temu uničevanju planinstva — pešhoje morda nehoti pomaga tudi planinska organizacija. (Pred nedavnim je bil na primer zlet planincev Bosne in Hercegovine v Duboki pri Bugojnu, na značilno neplaninski lokaciji, čeprav bi bilo logično pričakovati, da bodo planinci svoje obče manifestacije usmerjali izključno v težje dostopne gorske predele.) V taki situaciji je treba iskati športne prvine planinstva — pešhoje predvsem v visokogorskem planinarjenju in v nekaterih novejših oblikah planinstva — pešhoje (transverzale, orientacijska tekmovanja itd.), s čimer bi želeli v slabokrvno planinsko disciplino natočiti nove življenjske sokove in razgibanost.

V takem planinstvu (pa čeprav bi ga pogojno sprejeli kot športno dejavnost) bi prav težko našli celo najmanjši košček tal, primeren za razvoj profesionalizma. Samo teoretično je mogoče, da bi se na primer v orientacijskem tekmovanju pojavil kakšen profesionallec z zelo skromnimi zahtevami.

Jamarstvo bi lahko bila nekakšna športna dejavnost, saj so bila tudi že pri nas celo tekmovanja v jamarstem plezanju in spuščanju. Ker pa jamarji pogosto služijo znanosti, gospodarstvu in še posebno turizmu, bi lahko na hitro prišli do zaključka, da se ta del planinstva lahko profesionalizira. Vendar bi bila profesionalizacija iz drugačnih vzrokov in ne iz športnih.

Za razliko od jamarstva so v alpinizmu, ki je zdaj družbeno že potrjen kot šport (čeprav ga nekateri posamezniki smatrajo kot nekakšen nadšport, »specialistično dejavnost«¹ itd.), profesionalistični vsadki najrazličnejši in jih je pogosto težje opa-

ziti. V gorskem svetu že zdavnaj obstaja institucija poklicnega alpinista. Pred nedavnim so jo tudi pri nas javno ustoličili (Slovenija). Nekatere tvrdke in trgovine izrabljajo vse večjo priljubljenost alpinizma in se jim zadnji čas gospodarsko splača prevzeti pokroviteljstvo in najeti znane alpiniste, katerih edina naloga je ta, da se lotijo zanimivih in nenavadnih ali vsaj pozornost zbujajočih vzponov in hkrati propagirajo izdelke svojih mentorjev. Alpinizem je namreč zelo drag šport, ki težko obstaja brez družbene pomoči, ta pa je včasih za nekatere sicer priznane alpiniste stalen vir dohodkov. Posebno zanimivi so managerji ali organizatorji alpinističnih odprav, ki opravijo to delo z izrazito naglašeni pridobitniškimi cilji. Pri tem neredko tudi navaden alpinistični pohod predstavljajo kot odpravo.

DVE STRANI MEDALJE

Čeprav je še v zametku, kaže, da profesionalizem že postavlja — resda sramežljivo in zelo previdno — zahteve po priznanju v planinstvu. Prihodnje generacije ga bodo morda sprejele kot popolnoma normalen pojav, ne da bi trenile z očesom. Vendar bodo nedoločen status planinstva v naši družbi, posebno pa zelo omejene materialne možnosti planinske organizacije še dolgo prepreka za nadaljnji in odločnejši prodor profesionalizma v posamezne planinske dejavnosti. Zdi pa se, da bo s tem prodorom vendarle treba računati.

Vedeti je seveda treba, da profesionalizem prinaša s seboj neusmiljeno selekcijo. Sprejema samo najboljše in najpogumnejše, ki se ne bojijo tveganja. Ali bo profesionalizem (če mu bodo kdaj na široko odprta vrata tudi v planinstvu) sprejel kot vzorec oziroma obrazec za oblikovanje novega, močnejšega planinstva, ko bodo slabi ostali zadaj in tavali v svoji povprečnosti, ali pa bo planinstvo modro razčlenilo tudi drugo, temnejšo stran profesionalizma in poiskalo kakšne druge poti za izhod iz dotedanjih modelov? O tem je zdaj vsekakor še premalu razpravljati.

(Naše planine)

Recite svojim planinskim tovarišem, tudi tistim, ki jih boste te dni srečevali na vse bolj obljubljenih gorskih poteh in v planinskih kočah, kakšno dobro besedo za Planinski vestnik!

Svetujte jim, naj se naročijo na našo revijo, na najstarejši mesečnik na Slovenskem!

PRVI OBISK NAŠIH ALPINISTOV V SKUPINI PAINE V PATAGONIJI

DEŽELA ZADNJEGA UPANJA

EDO KOZOROG

Majhno letalo lovi ravnotežje v močnem vetru in pristane sredi pampe. Razmajan avtobus nas odpelje proti mestu na obzorju, vse okoli nas je tuje, brez življenja, vetrovno...

Od doma smo poleteli v zimi, poletje južne poloble smo samo preleteli in sedaj smo tu, v deželi vetrov in provinci Ultima esperanza, zaviti v vetrovke. Čutimo, da je tu čas počasnejša razsežnost in da je vreme še slabše, kot smo si predstavljali. Vendar se ne da pomagati: poleta ne moremo prestaviti, saj ima naša družba v tem času zasedene vse polete. Torej bo moral biti mesec in pol ali pa mesec dni za plezanje dovolj za naše načrte...

* * *

Že nešteto korakam, zaviti v vetrovko in termofilis, na rob pritlikavega gozda nothofagusov,¹ v katerem stoji v varnem zavetju pred vetrovi naša koliba — bazni tabor. Tukaj, civilizaciji za hrbtom, ni veliko dobrih steza; teh 30 metrov od kolibe do sem, od koder se vidi v zasnežene vrhove Torresov, pa je že nešteto korakov prehojenih.

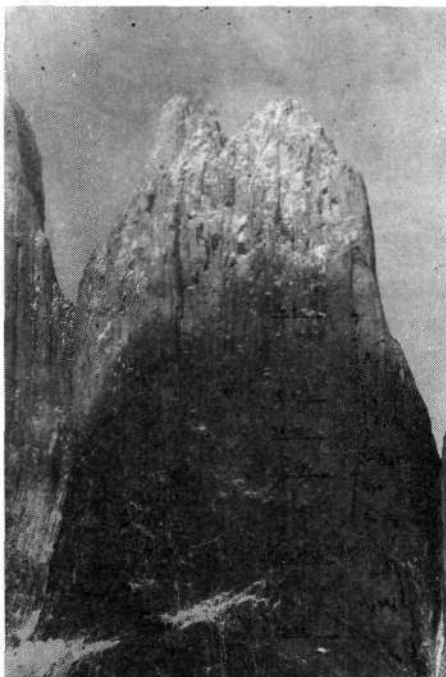
Tu smo že dva tedna in lahko smo pravzaprav zadovoljni. Vsakih nekaj dni je bila sicer snežna nevihta, vendar smo vmes vedno izkoristili kakšen dan ali dva za plezanje naše smeri v Severnem stolpu. Tako imamo fiksiranih že najtežjih spodnjih 350 metrov — pa še krušljivih povrhu. Naprej se obeta precej boljša skala, plezanje bo nekoliko lažje in zato hitrejše. Potrebujemo le še tri dni spodobnega vremena do vrha, časa pa imamo še 15 dni; ni vrag, da ne bi izsilili...

* * *

Z Matjažem zopet sediva v temačni kolibi ob toplem ognju. Oba čutiva napestost po zadnjem vzponu, ko naju je vreme z vsemi svojimi podivjanimi silami že drugič zavrnilo. Obupno! V tej baraki čakaš dneve dolgo kot napeta vzmet, da lahko takrat, ko močan veter končno razcefra oblake, skočiš na plano in še isti dan odtavaš do višinskega šotora. Zjutraj pregaziš nov sneg med nevarnimi špaltnami² do stene, potem ure in ure žimariš do najvišje točke, vmes pa se vreme zopet

¹ NOTHOFAGUS — pritlikavo drevo, dobro prilagojeno na vetrove.

² ŠPALTNA — ledeniška razpoka.

Slovenska smer v Severnem stolpu ob (izjemoma) lepem vremenu

Foto: Edo Kozorog

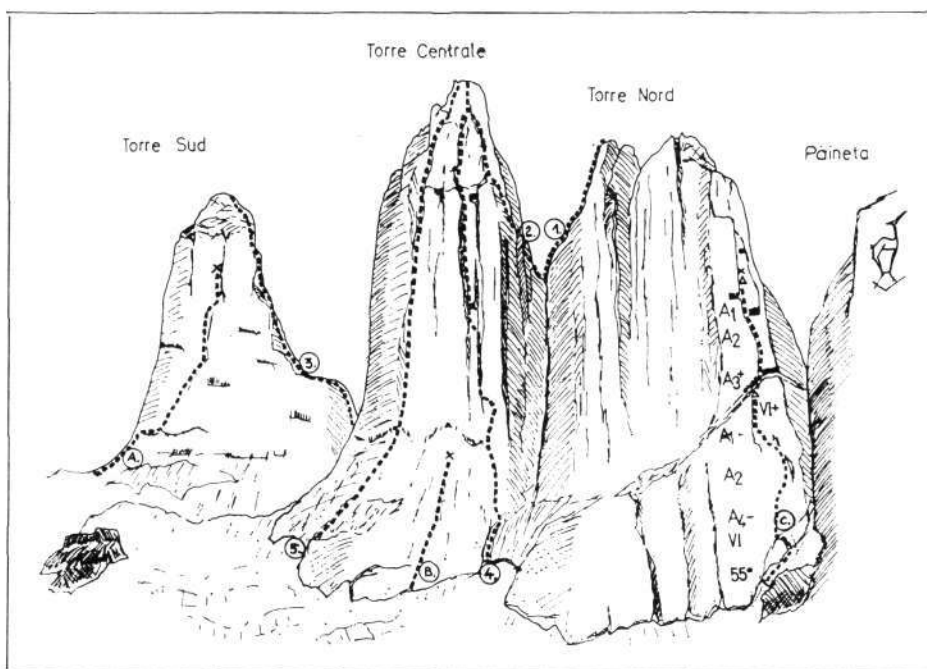
pokvari. Vseeno preplezaš kakšen raztežaj ali dva, dokler te ne preženeta veter in sneg spet v varno kolibo. Ko si še bolj vztrajen, ostaneš zvečer v steni in prepiš v netopirju,³ zjutraj pa se do konca obupan nad vremenom spustiš po zaledenelih vrveh. In ko spet dneve in dneve čakaš v tej baraki, si ves čas vesel, da si jo srečno odnesel iz meteža.

Do sedaj smo vse prenašali kot stroji, ta teden pa je Ivan odšel zaradi zastrupitve prsta na operacijo v 150 kilometrov oddaljen Puerto Natales. Za dva je vse še bolj naporno; Matjaž zagotavlja, da v takih pogojih ne bo šel več v steno, niti po opremo ne! Sam pri sebi se tega veselim, govorim drugače, oba pa čutiva v zraku razočaranje in napestost — in tedaj prirobanti Ivan s čelno svetilko, obvezanim prstom in polnim nahrbtnikom hrane in nove volje...

* * *

Veter me ziba v neenakomernih sunkih, ne pomagajo niti dodatni prusiki, s ka-

³ NETOPIR — mreža za spanje v navpičnih stenah.

Preplezane smeri in resnejši poskusi v Torres del Paine:

1. Via normale (1958), 2. Smer Bonington-Williams (1963), 3. Astejeva smer (1963), 4. Južnoafriška (1974), 5. Via Magico est (1986); A. Ameriška (1985), B. Španska (1986), C. naša smer.

Nikomur ne bom skušal razlagati, kakšen vihar je lahko v Painu, če ga sam ni doživel!

PIONIRSKA DOBA ŠE TRAJA

terimi sem pritrdil svojega netopirja ob steno. Pod seboj v megli slutim Ivana v njegovem netopirju, nad seboj pa Matjaža. kako že celo noč drži svoj porta ledge⁴ in vem, da so se mu dokončno podrli miti o sodobnem načinu tehničnega plezanja tukaj, v Painu. Za nami je šest dni plezanja, od tega samo en dovolj dober dan za plezanje, in 15 dni čakanja v baraki baznega tabora. Danes je Matjaž opravil veliko delo: v hudem vetru je preplezal kar štiri raztežaje. In sedaj bivakiramo tukaj v vršni zajedi 550 metrov visoko v snežni nevihti. Jutri bo torej odločilen dan: če bo vsaj tako vreme kot danes, smo lahko pojutrišnjem zjutraj na vrhu še neosvojenega severnega vrha Severnega stolpa, že jutri pa na vrhu težav...

* * *

Z Matjažem se podiva po pampi za guanaki⁵ in nuandui⁶ in fotografirava nevihte v Torresih. Še pred dvema dnevoma smo v pravem peklu zadnjikrat sestopali po zasneženih vrhovih — brez vrha...

⁴ PORTA LEDGE — ameriška postelja z ogradjem in šotorom, ki sicer odlično nadomesti netopirja, v Painu pa lahko vse skupaj odnese veter.

⁵ GUANAKO — lami podobna žival.

⁶ NUANDU — nekakšen nol.

To je skupina impozantnih vršacev, ki zaključuje zelo dolgo Andsko verigo na jugu. Na vseh straneh jo omejuje pampa, le na severu jo z ostalimi Andi veže Hielo Continental. Skupina je torej odprta vetrovom z Atlantika in Pacifika, z juga pa z Antarktike. Prav zato tukaj pravzaprav ni dneva brez vetra. Leži na čilenski strani blizu argentinske meje.

Zaradi izredne slikovitosti so bile te gore že 1959. leta proglašene za narodni park. Zdaj je to zgledno urejen park po ameriškem vzorcu, upravlja ga kar cela četa rangerjev. Nič čudnega, saj je v park baje vloženega veliko ameriškega kapitala, poskrbljeno je za najbogatejše obiskovalce, pa tudi za trekingaše. Ob vseh markiranih poteh so dan hoda narazen postavljene kočice brez oskrbe — vse to tako rekoč sredi divjine. Tu dobiš tudi vse potrebne informacije o parku. Zato pa moraš upoštevati njihova pravila: vsaka alpinistična odprava si mora oskrbeti dovoljenje za plezanje in najeti njihove konje, ki so precej dražji.

Prvi pristopi na nekatere vrhove so bili opravljeni v šestdesetih letih. To pionirsko obdobje traja pravzaprav še danes, saj več kot prvi pristop ni bil opravljen skoraj na nobeni gori. Sicer pa težko najdeš še kje na svetu toliko zahtevnih granitnih

sten na kupu. Kar nekaj jih je, pred katerimi bi se po višini in težavnosti skril tudi zloglasni El Cap, seveda pa so še nepreplezane.

Zaradi odprtosti piha tod skoraj vedno zelo močan veter, morda celo hušji kot v 200 kilometrov severnejši skupini Fitz Roy, ki je našim alpinistom že znana. Vendar so vrhovi v Painu nekoliko nižji, zato je v stenah manj stalnega ledu, kar omogoča bolj čisto tehnično plezanje. Zato pa je tu kar nekaj tako zahtevnih sten, da so ob sedanjih tehničnih stopnjah in v takem vremenu komajda preplezljive in zato pravi izziv sodobnemu alpinizmu. Vsekakor pa potrebuješ za zahteven vzpon mesece. Poznavalci pravijo, da je bilo letos še nekoliko manj lepega vremena, kar dokazuje tudi neuspeh večine letošnjih odprav; nekatere so zaman čakale tudi po dva meseca in več.

NAŠA AVANTURA

Za te gore so pri nas vedeli le posamezniki. Z Matjažem sva zanje izvedela v ZDA, saj je lani v Painu plezala ameriška ekipa, ki je obrnila le sto metrov pod vrhom Južnega stolpa. Iz čiste radovednosti se je skupaj s kopičenjem podatkov porodilo močno zanimanje in potem želja po obisku teh gora. Ekipa se je dokončno oblikovala tik pred odhodom: Edo Kozorog in Ivan Rejc (Soški AO — PD Tolmin) in Matjaž Ravhekar (AO Jesenice — PD Kranjska gora).

Želeli smo preplezati zahtevno tehnično smer, bili pa smo časovno in finančno omejeni. Zato smo si izbrali Severni stolp, na katerega vodi le normalna smer, preplezati pa smo želeli njegovo najtežjo in najvišjo, zahodno steno, in kot prvi osvojiti severni vrh te gore.

Na pot smo poleteli 8. decembra lani iz Zagreba. Po dveh dneh letenja smo pristali v Punta Arenasu, najjužnejšem mestu na svetu. Tu smo porabili teden dni za nabavo hrane in ureditev dovoljenja vojaške oblasti zaradi mejnega območja. Pri tem nam je veliko pomagal častni konzul Andro Kokolj, ki opravlja to dolžnost iz domoljubnih čustev (uradno je bil poslan tja še v stari Jugoslaviji!) V tej deželi je namreč ogromno Jugoslovancev, ki so prišli iz sončne Dalmacije že pred prvo vojno.

V 400 kilometrov oddaljene gore smo potovali z avtobusi, ki vozijo vsake dva dni. Bazni tabor pod stolpi Paine smo dosegli 19. decembra in že takoj naslednji dan začeli delati na gori. V tem tednu so bili najlepši dnevi v vsem letu, vendar smo še zadnje porabili za nošenje opreme pod steno. Potem so se začele nevihte, ki so trajale po nekaj dni, vmes pa smo čas izkoristili za plezanje. Do no-

vega leta smo preplezali najtežjih 350 metrov stene, težave so dosegale VI +, A₃ — A₄.

Po novem letu pa je postalo vreme nemoogoče. Nevihte so trajale po cel teden, vmes pa je bil le kakšen dan zatišja. Kljub temu smo skušali zgornji del preplezati v alpskem slogu. Po tretjem poskusu smo dosegli najvišjo točko 550 metrov. 15. januarja smo v verjetno najhujšem viharju doslej zadnjikrat prespali v mrežah, zjutraj pa dokončno zapustili steno. Bližal se je tudi odhod našega letala, ki ga zaradi zasedenosti linij v tem času nismo mogli prestaviti. Do vrha smo imeli še kakih 200 metrov, zadnjih 100 metrov že precej lažjih.

Bazni tabor smo zapustili 19. januarja, ko je v gorah še vedno snežilo. Pred vrnitvijo v domovino smo se ustavili še v Rio de Janeiru, kjer smo prav tako nekoliko bolje spoznali ta vedno pomembnejši plezalski center. Preplezali smo tudi nekaj zahtevnih prostih smeri. V Zagreb smo prileteli 5. februarja letos.

* * *

Na koncu se iskreno zahvaljujemo Ljubljanski banki Nova Gorica, AET Tolmin, GRS Tolmin in Jesenice, KS Kranjska gora, Turističnemu društvu Kranjska gora in seveda matičnim PD in TKS, ki so našli razumevanje in odpravo finančno podprli, ter častnemu konzulu Andru Kokolju, gospodu Antoniu Kusanoviču, lastniku estancije v Painu, družini Gašič, Predragu Pančevskemu in mnogim drugim, ki so nam tako ali drugače pomagali pri pripravi in na poti.

Planinski pohod treh mest

Ob podpisu protokola med zahodnonemškimi mestom Wiesbadnom in Ljubljano leta 1986 je bilo med drugim dogovorjeno, da bi »ob priložnosti« organizirali skupno pešpot, na kateri bi sodelovali popotniki in planinci iz obeh mest in poleg tega še iz Celovca v Avstriji. Konec lanskega leta pa so se predstavniki treh mest dogovorili, naj bi bil ta pohod konec letošnjega septembra (ali pa julija ali v začetku septembra; o tem se bodo natančno dogovorili), hoja naj bi trajala teden dni, udeleženci pa bi se lahko odločili za alpinistično ali planinsko pot.

Kot predvideva protokol, naj bi planinci iz Wiesbadna prišli v Celovec in šli od tod s celovškimi in ljubljanskimi kolegi na Obir in po okoliških hribih, v Železno Kaplo, Belo (Vellach) in prek Pavličevega sedla v Logarsko dolino, od tod pa do Frišaufovega doma, na Kamniško sedlo, Ojstrico, Planjavo, Skuto, do Češke koče, na Grintovec in Kočno, do Cozove koče in čez Kalski greben na Kravec, od tod pa v Kamniško Bistrico in z žičnico na Veliko planino ter nato v Ljubljano, kjer naj bi se udeleženci razšli.

Kot je predvideno, bo načelno vsak udeleženec kril svoje stroške sam.

SOVJETSKI BIVAK

ANDREJ GRADIŠNIK

Upam, da se bo zvečer le razvedrilo in da bova z Vladom lahko odšla pod Koroško, ponoči preplezala ozebnik in zjutraj vstopila v zgornji, skalni del stene. Račun brez krčmarja! Vreme ostaja še naprej »stabilno slabo«. Ob osmih zvečer leževa, da bi opolnoči vstala, če bi se vreme popravilo. Kako naj sploh še verjamem v izboljšanje, ko pa zunaj že tretji dan vztrajno dežuje! Vsako noč vstajam, poln upanja, zjutraj pa me Sovjeti hudomušno sprašujejo, če sem se že vrnil s ture.

V zgornjem nadstropju kamnitega bivaka so zbrani sovjetski alpinisti, ki sicer spijo v šotorih. Tudi njim že preseda slabo vreme. S kitaro in pesmijo si krajšajo večer. Moja že tako do skrajnosti razrahljana vera v izboljšanje vremena se v trenutku razgubi. Vladu povem, da ponoči ne bova vstajala, ker bo tako ali tako slabo vreme, nato pa zlezem iz spalne vreče in se po lesenih stopnicah povzpem v zgornje nadstropje.

Prostor je temen. Na sredi stoji grobo stesana miza, okoli nje pa na klopih drug ob drugem sedijo sovjetski alpinisti. Prisrčno me sprejmejo medse. Kar preveč se trudijo z menoj; oddahnem si, ko znova zapoje kitaro: Dimitrijeve močne, robustne roke izvajajo lepe, nežne melodije. Kar ne morem verjeti, da je to isti Dimitrij — mojster športa in poklicni alpinist.

Sveča na mizi meče svetle pramene po sobi in osvetljuje tudi gorniške obraze. Od ust do ust potuje lonec z gorilnim špiritom, pomešan z vodo. Okus je oga-

ben, a kaj, ko vodke ni v prodaji. Gorbačov je s »perestrojko« poleg pijancev za nekaj prikradljal tudi alpinistične družabne večere. Dimitrij začne peti, fantje mu postopoma pritegnejo. Tiho, polglasno se pesem razširi po mračnem prostoru, ki je do zadnjega kotička napolnjen z ljudmi, oblečenimi v umazane vestone. Enakomerna melodija, alkoholni hlapi špirita, vse to je naredilo svoje. Popolnoma me zanese, prevzet sem in navdušen. Vrstijo se pesmi, skušam ujeti bistvo besedil: ... vojak je padel na bojišču, a jaz bom umrl v steni ... ti odšla si z drugim, ostal sem sam, s seboj si vzela pesem mojo, za katero sem živel ... zahod, oh, zahod, kjer je martini in bikini mini ... ko bom velik, bom komunist, po srcu čist ...

Na obrazih se kažejo občutja ob vsebini pesmi: zdaj so resni, skoraj žalostni, pa strogo trdi in znova razposajeni, nasmejani, toda ves čas tako drugačnih obrazov, kot sem jih bil navajen. Mož ob levem robu mize vstane in s peči v kotu postavi na mizo nov, velik lonec močnega, vročega čaja ...

Dovršeni zvoki pesmi se mešajo z neutrudnim škrebkanjem dežja po strehi. Šele ko velika sveča ugasne, se prijetna družina razide.

Preden se odpravim spat, še pogledam skozi vrata bivaka.

Megla tišči prav do tal, dež nikakor ne pojenja. Tiho, da ne bi zbudil ostalih, zlezem na pograd. Popolnoma buden še dolgo zrem v temo. Ne morem zaspati. Kaj vem, ali je temu kriv močan ruski čaj ali pa globoko občuten večer.

* * *

(Iz dnevnika, pisanega na odpravi v Tien Šan od 2. do 21. julija 1987)

Prvič: osematisočak, zima, solo

Nov himalajski rekorder je 29-letni inštruktor za plezanje in smučanje iz Barcelone Fernando Garrido Velasco. Decembra lani se je skupaj s svojo ženo in spremljevalcem-Serpo peš napotil iz Katmanduja proti šestemu najvišjemu vrhu na svetu, Čo Oju (8201 m), da bi nanj splezal sam. »Včasih sem trdno prepričan, da sem to zmožen opraviti, drugič spet mislim, da takšnega podviga nisem sposoben,« je pred odhodom dejal novinarjem. Za aklimatizacijo je Fernando nosil opremo na določeno višino na gorskem pobočju, da bi tam postavil višinski tabor. Ko je bil tabor urejen, se je vanj preselila njegova žena, toda od te višine dalje je delal popolnoma sam. Kljub spremenljivemu vremenu in izredno napornemu delu, ki je bilo potrebno za tak podvig, mu je načrt vendarle uspel: 6. februarja letos je priplezal na vrh Čo Oja. »Tehnično sploh ni bilo težav, problem pa sta bila mraz in veter,« je dejal. To je bila doslej ena od najpogumnejših pustolovščin v Himalaji in drugi zimski vzpon na goro, kajti uspeh Čehoslovakov 5. decembra 1985 je zunaj določil UIAA, ki določajo

začetek in konec zimske sezone. Tako je bil zdaj pravzaprav opravljen prvi zimski vzpon na osematisočaka, poleg tega pa je vse to opravil en sam mož.

Fernando Garrido je postal znan in skorajda slaven leta 1985, ko je sam taboril celih 66 dni na najvišjem vrhu Amerike, na Aconcagui (6959 m) v Argentini.

József Nyka

Prvi madžarski osematisočak

Devetčlanski odpravi iz Madžarske, ki sta jo skupaj vodila dr. Sándor Nagy (organizacija) in Peter Dekany (tehnično vodstvo), je uspel vzpon na Šišo Pangmo (Xixabangma, 8046 m) po normalni smeri. Nad baznim taborom v višini 5000 metrov so postavili tri višinske tabore (6400, 6950, 7400 m). Med aklimatizacijo je Peter Dekany resno zbolel. Dne 1. oktobra 1987 sta priplezala na vrh dva plezalca, ker pa je bilo vreme primerno, so se odločili še za en poskus, ki je popolnoma uspel, saj so na vrh prišli še štirje alpinisti.

J. N.

RADIJSKI POGOVOR Z ZMAGOVALCI DAULAGIRIJA

PRIVIDI V SMRTNEM PASU

MIHA KU HAR

Miha Kuhar: Tokrat se ne bomo pogovarjali o tehničnih podrobnostih vašega vzpona na Daulagiri, ampak bolj o tem, kaj se dogaja, kaj doživlja človek na velikih višinah, kjer je vse večje pomanjkanje kisika.

Pred seboj imam knjigo alpinista Reinholda Messnerja z naslovom »Na meji smrti«, kjer govori o tako imenovanem »smrtnem pasu« v velikih višinah. Nizek parcialni tlak v tem »smrtnem pasu« povzroča skrajno pomanjkljivo prekrvavljenost možganov in v zvezi s tem se dogaja marsikaj.

Neka anesteziistka, ki je hotela Messnerja odvrniti od vzpona na Everest brez dihalne maske, je menila takole: »Misli, ki se podijo po človekovih možganih v veliki višini, so vabljive, evforične; so možganski zvarci. Zaradi pomanjkanja kisika so podobne ne mislim umirajočih, preden popolnoma izgube zavest. Zmedene so, nedomišljene in zato nevarne.«

Messnerjeva izkušnja pa je ravno nasprotna. V svoji knjigi pravi takole: »Po moji izkušnji ne drži, da je zavest v mejnem območju bolj topa; nasprotno, bolj odprta, dovzetna postane za samozaznavanje.«

To naj bo torej izhodišče za naš pogovor in zanima me, kakšne so vaše izkušnje v zvezi s tem.

Stane Belak: Messnerjeva izjava o samozaznavanju drži le delno. Predvsem je treba vedeti, koliko je alpinist aklimatiziran in rutiniran, se pravi, kakšne izkušnje ima od prej in koliko je njegovo telo od prej pripravljeno na bivanje v velikih višinah. Če imaš določene izkušnje od prej, potem aklimatizacijo urejaš tako, da ne greš previsoko.

O tistih možganskih zvarkih in mislih umirajočih je seveda marsikaj tudi res. Recimo, za naš vzpon na Daulagiri v alpskem slogu je bila aklimatizacija očitno premajhna. Posebni postopki aklimatizacije v glavnem zahtevajo tri tedne časa, in sicer »bivanje« na višini okrog 6000 metrov, ne samo vzpon in spust nazaj dol. Telo se mora namreč prilagoditi surovim okoliščinam. Če tega ni, potem telo ni pripravljeno — in mi nismo bili dovolj pripravljeni, ker smo se gibali v višini okrog 5000 metrov, to je en kilometer nižje. Na višino 6000 metrov smo šli samo dvakrat za pol ure; to pa je dosti premalo in tega smo se tudi zavedali. Ker pa smo imeli izkušnje s prejšnjih odprav, smo menili, da bomo z več tveganja in »for-

siranjem« naših fizičnih sposobnosti dosegli vrh.

Miha Kuhar: Marjan, zanima me, kako je s prividi na velikih višinah. Ali so to samo govornice ali je kaj resnice v tem?

Marjan Kregar: Ja, seveda je. Imam kar dosti izkušenj z velikih višin. Na velikih odpravah, ki so trajale po dva meseca, smo bili res dobro aklimatizirani in smo zato imeli bistveno manj težav. Tokrat smo bili zelo slabo aklimatizirani in nekajurno bivanje na ekstremnih višinah se je potem poznalo.

Z Iztokom sva bila na vrhu proti večeru, tako da sva sestopala ponoči, in to vsak zase. Po 150 metrih, ko sem zavil z vršnega grebena, enostavno nisem vedel, kje sem. Tam je bil namreč velik orientacijski problem že v normalnih pogojih, ponoči na taki višini pa sem se seveda izgubil.

No, potem kar naenkrat zaslišim Šraufa: »Oh, Marjanček, kar tukaj leži, bo fina štimunga!« Ulegel sem se in zaspal, vendar k sreči samo za zelo kratek čas. Pričelo me je namreč zebsti, da sem kar ropotal. Zbudil sem se in rekel Šraufu: »Veš, Šrauf, tole pa ne bo v redu! Ti si lepo v šotoru v spalni vreči, jaz pa zunaj...«

Lepo sem ga namreč videl nekaj metrov pod sabo v šotoru. Utrujenost in velika želja po spanju je verjetno povzročila take privide. Nekako sem si dopovedal, da to ni v redu. Vstal sem, vendar sem že dobrih sto metrov nižje na naslednji polički zopet zagledal Šraufa v šotorčku. V resnici je bil takrat že tisoč metrov nižje. Prizor se je potem ponovil še nekajkrat, vse skupaj pa je trajalo osem ur.

Šele ko sem prišel kakšnih 600 metrov nižje, so se mi misli zaradi večje količine kisika v zraku počasi začele bistrirati. Bil sem popolnoma dehidriran, vendar sem nekako le prišel toliko k sebi, da sem varno sestopil.

Miha Kuhar: Nemški plezalec Toni Kinshofer je bil pri sestopu z Nanga Parbata prepričan, da hodi po tobakovih nasadih.

Stane Belak: V zvezi s tem lahko rečem, da je bil ob takih prividih že precej na koncu. Tole, kar je Marjan sedajle govoril, je bila mejna situacija. Nekaj podobnega je doživljal Herman Buhl na Nanga Parbatu, ko je bil na veliki višini dva ali tri dni in v takšnih pogojih se potem pojavijo mejne situacije. Če greš na velike višine samo za kratek čas, je veliko manj možnosti, da doživiš take stvari. Jasno pa je, da je vsak, ki se vrača z vrha osemtisočaka, utrujen in posledice so potem velikokrat povezane s prividi. Podobne težave je imel tudi Iztok. V snežni

luknji na višini 7100 metrov sem ga čakal osem ur. Iztok v prividu ni videl mene, ampak gorske vodnike, ki so se norčevali iz njega in se mu smejali. On je na to reagiral zelo agresivno: da jih ne bi več srečeval, je hotel skočiti čez skalno stopnjo.

Miha Kuhar: Ali mora ob vsem tem plezalec razviti nekakšen nagon, da odkrije prehod tam, kjer logika in znanje odpo-vesta?

Pavle Kozjek: Ja, gotovo. Ta nagon je v neki meri prirojen, razviješ pa ga skozi leta in leta plezanja. Včasih je odločal o pravilni odločitvi, kar je bistvenega pomena v mejnih situacijah.

Stane Belak: Tukaj lahko dodam svoje izkušnje o lastnem počutju na tem vzponu. Proti vrhu sem odšel dve uri za ostalimi, ker sem bil strašansko zaspan, vendar ne zaradi pomanjkanja aklimatizacije, ampak dejansko tudi utrujenosti. Plezali smo iz dneva v dan, bivakirali na prostem tako kot v steni, čepeli vsak na svoji skali in čakali, da mine 12 ur dolga noč. Med hojo sem naredil deset korakov in nato cepin samodejno zapilil v sneg, brez varovanja

visel na njem in tako globoko zaspal, da sem sanjal. Ko sem se zbudil, me je bilo groza ob misli, kako ostali trije verjetno počnejo isto.

Plezali smo po tistem pobočju z naklono 55 stopinj, kar je v Alpah že kar zahtevna tura.

Drug problem so bile težke misli zaradi pomanjkanja kisika. Namesto da bi pisal dnevnik, sem imel pri sebi mikrokasete in rekorder. Sam sebi sem odveč, ko danes poslušam svoje počasno govorjenje in blebetanje. Nekaj čisto drugega je bilo na primer na višini 4000 metrov kot pa potem na 7500 metrih. Tam nisem iz sebe spravil ničesar.

Miha Kuhar: Ob tako tveganih vzponih človek potrebuje veliko, veliko sreče.

Stane Belak: Tudi sreče. Lahko rečem, da je bila ekipa na Daulagiriju res super in zato se je podvig tudi srečno končal, čeprav nismo bili dovolj aklimatizirani. Vzemimo za primerjavo argentinski odpravi na Daulagiri, kjer so se panično reševali in na obeh odpravah jim je umrl vodja.

Zadnji večer sem bil, to moram povedati, na gori zelo preplašen, vendar so fantje suvereno prišli nazaj.

INTERVJU: SIR EDMUND HILLARY

SVOBODNI UJETNIK EVERESTA

Od 1953. leta dalje, ko je s Šerpo Tenzingom dosegel vrh Everesta, je sir Edmund Hillary posvetil svoje življenje najvišji gori sveta. Njegov »Himalayan trust«, v anglosaksonskih deželah aktiven sklad, je zgradil v deželi Šerp številne mostove, šole, bolnišnice. Naravni park Sagarmata je pred kratkim praznoval desetletnico in je v celoti prešel v roke Nepalcev.

Minila je tretjina stoletja — več kot 34 let od tistega 29. maja 1953, ko sta Novozelanec Edmund Hillary in Šerpa Tenzing Norgay zapisala zadnjo besedo neke epopeje, najslavnejše v zgodovini alpinizma. Po sestopu v dolino z 8848 metrov visokega vrha Everesta se je Hillary, čebelar iz Aucklanda, nenadoma znašel v koži enega od najslavnejših ljudi na svetu.

Zadrgnjena po naključju se je vrh, ki je vezala Hillaryja na Everest, krepila z leti med dolžnostjo, med raziskovanji in ob tragediji. »Čebelar iz Aucklanda« (tako ga še vedno predstavljajo enciklopedije, čeprav je čebele prodal v sedemdesetih letih) se je vrnil v deželo Khumbu, da bi se povzpел na najbližje vrhove ob gigantu (Thamserku, Ama Dablam, Kantega, poskus na Makalu), sledove jetija je raziskoval že leta 1961, 25 let pred Messnerjem.

V Nepalu je v letalski nesreči izgubil ženo in hčerko. Prvorojenca Petra, ki ga je zasul

Sir Edmund Hillary leta 1988

plaz na Ama Dablamu, so v dramatični reševalni akciji prenesli v dolino.

Krona tridesetih let Hillaryjevega življenja za Azijo je bilo njegovo imenovanje za ambasadorja Nove Zelandije v Indiji, Bangladešu in Nepalu leta 1985. V tem svojstvu (in tudi že prej v civilu) je dosegel, da je Nova Zelandija odločilno pri-

spevala k ustanovitvi Narodnega parka Sagarmata (Everest po nepalsko) v Nepal, enega od najpomembnejših in najbolj čutiljivejših na celini.

Srečal sem ga v Lozani, kamor je prišel na zasedanje mednarodnega komiteja garantom WWF, katerega član je.

— *Sir Edmund, kakšen je prispevek Nove Zelandije k Parku Sagarmata? In vaš osební?*

Novozelandska vlada je financirala projekt ZN za realizacijo parka. Od leta 1971 do 1981 so ga skupno upravljali Novozelandski in Nepalski. Sedaj so vodstvo in vse službe v rokah Nepalcev, večji del novozelandskega osebja pa doma še sodeluje pri nadaljnjem načrtovanju parka.

— *Kakšno je bilo stališče Šerp do parka? So ga smatrali za tujek, vsiljen iz Katmanduja ali celo iz Wellingtona?*

Kakor vsi hribovci so bili tudi Šerpe v začetku proti. Bali so se, da ne bodo smeli več nabirati lesa v gozdovih in pasti svojih jakov. Treba je bilo opraviti veliko osveščevalnega dela, pri katerem sem sodeloval. Himalayan trust se je angažiral z obsežnim pogozdovanjem v Khumbuju, ki še vedno traja. To je pomagalo razumeti, da park niso le obveznosti in omejitve. Zdaj je direktor parka Šerpa in ljudje ga podpirajo.

— *Povejte kaj več o Himalayan trustu!* Rodil se je leta 1961, med mojo četrto odpravo v deželo Khumbu. Rekel sem Urkienu, enemu od naših Šerp, odličnemu alpinistu, da se čutim dolžnega do ljudi okrog Everesta in ga vprašal za nasvet, kaj naj storim. Odgovoril mi je, da je »največja razlika med zahodnjaki in Šerpami v izobrazbi, v šolah«. Odgovor me je presenetil, bil je zelo pameten. Mesece pozneje, v ZDA, sem pričel zbirati prispevke: z njimi smo zgradili šolo v Kumdžungu.

— *Se je s tem rodila trajna organizacija?* Nisem nameraval ustanoviti nekaj trajnega. Toda Šerpe iz drugih vasi so prišli prositi šolo še zase in stvar se je nadaljevala. Skupno smo zgradili 25 šol, letališče v Lukli, bolnice in ambulante. Na začetku smo se osredotočili na mostove, ki so jih odnašale monsunske vode. Zdi se mi, da smo postopali prav: Himalayan trust zbere še sedaj več kot 200 000 ameriških dolarjev letno v Kanadi, ZDA in Novi Zelandiji. Obstaja »Hillaryjev sklad« s sedežem v Chicagu in sorodna ustanova v Kanadi. Vendar nisem nikoli hotel ustvarjati birokracije; smo mikroskopska organizacija, ki sloni na prostovoljnem delu.

— *Vrnimo se nazaj h gozdovom Khumbuja. So resda uničeni, vendar po čigavi krivdi? Zaradi naraščanja populacije, nepazljivosti Šerp, trekkerjev, odprav?*

Šerpe so vedno spoštovali svojo naravo. Izvirajo iz Tibeta; so narod, vajen višin in puščave; vedo, kako je dragocen vsak grm. Trekkerji so danes bistveno drugačni, obnašajo se bolj spoštljivo. Dru-

gače je z odpravami, ki so objestne in predrzne; ukvarjajo se le s svojim vzponom. Požvižgajo se na prepovedi in še nadalje kupujejo les, za katerega plačujejo visoko ceno. Tako je bogastvo zahodnjakov škodljivo, ker ustvarja korupcijo in uničuje okolje. V primerjavi z mojim prvim potovanjem v Khumbu leta 1951 je razlika stanja v gozdovih zelo opazna.

— *Kakšno »potovanje« je bila odprava, ki jo je vodil Eric Shipton, da bi raziskal južno pobočje Everesta? Je bilo razburljivo odkrivati poti v neznanem območju ali se povzpeli dve leti kasneje na vrh?*

Vse Shiptonove odprave so bile veličastne pustolovščine, on je bil raziskovalec v polnem pomenu besede. Povzpeli smo se na skoraj 6000 metrov visoki Pumori, od tam smo prvi videli serake v smeri Circa, steno Lotseja in južni vrh: tam je bila pot! Blizu mene je stal mož, podoben Shiptonu, ki je bil zelo visoko na severnem grebenu s predvojno odpravo in ki mi je pokazal pot iz Tibeta: skalnati skladi in severni vrh. To je bil eden od najbolj razburljivih trenutkov mojega življenja.

— *In prihod na vrh?*

Na vrhu sem najprej ostrmel. Rekel sem si: »Kako, že 40 let poskušajo in ravno tebi, Edu Hillaryju, je moralo uspeli? Potem sem bil prezaposlen: bil sem utrujen, sestop je bil zelo dolg, bil sem v skrbeh, ali bodo dihalne naprave delovale pravilno. Veselje je prišlo kasneje, ko sem se vrnil med tovariše; ko sem prišel v tabor, sem slišal iz oddaje BBC, da je vest o osvojitvi Everesta sprožila navdušenje vzdolž spreveda ob kronanju kraljice Elizabete v Londonu. Začutil sem, da sem naredil nekaj velikega.

— *Niste nikoli dvomili, da ste bili prvi?* Od vsega začetka. Takoj sem pričel iskati znake morebitnega prihoda Malloryja in Irvina na vrh. Stopil sem do skal nad severno steno. Seveda bi bilo težko najti karkoli...

— *Leta 1953 so Shiptona odstavili, da je naredil prostor Johnu Huntu. Kakšne posledice je imela ta zamenjava?*

V začetku najslabše: priznam, da sem grozil z odstopom. Shipton me je prosil, naj bom lojalen do novega vodje odprave. Pozneje sem uvidel, da je bilo morda bolje tako: Eric je bil mož majhnih odprav, ni bil organizator.

— *Ni sir Edmund nikoli pomislil, da je bilo morda čudno v obdobju velikih nacionalnih odprav poslati v angleški odpravi na vrh Everesta enega Šerpo in enega Novozelandsca?*

Takrat ne. Na to sem pomislil dva meseca pozneje, med proslavljanjem v Londonu. Stvar je bila v tem, da smo bili takrat zelo povezani, sam sem se počutil tako rekoč Britanca, kakor drugi. Bilo je kmalu po vojni, v kateri smo izvojevali skupno zmago.

— *Sta bila vi in Tenzing že v začetku kandidata za vrh?*

Od začetka ne, toda kmalu je postalo jasno, da sva bila zelo izurjena in hitra naveza. Tenzing je bil zelo odločen, močan: mislim, da je bilo zelo inteligentno od vodje Hunta, da ga je izbral za Šerpo naveze, ki naj bi osvojila vrh. To je imelo v Aziji ogromen odmev.

— *Druga neobičajnost: ko ste dosegli vrh, niste mislili na to, da bi poslali tja še druge člane odprave?*

Bili so drugi časi, več je pomenila skupina, dejstvo, da je bil vrh osvojen. Potem bili smo utrujeni. Wilfrid Noyce bi morda rad poskusil. Toda prihajal je monsuni: midva sva dosegla vrh 29. maja in nihče ni nikoli več prišel na Everest tako pozno pred monsunom.

— *V teh letih so Italijani, Švicarji in Francozi pošiljali v Himalajo najboljše alpiniste Alp. Kako opredeljujete vašo odpravo z vidika tehnike?*

Kot odpravo srednje dobrih alpinistov, zelo med seboj povezanih, dobro izurjenih, zelo odločenih zmagati. Tom Bourdillon je bil med nami edina absolutna kapaciteta: takrat je bil eden od najboljških evropskih alpinistov. George Band in Wilfrid Noyce sta tudi imela zelo visoko ceno.

— *In Hillary? Kakšna je bila vaša alpinistična dejavnost v Alpah?*

Majhna, v resnici. Kakšen klasičen vzpon v Oberlandu in Avstriji. Nekaj boljših sem opravil na Novi Zelandiji z nekaterimi novimi smermi v Mount Cooku, na Tasmaniji in na La Perouseju. V tistih časih so bile gore izjemno divje, pred vzponom si moral hoditi tudi po ves teden. Potoval si otovorjen kot žival, bilo je malo prostora za tehniko.

— *Potem je prišla Himalaja. Katera je bila vaša prva odprava?*

Leta 1951 v Garval s tremi drugimi Novozelandci. Od tam sva z Georgom Lowjem nadaljevala kot v Nepal, kjer sva se priključila Shiptonu, da bi pogledali na Everest od juga. Povzpeli smo se na nekatere deviške vrhove: to je bila izredna izkušnja. Ko smo prišli v neko dolino, smo se ozrli naokoli in videli na desetine gora, vse nedotaknjene; zadrega je bila le zaradi izbire. Glede tega je bila moja generacija zelo srečna.

— *Pomeni to, da je današnja generacija manj srečna? Kaj mislite o Messnerju, Boningtonu, o današnjem himalajskem alpinizmu?*

Pred nekaterimi smermi se lahko le odkrijem. Toda časi so se res spremenili. V mojem času je štel, če si dosegel vrh, danes so problemi stene, smeri, kakor v Alpah. V mojih časih je veliko pomenila skupina, zmaga odprave. Danes, se mi zdi, so ljudje individualisti, niti solidarnosti ni več. Danes sta Himalaja in

Karakorum polna alpinistov — profesionalcev: mi smo bili navdušeni nestrokovnjaki.

— *Hitrostne tekme, zmaji, zaporedni vzponi. Se vam ne zdi, da se vsaj v nekaterih conah Himalaje in Karakorume stvari banalizirajo in vse postaja velik cirkus, podobno kot na Mont Blancu?*

Da, mogoče res. Z druge strani ima neverjeten čar izpeljati nekaj, česar še ni nihče prej, priti na kraj, ki se ga človek še ni dotaknil. Jaz sem imel privilegij priti na Everest in potem prekoračiti del Antarktike, ki je bil še neprehojen. Danes so takšni podvigi izredno redki: če se kdo spusti z zmajem s K-2 ali obleti svet z balonom, ga dobro razumem.

— *Kaj pa odprava Monzina iz leta 1973? Vi ste kritizirali, Monzino je odgovoril precej ostro...*

Kriva je moja odkritost. Bil sem v Namče Bazarju, Monzino mi je ponudil polet s helikopterjem v bazni tabor, jaz sem sprejel. Potem sem enostavno povedal svoje mišljenje, ki ga zastopam še sedaj: to ni bila alpinistična odprava, bila je vojaška operacija. Desetine vrvi, helikopterji za prelet serakov, bazni tabor, kjer je bil Monzinov šotor ves v preprogah. Možno da bi moral biti bolj vlijuden in molčati.

— *Seraki so vendar najnevarnejši del poti. Se vam jih zdi moralno preskočiti? Ne, pravim, zares ne! Everest je po običajni smeri lahka gora, vendar nevarna in nevarnosti so del igre. Kdor bi se jim rad izognil, naj si raje izbere drugo goro.*

— *Ostaja mi malo časa, sir Edmund. Vaš prijatelj Georg Lowe, drugi Novozelandski v skupini iz leta 1953, mi je rekel, da je »Ed Hillary morda postal ujetnik Everesta«. Kaj mislite o tem?*

Mislim, da ne bo držalo. Imel sem izreden privilegij, da sem prišel na vrh najvišje gore sveta in zdelo se mi je prav, da se oddolžim Everestu in njegovemu ljudstvu. Nikoli nisem bil suženj: obdržal sem privatno življenje ki je daleč od Himalaje; doživel sem veličastne pustolovščine tudi daleč od Everesta, na Antarktiki, ob Gangesu.

— *Govorila sva o Parku Sagarmata. Kakšno prihodnost napovedujete naravi Himalaje in Azije?*

Sem dokajšen optimist. Zahodni alpinisti so se začeli spraševati o svojih dolžnostih in to je pomembno. Nisem mogel sodelovati, toda strinjam se s cilji »Mountain Wilderness«, z zaključki sestanka, ki ste ga imeli v Bieli. V Aziji se rojeva generacija upravljalcev, ki se zavedajo problemov. Radživ Gandhi se mi je zdel resno zaskrbljen za bodočnost indijskih gozdov in tigrov. V Nepalju je bil princ Gyanendra, kraljev brat, med zagovorniki Parka Sagarmata in drugih zaščitenej območij dežele. Stojijo pred ogromnimi problemi.

— *Zadnje vprašanje: so trenutki, ko vam vaša popularnost ugaja in ko vam je nadležna?*

Pri mojem sedanjem delu mi koristi. Vsak indijski otrok pozna moje ime in ime Tenzinga iz šolskih knjig in to je za ambasadorja prednost. Moj minister David Lange, ki mi je predlagal sedanje funkcijo, to dobro ve. Dalje, ljudje poznajo moje ime, ne pa mojega obraza, v javnosti se torej lahko gibljem neovirano, ne kot kakšen slaven rok pevec. Vendar vsako leto znova osupnem, ko se med mojimi razgovori v ZDA in Evropi vedno pojavi kdo in me vpraša: »Kako torej, za vami se ni nihče več povzpел na Everest?«

Moj bog, je tako pomembno priti prvi na kakšen kraj?

(Alp)

Medalji za Messnerja in Kukuczko

Med XV. zimskimi olimpijskimi igrami v Calgaryju letošnjega februarja je Mednarodni olimpijski komite podelil srebrno olimpijsko medaljo dvema vodilnima alpinistoma po najvišjih gorah sveta, Reinholdu Messnerju iz Italije in Jerzyju Kukuczki iz Poljske. Visoko priznanje sta dobila kot prva človeka na svetu, ki sta priplezala na vrhove vseh štirinajstih osemtisočakov.

Spomniti je treba, da so olimpijske medalje doslej že podeljevali za dosežke v alpinizmu. Leta 1924 je dobil v Parizu Brig. Charles G. Bruce zlato medaljo za organizacijo odprave na Mount Everest leta 1922. V Los Angelesu sta leta 1932 dobila zlati medalji Toni in Franz Schmid, ker sta preplezala severno steno Matterhorna, leta 1936 pa sta dobila enaki priznanji Günther O. Dyhrenfurth in njegova žena Hettie za svojo dejavnost v Karakorumu. Nekateri alpinisti so bili odlikovani za svoje zasluge na kulturnem področju, tako Paul Bauer za knjigo »V boju za Himalajo« (zlata medalja leta 1932) in Wilhelm Ehmer za Malloryjev življenjepis »Za vrh sveta« (srebrna medalja leta 1936).

Vendar beremo, da 43-letni južnotirolski alpinist Messner ne mara medalje »honoris causa«. Zavrnitev je utemeljil z izjavo, da alpinizem ni tekmovalni šport, ampak kreativna dejavnost. Na vprašanje novinarja hamburške revije »Der Spiegel«, zakaj ne mara medalje za svojo kreativno dejavnost, je Messner odgovoril: »Ne potrebujem medalj. Priznanje sem si zaslužil s tem, da sem se vrnil z gor, kakršni sta Mount Everest in K-2, z gor, o katerih birokrati Mednarodnega olimpijskega komiteja verjetno sploh ne vedo, kje stojijo.«

In zakaj nasprotuje olimpijski panogi »plezanje«?

»Tudi na osemtisočaka bi morali zgraditi prave pravcate proge. Funkcionarji bi plezalcem postavljali pravila in si prilastili ves show. Groza!«

Ko je novinar Messnerja opozoril na dejstvo, da je v dirki na najvišje vrhove med njim in drugimi alpinisti vendarle prihajalo do tekmovanja in da je eden od njegovih konkurentov, Švicar Marcel Rüedi, pri tem umrl, je odgovoril: »To sploh ni bilo tekmovanje, saj Rüedi sploh ni imel nobenih možnosti. Z zavrnitvijo medalje poskušam preprečiti ponovitev takšne konkurence. Če pa se hoče kdo na vsak način ubiti, pa naj bo to na Everestu ali na olimpijski progi, naj to kar naredi; vsakdo ima pravico do tega.«

NOVE PUSTOLOVŠČINE V VISOKOGORJU

GORSKI SUPER MARATONI

Zadnji super maraton Mont Blanc 9. oktobra 1987 je prispeval žalosten dogodek za kroniko te nove panoge alpskega (in himalajskega) športa — velikih dirk na velikih višinah. Silvio Piumetti iz Torina je umrl zaradi izčrpanosti in mraza, potem ko je prišel na konec prve etape super maratona Mont Blanc. Umrl je v snežnem viharju nedaleč od Col de la Seigne, kjer poleti gospe vodijo na sprehod svoje malčke, potem ko pojedjo polento v zavetišču Elisabetta.

So torej super maratoni sprejemljivi ali jih je treba opustiti?

Ko je poleti 1985 izumitelj ekstremnega smučanja Sylvain Saudan prvič organiziral super maraton Baltoro, je bila stvar vredna svojega imena: morilsko garanje na veliki višini, nikoli pod 3500 metri, in z impresivnim vrhuncem na 5000 metrih. Nihče ni vedel, če se bo ta stvar nadaljevala in si pridobila dovolj privrženec. Toda Saudan je očitno sklepal pravilno: v letih 1986 in 1987 je sledila serija novih visokogorskih dirk z lepim številom udeležencev. Lekcije so se naučili tudi drugi in tako so leta 1987 fanatiki lahko izbirali med super maratoni des Sables, du Hoggar in kitajsko ter islandsko različico (vse so organizirali Francozi).

PRVA STRAN

Toda to gibanje ne bi nikoli prišlo na prve strani dnevnikov, če ne bi nesrečni dogodek med super maratonom Mont Blanc (druga stvaritev Saudana) močno odjeknil v dnevnem tisku.

Zgodba je preveč znana.

9. oktobra, 1. etapa: Piumetti je pritekel popolnoma izčrpan na Col de la Seigne (2516 m) sredi snežnega viharja. Alberto Oliviero, njegov prijatelj in tekmeč pri tej in drugih pustolovščinah, je — potem ko ga je dolgo časa podpiral — tekel po pomoč. Popoldan je mineval in vremenske razmere niso dajale upanja: do Piumettija so prišli šele naslednje jutro in našli le truplo.

Maraton smrti (kakor so ga imenovali) je končal v črnih kronikah, medtem ko so na Saudana letele hude obtožbe. Omenjali so celo možnost preiskave. V resnici je šlo za veliko nepazljivost (poleg nekoliko tvegane izbire letnega časa), saj v oskrbovališču na Col de la Seigne ni bilo žive duše. Tudi za avanturistične tekme velja, da mora nekdo dežurati na izpo-

Dirka med ledeniki, eden od najbolj spektakularnih trenutkov Islandskega maratona

stavljenih oskrbovalnih točkah, saj je to edina možnost za nudenje pomoči in reševanje.

Saudan, ki so ga obvestili po telefonu, je nekoliko potrtno priznal, da bi nekdo moral biti tam. Opravičeval se je s slabim vremenom in pozno uro. Njegovo mišljenje je, da se pri takem udejstvovanju ni mogoče izogniti tveganju, saj pride do takih nesreč tudi pri drugih podobnih športih (avtomobilski rejlji na dolge razdalje, kot Pariz-Dakar, mestni maratoni kljub stalno prisotni zdravniški službi in pod.), da ne govorimo o številnih žrtvah pri drugih športih v gorah.

Podobnega mnenja je novinar »Dauphine liberé«, dnevnika Savoje, Jean Paul Rou-tier, ki pravi, da je »hribovski kros« tvegana preizkušnja. Francoski tisk se je omejil na golo poročanje o dogodku. Če bi šlo za Francoza, bi morda...

Tudi Lorenzino Cosson, odgovorni mož reševalne službe v Courmayerju, ki o maratonu ni vedel ničesar (prijave je zbiral Turistični urad), dogodku ne pripisuje večjega pomena. Soglašja pa, da je bila organizacija dirke, milo rečeno, porazna (izgubil se je neki novinar, dva udeleženca sta pomotoma tekla nekaj kilometrov več). Alberto Oliviero je analiziral vsa dejstva s presenetljivim realizmom: »Če bi Silvio

preživel, bi sedaj vsi (z menoj vred) govorili o fantastični dirki v nepozabnem okolju, ne da bi omenjali organizacijske pomanjkljivosti (kot npr. pičlo oskrbo). Resnično so vsi udeleženci dan po tragediji hoteli nadaljevati tekmovanje kljub močnemu dežju in vedoč, da na Col Ferret sneži (pogoji torej enaki usodnim prejšnjega dne), in da je Saudan svetoval prekinitve dirke. Cela vrsta neugodnih situacij, kopičenje nezgod, vse to se je končalo z dramo. Mnenja sem, da je treba vsekakor bolj poskrbeti za varnost: izpopolnimo te dirke, še posebej za tiste, ki tečejo!«

SUPER MARATON, MINUTO ZA MINUTO

Povabljeni na Islandski super maratoni (povabil nas je organizator André Podlewsky, zagrizen tekač, prvič v koži Saudana) smo imeli možnost živeti sredi pustolovščine in naporov, s katerimi so se spopadali tekmovalci. V resnici je bilo udeležencev zelo malo, peščica Švicarjev in Francozov, ki so se borili na neskončnih, divjih visokih planotah vzhodnega dela otoka in pustili za seboj razdaljo 160 kilometrov. Da je bilo tekmovanje še težje, je poskrbelo slabo vreme, ki je na Islandiji zelo pogosto. Mučilo nas je zadnje tri etape s snegom in vetrom. Vsi tekmeči, ki so bili prvič na otoku, so se počutili izgubljeni, ko so se borili v vznemirljivi pokrajini, izoblikovani iz neskončnega števila nagubanih in z rahlo belo rdečasto prevleko (sneg!) pokritih kupov črne lave. Osnovno v takšni tekmi je — če ne štejemo treninga — neomajna trdnost živcev: ko se znajdeš popolnoma sam v krajih, ki se zdijo kot predsoba pekla in moraš ostati miren. Če samo pomisliš, da lahko še tako nedolžen zvin pomeni čakanje na pomoč ure in ure, v popolni samoti!

Za kroniko: zmagal je Švicar Philippe Rochat, 53, v 12 urah in 23 minutah, med ženskami po Catherine Desforges (največja specialistka onkraj Alp) v 13 urah in 52 minutah.

V izogib prihodnjim nevšečnostim je treba povedati, da je bila organizacija ohlapna, tudi kar se tiče osnovnih zahtev. Kadar se tekmovanje v celoti odvija daleč stran od cest in naselij, je treba poskrbeti vsaj za eno vozilo s pogonom na štiri kolesa. Šlo je za prvi poskus takšnega tekmovanja v tem nenavadnem okolju, vendar dejstvo, da je minil brez nesreče, ne sme biti vzrok, da bi na to pozabili.

Ideja je tukaj: tekmovanje je dovolj zahtevno, odvija se v sugestivnem in očarljivem okolju, edinstvenem na svetu in že od 1988. leta dalje lahko Islandski maratoni postane zelo privlačna in pomembna prireditev.

SUPER MARATON — KUPČIJA?

Vprašujemo se, kaj spodbuja organizatorje, da organizirajo vedno nove super maratone v najrazličnejših predelih sveta. Sylvain Saudan, izumitelj tega tekmovanja, razlaga, da ga je velika udeležba na mestnih maratonih navdihnila, da je organiziral podobno tekmovanje v gorah, ga razdelil na etape in mu dodal srhljivost pustolovščine. Olivier Grunewald, znani francoski fotograf, je leta 1987 spremljal super maratona Baltoro in Island. Mnenja je, da smo soočeni z novo obliko turizma, ki je naslednica še pred nekaj leti atraktivnega trekkinga. Tekmovalci plačajo poleg vsega tudi visoko prijavnino in ko bo super maratonov veliko, bodo morda postali dober posel za organizatorje in lokalne dejavnike.

S super maratonom Mont Blanc ni bilo tako. »Tu ni bilo dobička,« pravi Alberto Oliviero. »Plačali smo 120 000 lir prijavnine. Glede na to, da nas je bilo 40, ostane (če odštejemo prenočitve, večerje, organizacijo itd.) prav boren zaslužek.«

Kakor kaže sedaj, super maraton nikoli ne bo postal množičen šport. Takšnih zahtev-

Varovana avantura na super maratonu Baltoro

nih tekmovanj ne more biti dosti več kot sedaj (po tekmi je obnavljanje moči dolgotrajen proces, atlet, ki želi sodelovati, mora začeti s pripravami zelo zgodaj in skrbno razporejati svoje nastope). Tudi če bi kdo dvomil, sedaj prav gotovo ne moremo govoriti o kupčiji in je vsak še tako boječ namig v to smer vsekakor predimenzioniran.

(Alp)

DVA POGLEDA
NA ISTO NEVIHTO V GORAH

OGNJENI PEKEL

Visoko, na robu pečine, je sameval star viharik: ponosen kot starec, ki je preživel dve vojni. Njegova silhueta se je risala na modrem nebu. Kljuboval je že mnogim viharjem, ječal pod debelim snegom in se paril na vročem soncu. Ukrivljeno deblo in scefane veje so govorile o trdnem življenju v divjini. Le včasih si je v njegovi borni krošnji poiskala zavetje samotna ptica, da si odpočije. Njegove veje že zdavnaj niso več zelenele, ko se po rebrih stali sneg. Kdo ve, v katerem jesenskem vetru so odletele poslednje zlate iglice. Nekoč pa je bil to lep macesen.

Na melišču pod pečino so se pasli gamsi. Mulili so skromne šope trave, ki je ponekod zrasla iz revne zemlje med kamenjem, in se otepali nadležnih muh. Bil je vroč in soparen dan, da so živali čutile napetost, ki se je stopnjevala v ozračju. Niso se kot običajno povzpele na sočne pašnike nad steno.

Ko se je kasneje nad pečino razbesnela nevihta, je viharik zaječal pod sunki vetra. Pokrajina je potemnela in dobila grozljivo podobo, ko so jo rezali bliski. Od sten je votlo bobnelo. Živali so nemirno begale po melišču. Slutile so nevarnost. Njihova gladka dlaka se je od vetra in dežja mršila. Panično so obračale vratove in si iskale zavetja.

Potem se je močno zablisnilo. Ognjena črta je švignila proti zemlji in treščila v viharik na robu pečine. Samo za trenutek, morda za stotinko sekunde, je zažarel, da se je zazdelo, kot bi ponovno dobil zlato preobleko. Poslednjič.

Zopet je bilo vse temno, le grom je paral ušesa. Veja, ki jo je zarezala strela, se je odkrnila od starega drevesa in treščila v prepad. Za seboj je sprožila nekaj kamenja, da so živali pod pečino nagonsko odskočile, tiste tik ob steni pa so se le še bolj stisnile pod previs. Ko je veja priletela na gruč, je tresnilo in trske so se razletele v zrak. Potem je še dvakrat odskočila po pobočju, se oddrsala nekaj metrov z gručcem in obležala sredi melišča. Živali so se sprostile. Tam, na robu pečine, pa je še vedno sameval viharik, sam, in od njegovega temena do korenin se je risala rana, ko je strela odkrnila preperelo skorjo.

PRVI V NAVEZI

V poznem julijskem jutru zaloputneva vrata avtomobila, si oprtava nahrbtnika in jo ubereva po kolovozu, ki se kmalu zoži v

stezico. Prečiva jaso ter izgineva med drevjem. Ko se vzpenja nad gozdno mejo, je sonce že visoko. Vroče je in v zraku se kopiči sopara. Okrog naju letajo tropi muh, ki jih je privabil vonj po znoju. Pot poznam, saj sem jo že nekajkrat premeril s koraki. Pri hudourniku počijeva. Razglabljava, v katero smer bi se odpravila. »Če bo vreme zdržalo, zlezeva morda celo dve,« sem navdušen. Napoved res ni najboljše in dan je že v zgodnjem dopoldnevu težak. Toda preveč sva zagnana, da bi čepela doma.

Prilezeva pod steno. Na veliki skali se pripravljava na vzpon. Obujem plezalnike. Pas, pa vponke, klini, pomožne vrvice — vse mora biti na mestu. Ozrem se po vremenu: »Res ne kaže najbolje. Ena bo dovolj!« »Potem plezajva z nahrbtnikom, da ne bo treba še enkrat pod steno,« predlaga prijatelj.

Naveževa se. Še čelada, nato pa splezava nekaj metrov lahkega sveta do mesta za varovališče. Tovariš vpne osmico z mojo vrvo in še preden izreče svoj »varujem« in mu odgovorim z »grem«, že tipam za oprimki. Kmalu prilezem do starega klina in brez obotavljanja vpnem vrv. V kaminu naredim dobro stojišče. V vodstvu se ne menjavava: smer ni dolga pa tudi še kar hitra sva. Plezanje me zaposli, še posebno vlažen kamin, kjer izrečem nekaj vročih na račun nedolžnega nahrbtnika. Umaknem se na raz in tu je lažje. Kmalu sva na gredini. Iz leve nad nama slišim glaso. Torej nisva sama v steni! Zaradi tega sem še brezskrbnejši, tako da obla-kov, ki se kopičijo nad nama, še opazim ne — ali pa sem se jih že privadil. Na polici pod izstopnim raztežajem poziram in prijatelj pritisne dvakrat na sprožilec. Uživava.

Lep zadnji raztežaj me prevzame, ko pa ga splezam približno tretjino, me zmoti oddaljeno grmenje. »Aha, pohiteti bo treba!« rečem bolj zase. Plezam naprej. Grmenje postaja vse glasnejše, pade tudi že nekaj debelih kapelj. Ob spoznanju, da se bliža nevihta, se mi za trenutek zatresejo noge. Oblaki dobivajo iz trenutka v trenutek grozljivejšo podobo. Plezam kar se da hitro, pa imam občutek, da stojim na mestu. Oprimke preizkušam le na pol. Kmalu zaropotalo po čeladi ledena zrna. Razbesni se nevihta...

Skala je mokra, trenje vrvi vse večje. Nimam časa, da bi izbral vponke s primerno dolgo gurno. Vse skupaj me vleče nekam v globino, kamor pa sedaj sploh ne vidim, ker je vse zavito v dežne zavese. Na nekem mestu me le dober stop, ki ga na slepo otipam, reši neprijetnega doživljava. Ko le ne bi bilo vse tako prekleto spolzko! Vlečem vrv. Potem zaslutim rob stene in se končno najdem tudi sam na njem. Hočem do varovališča na skali malo višje,

a mi vrv tega ne dovoli. Vpijem v globino. Končno le vpnem vrv.

Narava je pobesnela. Okoli mene divja ogenj. Ne vem, ali se prej zabliška ali najprej poči.

Počutim se precej nemočnega. Nobenega olajšanja ni, kot je običajno, ko prilezem na vrh. Preveč se zavedam, da še ni vse končano, da je prijatelj še dobrih štirideset metrov pod mano. Varovališče je hitro pripravljeno.

»Podri varovanje!« se zaderem. Čakam... Nič. Ponoven klic. Vrv pa je napeta in ne popusti. Kaj se dogaja spodaj, tega ne vem. Verjetno me prijatelj sploh ne sliši, ko pa tako ropota. To me spravi v bes. Preveč je vse divje, da bi lahko ostal miren. »Varujem! Mire, kaj čakaš, za vraga!« Derem se, preklinjam, vrv pa se še vedno ne zgane. Potem za trenutek ropot le nekoliko pojenja in prijatelj me le sliši. Kar se da razločno mu zakričim, da vanujem. Čez nekaj časa vrv le steče, počasi, centimeter za centimetrom. Vsaj meni se tako zdi, čeprav vem, da gara prijatelj kot »zamorc«.

STRELA V TELESU

Skozi roke steče kakšnih deset metrov vrvi, ko se tik pred mano močno zasveti. Še isti trenutek mi desnico strese močan krč: kot bi prijel za električnega pastirja. Po telesu mi gredo mravljinici. Nekje blizu močno poči, da se zdrznem. »Strela!« mi šine skozi možgane in oblije me občutek groze. Opazujem samega sebe: še sem živ in tudi pri zavesti. Tudi šok se me še ne loteva, zaenkrat. »O, bog, če tole preživim!«

Mire pleza naprej. Torej sva jo odnesla! Nehote se spomnim nekaterih, ki so mi blizu. Ne, nočem misliti na konec! To je prezigodaj, za vraga! To bi bilo krivično! »Vse bo dobro, le da me ne zadane,« si prigovarjam. »Mokra koža, to ni nič!« Roka postaja nekam okorna, vendar varujem zbrano. Morava se izvleči iz tega pekla! Zelo bedno in preveč sam sem sredi pobesnele pustinje. Le vrv, ki teče skozi roke, govori o gibanju, o naporu, o življenju tam spodaj. Misel na prijatelja, s terim sva na isti vrvi, me zbudi iz otopelosti. Za strele, ki udarjajo nekje prav blizu, se niti ne menim več. Tudi ob bobnenju, ki sledi, ne zapiram oči. Sprejel sem stvarnost, ki je v tem trenutku preveč kruta. Nič ne morem narediti. Obsojen sem na čakanje ob tej skali. Vendar to ni nobena obsodba; je najbolj logična dolžnost, ki sem jo sprejel s tistim trenutkom, ko sem na vrvi naredil voz in ga vpletel v plezalni pas.

Lahko le upam, da nama bo prizaneseno. Sva izzivala? Sva hotela preveč, ker nisva verjela napovedi niti lastnim občutkom?

Me je oplazila strela? Pravzaprav ne vem. Vem, kako se človek počuti, ko ga boli zob, vem tudi, kako je, če si zlomiš nogo. Toda s streljo zares nimam izkušenj. Marsikaj sem že slišal, vendar... Le blisk in krč in bobnenje. Vse je precej hitro. Ja, za električnega pastirja sem že prijel. Verjetno je bilo vse oslabiljeno, le krak. Če bi me zadela strela, bi me scvrlo. Hitra smrt, brez trpljenja. Električni stol v naravi. Kako je, ko umreš? Kaj je potem? Zdajle se več ne bojim — ali pa si le lažem. Toda kaj sploh norim! Vse je tako preprosto, ljudje pa vedno nekaj kompliciramo...

Vrv teče, po čeladi razbija. Nič se ni spremenilo. Še vedno ista skala, isti kaos. Le če sem bil še malo prej skoraj ves premočen, sem bil sedaj popolnoma. Potem pa: »Popust, da ispnem!« Sem zares kaj slišal ali pa imam prisluhe? Po vsem tem to zares ne bi bilo nič čudno. Da, zares je prijatelj. Kmalu ga že vidim, kako se privleče čez rob. Sistemi mu visijo kar na vrvi in tudi on ni odporen proti dežju. »Hvala bogu!« vzdihnem in občutim resnično olajšanje. Zdaj sva skupaj. Če se enemu kaj naredi, je drugi takoj zraven. Kovino zmečeva na kup in se umakneva na melišče.

Na srečo se bobnenje počasi oddaljuje. Odločiva se za sesto, pobaševa kramo in jo ucvreva po strmalih. V plezalnikih na mokri travi strašno drsi. Rob, stena! Morava nazaj in še bolj v levo, vse pa kaže, da se že bliža naslednji val. Zatečeva se pod manjši previs, zlezava v bivačo vrečo in čakava. Zunaj vlada kaos, vendar tokrat le ni tako hudo. Kmalu zaslišiva glase — in že se štirje stiskamo pod platno in jemo napolitanke, nevihta pa se počasi oddaljuje. Tudi deževati preneha. Sestopimo: ona dva (naveza iz sosednje smeri) pod steno po nahrbtniku, midva v dolino. Ne govoriva. Tudi se ne pritožujeva, ker tako grozno drsi. Je že bolje sestopati po drseči poti, kot pa da bi tam nekje na robu stene dišalo po sežganem mesu in bi se okrog začeli zbirati požrešni črni ptiči. Ozirava se tja v steno, ki stoji prav tako neosebno kot prej. Tudi prijatelja je steslo. Drviva v dolino. Pri avtomobilu se preoblečeva, pospraviva malico in že poskakujeva po makadamu proti dolini. Greva na pivo!

Ah, lepo je živeti!

Damjan Slabe

DRUGI V NAVEZI

»Oh, ne! Bo pa menda ja še malo počakalo!« sem zaslišal Damjanov vzklik razočaranja nad seboj in obenem zagledal velike, mokre cvetove, ki so se začeli pojavljati tu in tam po steni.

»Zdaj pa imava!« sem pomislil. »Preveč sva se obirala.«

Niti opazil nisem, kako se je svet okoli mene zaprl. Globina in višava, vse naokoli se je prelevilo v sivino. Med vse gostejšimi kapljami se je začelo oglaševati tok, tok, penk, tok. Toča! Vse kaže, da bom danes doživel še tisto, kar mi je dosedaj manjkalo — pravo nevihto v gorah.

V daljavi na levi se je zablistalo, nato zagrmelo. Kmalu nov blisk in tresk. Pa spet. Vedno bližje. Začetne redke kaplje so prešle v močan nalič, pomešan s točo.

Tesnoba v meni je naraščala z bližajočim se bliskanjem in treskanjem. Nekje iz želodca se je dvigoval neprijeten pritisk in se ustavil v grlu kot velik, debel cmok. Ne! Paničen pa ne smem postati! Malo me je že lahko strah, preveč pa ne. Ne smem obupati. Ves svet se je zmanjšal na nekaj metrov stene in sivo zaveso naokoli. Bližje in pogostejše. Imel sem občutek, da treščim enkrat levo od vrvi, ki je izginjala v megli, enkrat desno, nato pa naravnost nad menoj.

Ko sem pogledal navzgor, sem v hipu spet sklonil glavo, ker mi je oči takoj zalila voda, pa tudi zrna toče sem boleče občutil na obrazu. Bila so velika kot češnje in so bobnela po čeladi.

Vrv sem enakomerno počasi podajal skozi osmico. Občasno se je zaustavila. Kako se počuti Damjan tam zgoraj? Prijetno mu že ni, ampak on vsaj pleza, jaz pa stojim na tej polički in čakam, kdaj me bo zadelo! Oblačila so že zdavnaj premočena. Vedno bolj čutim težo vode, ki se nabira v njih. Zakaj me ne zebe, ko stojim v tem mrazu in vetru? Je to dobro ali slabo? Ali postajam že otrpel in nič ne čutim? Ne, zmrznil pa že ne bom! Spomnil sem se tistih Holandcev, ki so obupali pod Kočno in kar zmrznili. Jaz pa ne bom obupal. Jaz že ne! Kakšen alpinist pa bom, če bom zmrznil zaradi obupa? Počutil sem se prekleto samega in majhnega v hrumenju toče, bučanju vetra in treskanju, toda prvi šok je mineval. Počasi sem se začel privajati. Samo brez panike! Cmok v grlu naj kar ostane, tesnoba tudi, histerije pa ni treba.

S pogledom sem skušal izmeriti, koliko vrvi je še okoli mojih nog. Zdaj bi moral biti Damjan že vsaj pol raztežaja visoko. Ob nahrbtniku, ki je stal med mojimi nogami in steno, sem opazil njegov foto aparat, ki je gledal iz napol zaprte torbice. »Ne smem ga pozabiti,« sem si zamrmral, »ne smem ga pozabiti!«

Postajal sem nekoliko nestrpen. Vrv se že dalj časa ni premaknila. Zdelo se mi je, da že predolgo stojim na tem majhnem, ravnem koščku stene. Sledeči tresk se je zaslišal malo bolj oddaljen.

»Morda je pa že mimo,« sem pomislil s slabotnim upanjem. Hudiča je mimo! Nad

glavo se je posvetilo, zlobno zašvistelo in oglušujoče treščilo. Šele prihajal! Kot da bi nevihta zajela sapo, da se bo lahko še močneje zagnala.

»Kar mirno,« sem se miril in se spraševal, kaj naj z železjem, ki visi na meni. Nič, kar bo, pa bo! Ampak ne bo nič. Bo že dobro, mora biti dobro! Mora! Zvečer bom že doma in se bom jezil na Kajo, ki govori kot dež, da začno človeka ušesa leteti. In na Dejana, ki pušča stvari za seboj, kot da bi odpadale z njega. Moram verjeti, da se bo dobro izteklo. Zanesti se nase in na prijatelja, da bo kmalu izplezal. V zadnjem raztežaju sva. Mora se dobro končati!

KO SE TE DOTAKNE NEBO

Končno!

»Konec štrika!« zarjujem, čeprav mi je takoj jasno, da me Damjan ne sliši. Kako se bova zdaj sporazumevala? Spomnim se, da sva zmenjena, da trije potegi prvega v navezi pomenijo »varujem, pojdi naprej«. Ampak za konec vrvi...? Torej mi ne preostane drugega, kot da pazim, kdaj bo vrv trikrat cuknila.

Kaj pa je zdaj to? Napetost vrvi počasi popušča. Pred osmico se dela velika zanka.

»Ali leze dol? Menda ja ne, madona!«

Od začudenja najprej pozabim na strah in nevihto. Ko se zavem pomena svojih misli, se strah vrne z dvojno mero. Kaj pa je zdaj narobe? Kaj počne? Moram mu zapupati! Medtem se vrv spet začne napejati...

Nato čakam in vmes od časa do časa zatulim: »Konec štrika!« To nekako sprošča napetost in tesnobo v meni.

Trenutki so tako dolgi... Ure... Nalivi. Toče... Nevihte. Zdi se, da je bil tudi včeraj ena sama nevihta, sama voda, in dan pred tem ravno tako. Dalj mi spomin ne seže več. Pa saj je tako vse eno samo morje vode. Čutim, kako se mi od nekje zliva za vrat in dalje za srjaco mrzel potock, ki se nekje na trebuhu ogreje, saj ga ne čutim več.

Občasno zatulim: »Damjan, a varuješ?!« Imam občutek, da se me sliši tja do Jermanovega turna in Kokrskega sedla, le štirideset metrov nad menoj me ne slišijo. Če pogledam navzgor, me voda takoj oslepi. Svet se je postavil na glavo: zgoraj je pekel, spodaj so nebesa. Pomislim, kako enostavno bi bilo, če bi kar stopil s poličke v globino in pristal v nebesih. V tem umiku je nekakšen čar, zato brž preženem to misel. Mirno stojim, gledam v tla ali predse v steno in čakam...

Nekega sončnega pozno poletnega dne sem stal nad kočo na Kokrskem sedlu in strmel v belo Grintovčovo piramido, ki se je bleščala na temno modrem nebu. Zdelo se mi je, da je njen vrh tik pod nebesnim svodom.

»Če bi zdajle stal tam gor,« sem pomislil, »bi se lahko z roko dotaknil neba.«

Ta misel (če ni bila že kar želja) je bila tako živa, da sem za trenutek celo verjel v to. Bilo mi je lepo.

Zdaj pa ni lepo. Kaže, da je nebo prišlo dol, da bi se me dotaknilo.

Nenadoma se mi zazdi, da je vrv cuknila. Spet. In spet. Oživim, nato pa razočaranje. Ne, ne more biti! Saj sva se dogovorila, da bo trikrat potegnil! Tole pa je tako slabotno, da ne vem, ali se je vrv res premaknila ali so me prevarele oči. Ne grem naprej. Pa kar čakam. Vmes kdaj pa kdaj zavpijem; imam močan glas in lahko se me daleč sliši. A ne danes.

In potem — potem je prišel tisti čudoviti trenutek, ko je nevihta spet zajela sapo, trenutek zatišja, v katerem je nad menoj kot iz velike daljave priplaval človeški glas: »... re ... ujeem!«

NEKAJ ME SPEČE

Uf! Kot da bi me elektrika! V hipu sem bil sredi največje dejavnosti. Srce mi je udarilo sto petdeset na uro. »Štant« je bil v hipu podrt. Ne smem pozabiti aparata... nahrbtnik spet na tleh... aparat mrzlično tlačim v pokrov... in že tipam za prvimi oprimki.

»Ne tako furjasto! Varno, natančno in hitro,« govori prvi glas v meni. »Gor, samo gor,« me priganja drugi.

Če sem upognil vrat navzgor, sem ga hitro spet zravnal, saj v padajoči vodi nisem nič videl. Skoncentriral sem se na najbližje oprimke in stope, vse ostalo je izginilo iz moje zavesti. Gor, čimprej gor! Prhal sem in pljuval, iskal oprimke ter stope, jih preizkušal in si ponavljal: gor, gor! Imel sem občutek, da sem strašno hiter. Aha, pri sistemu sem! Izpni prvo vponko! Izpni iz klina! Klin? To je moj jeseničan. Naj bo, drugič! Zdaj samo gor, gor! Postrani poškilim navzgor in opazim lepo počko za desno roko. Porinem prste vanjo. Drek! Rjavi so in mastni od blata. Dež je razmočil zemljo v razpoki. Vseeno. Samo naprej!

Izpni pri vrvi! Izpni iz klina! Kljub občutku hitrosti se mi zdi, da že dolgo plezam. Ali še ne bo konca tega »cuga«?

Neuničljivi Gramminger

Wiggeria Grammingerja, 81-letnega alpinista, in njegove podjetnosti ni mogoče ustaviti, prav tako pa je njegov optimizem brezmejen. V začetku novembra je svojim prijateljem poslal razglednico z gorá okrog Olimpa v Grčiji. Tam je bil z gorskimi vodnikom Volkmarjem Stitzingerjem in manjšo skupino Nemškega planinskega društva, ki je imelo tam planinsko in smučarsko šolo. To je bil za Wiggeria vsekakor izredno naporen podvig, kajti že z dvajsetimi leti je izgubil eno oko, vidna moč drugega pa je le še četrtinska.

Pred očmi se posveti. Poči. Nekaj me speče...

»Ali je bila to strela?« se sprašujem med tipanjem za oprimki in odpiranjem navzgor. Ni važno! Naprej, gor!

V megli opazim nekaj drugačnega, kot je stena. Srce mi še bolj udari. Morda je rob! Poganjam se navzgor in razločnejše opazim — travo! Še nekaj preprijemov — in pri njej sem. Skozi meglo se zasveti Damjanov rumen anorak, prava paša za oči. Nato zagledam še njegov nekam bled obraz. Ne vem več, kaj sem najprej rekel, nato pa: »... mislim, da me je spekla strela!«

»Seveda te je. Saj je mene tudi, pošteno! Beži z grebena!«

»Podri štant! Jaz bom potegnil štrik!« vpijeva drug drugemu.

Z dolgimi koraki prečkam travnato pobočje proti nižje ležečemu melišču in vlečem težko vrv za seboj.

»Odloži železje!« vpije Damjan, ki je že za menoj.

Snameva pasove in mečeva opremo na tla, od koder jo Damjan pobira in tlači v platneno vrečo. Iz vrvi naredim nekakšen klobčič — strokovno se temu reče solata — in ga potiskam v nahrbtnik. Nato jo z dolgimi koraki briševa v nižave. Vendar so koraki vedno krajši in previdnejši, ker je travnato pobočje vedno bolj strmo. Mokra trava, posuta s točo, ki zdaj pada nekoliko redkeje, je imeniten teren za zdrse in hiter spust v dolino, kakršnega pa si kljub vsemu prav nič ne želim.

OZKA STEZICA V DOLINO

Zdaj sva mirnejša. Nisva več tako izpostavljena, toča ponehuje, dež je redkejši, grmenje se umirja in oddaljuje, le od časa do časa še močnejše poči.

Ugibava, katera smer bo prava. Vem, da je nekje blizu pod nama prehod, a se ne morem prav orientirati.

»Pridi!« me pokliče prijatelj, ki stoji pod veliko previsno skalo in razpenja bivač vrečo. Poženem se navzgor. Poiščem dva klina in kladivo. Kmalu čepiva pod rdečo ponjavo, pijeva imeniten čaj in jeva napolitanke. Navsezadnje niti ni tako slabo. Kar dobro sva jo odnesla. Tule bova počakala, da dež poneha in da se megla vsaj malo razkadi, potem bova pa že našla prehod.

Zdaj se nama usta že raztegujejo in si krepko stisneva roki. Da še dol prideva, pa bo vse v redu. Po vreči škreblija dež, iz plezalnikov zlivam vodo in obuvam adidaske.

Od zunaj se približujejo glasovi. Presenečeno pomoliva glavi na dež. Janez in Aleš iz našega odseka sta.

Ker se štirje drenjamo v vreči za dva, kmalu postane kar prijetno toplo. Zelo

glasni smo in veseli, že nakladamo in se režimo.

Zunaj je postalo svetleje. Ko dvignemo vrečo, se v mokri travi kot dragulji lesketajo zrna toče v še šibkem podeževnem soncu.

Tako. Ognjeni krst sem preстал. Bogatejši sem za novo izkušnjo in novo doživetje.

Spomnim se reka, ki pravi, da »nikoli ni tako slabo, da ne bi moglo biti še slabše«.

Molče stopava po ozki, vijugasti stezici v dolino. Misli pa hite naprej in kujejo nove načrte.

Mire Steinbuch

GORE — PRIJATELJICE

ZVONKO ČEMAŽAR

*Očitali so mi, da vam, planine
preveč sem veren
in vse preveč v vas zagnan;
da brezobziren
do cvetočih sem poljan,
da vidim le strmine.*

Je res tako?

*Med tesnimi zidovi mest
poslušam dan na dan
le opomine;
ko hodim preko pustih,
dolgočasnih cest,
ostajam vse bolj sam
in svoj pogled upiram
na planine.*

*Kaj se od tam mi kaže,
kaj vabi me tja gor?
Vse mesto laže, laže
in v njem postajam nor.*

*Zahrbtnost in zvijača
sta tu moj stalni gost.
Postanem mar naj njih igrača?
Ne! Proč — tja v šum zelenih host
in bistrega studenca!
Saj vem, da mene, pritepenca,
prijazno sprejmete v svoj raj.
In ne pustite me nikoli več nazaj.*

Tako je prav.

*O, gore, gore,
skalnatí jezovi,
zato sem spet pri vas;
srce ločiti se od vas ne more,
ker vedno kažete mi pravi svoj obraz.*

*Težko je biti sam
in drugovati le lažem.
Zato pa več ne bom se vprašal, kam.
Zdaj dobro vem,
kam grem:
zaupam vam, o gore moje!*

PRGIŠČE POBRANKOV

PRIJATELJI

JANEZ LONČAR

Človeku ni dobro biti sam! Ta resnica, ta čud je globoko vtisnjena v človekovo bit že od njegovega nastanka dalje. Vendar pa si včasih vsakdo zaželi samote in prav prijeto je sam pohajkovati po planinski poti. Z mislimi v spominih na lepe dni, ki se žal ne povrnejo, na doživetja na sopotnike — planinske prijatelje, ki so odšli na pot brez vrnitve. Tiho premišljuješ o vsem, kar te priklepa in veže v življenju, o ljubezni, o radostih, družini, otrocih, skrbeh, skratka, o življenju in nehanju.

ČUDOVITA GLASBA GORSKEGA SVETA

Nad Veliko Dnino iščemo oranžne črte, ki naj bi označevale nekdanj nadelano srednjo stezo v smeri proti Jalovcu. Sledi te steze so ponekod opazne le od daleč, ko pa prideš tja, ne vidiš ničesar njej podobnega. Spotikamo se ob kamenju, te lovadimo čez zaraslo ruševje, plezarimo čez skalovja, po poličkah in v brezpotju skušamo obdržati pravo smer in višino. Sem in tja le kdo od obeh očalarjev opazi kakšen obdelan pomarančasti znak. Oba, Jur in Metod, namreč nosita očala.

Junjsko sonce k sreči ni prevroče. Iz Krnice, kamor smo se prejšnji večer spustili s Kriških podov do podnožja Golice, je kar zajeten kos poti in počitek z zapoznelim zajtrkom nam je kar dobro del. Počasi smo mleli kruh in sladko meso iz Urine konzerve in se odžejali tudi z Unrino konzervo pomarančnega soka. Prav čudno, da je bila ob častitljivi starosti šestih let še dobra. Trilitrsko pločevinko smo tovorili; po pravici povedano pa jo je nosil le Jur, in sicer že tretji dan, vse od Mojstrane prek Triglava navzdol v Vrata pa čez Stenar vse do semkaj.

Pri jedi je Jur položil svoja očala predse na tla. Ko jih je hotel nataktniti, jih pa ni bilo. Ležala so v pesku in pod njegovo nogo. K sreči je bil skrivljen le okvir, stekla pa cela. Malo postrani so mu sicer sedela na nosu, videl je pa le. Na Jalovec pa tistikrat nismo prišli. Spričo zgodnjega letnega časa in po trdi zimi z obilico snega smo s seboj tovorili dereze in cepine. Ker teh pripomočkov dotlej nismo potrebovali pa tudi vračali se nismo po istih poteh, smo železje tokrat pustili pod Golico. Le kdo bi zaman vlačil vso to težo še na vrh Jalovca!

Pod vršnim delom gore pa nas strma ledena vesina ni spustila čezse. Zelen

led je bil trd in nobena stopinja ni mogla biti varna, pod vesino pa se je v globino Koritnice grezil Loški žleb. Drugega nam ni kazalo kot obrniti se, spotoma pogledati v tobogan nad Tamarjem in se mimo lovske kočice po spodnji poti vrniti na Vršič.

Lahkotnost in radoživost Jurja — glasbenika in resnost razmišljajočega Metoda sta bila v gorah še bolj opazna značaja kot v dolini. Metod je v sleherni stvari iskal tisto prikrito in tudi našel: če ne več pa vsaj drobec dobrega. Črnogledosti ni maral, četudi ji je poredkoma tudi sam podlegel. Jurij pa je slabe stvari najraje enostavno prezrl ali jih obrnil na šalo. Njuna značaja sta se čudovito dopolnjevala, posebno še, ker tudi Metodu glasba ni bila tuja.

Vrh Stenarja je Jur primerjal gorski svet, njegovo raznolikost z raznoterostjo glasbe in gore je zaznaval s posluhom. Metod pa je občudoval zgradbo stvarstva in ugotavljal, da tolikšne skladnosti, kot jo ima naravno nepoškodovano okolje, človek s svojim umom nikoli ni bil in nikoli ne bo sposoben doseči. Skupaj smo si bili edini, da bo človek, da bomo mi vsi, eden bolj in drugi manj, nadaljevali z uničevanjem tistega, kar nam nudi narava, to je sveta Zemlje, na kateri smo v gosteh.

Doma od gostov navadno pričakujemo ustrežno vedenje, kot gosti na veliki krogli pa se obnašamo kot nevzgojeni bučmani in uničujemo tisto, kar nas ohranja pri življenju.

EDEN OD VRHOV BO MOJ ZADNJI

Bilo je okrog novega leta, ko me je sredi dopoldneva preblisnilo: ponoči sem vendar v sanjah med cvetlično gredo prečital nekoliko zabrisan napis »carpo d'em«. Pustil sem delo in šel v slovar tujk pogledat, če bi našel kaj podobnega in kaj neki bi ti dve besedici utegnili pomeniti. Našel nisem popolnoma enakih, pač pa »Carpe diem« — izkoristiti svoj čas! Je to sporočilo, opozorilo? Spričo petinšestdesetih je to kar pomemben izrek, ni kaj!

O pomenu sem razmišljal dober mesec kasneje, tiste dni, ko nisem imel česa početi. Strop bolniške sobe je bil v nočeh rahlo osvetljen od svetilk sosednjega bloka, soseda levo in desno sta vsak po svoje vlekle dreto, se prebujala in zadremala, mojega spanca pa ni hotelo biti od nikoder. Premetaval sem misli in spomine, izbiral med njimi, odpiral predalčke v glavi in v njih iskal spravljena doživetja iz mnogih pohajanj po hribih. Sončni in vedri dnevi z družico, pa tisti v neugnanih mladih letih, v zrelih letih in sedaj v zatonu. In dva zvesta planinska prijatelja, Jurij in Metod. Odšla sta za vedno.

Brez reda so se vrstila srečanja z ljudmi mojega kraja, s tovariši iz društva, z alpinisti in gorskimi reševalci, s sodelavci in znanci. Žive slike, ki k sreči ne zbledijo in ostanejo. Živé vtisnjene v spomin-ske kolote slehernika. Včasih se zavrtje kot film, prenehajo pa obstajati s posled-njim srčnim utripom. Življenje je resnično čudovit dar narave.

PRISANK

Neugnana in hrupna družba na skupnem ležišču naju je sredi noči pregnala iz koče. Pobasala sva vsak svojo odejo in se preselila v katrco spodaj ob cesti.

Spanca pa tudi tam ni bilo na pretek in ob prvem svitu sem se odpravil. Sine je imel v mislih krajšo turo in je pod dvema odejama spanec potegnil v beli dan.

Obeti vremena so bili ugodni, pa še ju-tranji hlad je napovedoval vroč dan. Spešil sem na sedlo, nadaljeval po grebenu in melišču, po poti, ki sva jo do pod Okna prehodila nekaj let poprej z družico in se tam pri prehodu čez široko grapo zaradi neke okoliščine obrnila. Tistikrat sta naju prehitela avstrijska para, ki sta svojo turo obrnila ob Oknu. Boljšima po-lovicama se je tura zazdela prehuda, kar je seveda vplivalo tudi na mojo polovico in vrh Prisanka se je odmaknil.

Tokrat sem sam, gledam navzdol skozi Okno na vršiško cesto in obujam spomin na turo z dvanajstletnim Janezkom pred petindvajsetimi leti po Jeseniški skozi Okno. Prepih me je pognal naprej in zgo-raj nad prvimi in na tej poti tudi edinimi varovalnimi klini me je ogrelo še sonce. Pot po grebenu je lažja, le precej zračna je. Posedal sem tu in tam nad globino, premišljeval o biti in ne biti, srečal dva tujca, ki sta se vračala, in na svoj do-berdan nisem dobil odgovora. Morda za-radi tega ker sta bila polno zaposlena s premagovanjem bog ve česa — ali pa vrtoglavice. Tik pod vrhom markacije za-puste greben in pot se po južni, sončni strani povzpne na vrh. Tam kakšne po-sebne gneče ni bilo. Izza robu sta iz dolge Hajnzove poti v navezi prilezla očka in desetletni sinek, spodaj na po-bočju je lovilo sapo (to počnem tudi jaz) pet ali šest planincev, na vrhu pa sta dva para priredila celo pojedino — razume se le zase.

Kot z vsakega vrha sem se tudi od te rtine težko poslovil.

Z vsakega vrha je prej ali slej treba se-stopiti, tudi z življenjskega ali druž-benega.

KRIŽ

Rad se vračam na Kriške pode; ljubši so mi, od preveč obljudenih Triglavskih. S širokega sedla, razvodja Save in Soče,

se po nezahtevni vijugasti poti sprehodiš do gostoljubnega Pogačnikovega doma. Tokrat smo se trije, torej midva in boljša polovica enega od naju, v mraku spoti-kali in iskali markacije po razbrazdani površini podov. Kot vedno ob koncih ted-na je bila koča prepolna, vendar smo vkljub temu še kar udobno prenočili v jedilnici.

Jutro. Globoko spodaj pod nami je sko-raj v temi dolina Trente. Luči v Logu. Nad njim v ranem jutranjem čadu Trentarski Osojnik, višje gori pa po robih in gre-benih že bolj osvetljena rajda Špičja. Na nasprotni strani se pmeta v nebo Planja in Razor, zadaj pa še Križ in Stenar.

Vse je v pričakovanju prvih sončnih žar-kov. Vse naokrog, ves nazobčan venec vrhov, robov in grebenov okrog Podov, vsa narava nekako zaživi. Vsi, ki okrog koče tiho in zbrano občudujemo in doživ-ljamo trenutke vzhičenja, se veselimo roj-stva novega dne. Manjkajo le blagovzvočni zvonovi, ki bi s pritrkavanjem najavljali praznik.

Vrhove so obsijali prvi sončni žarki: sprva medlo blede, takoj zatem je skalovje po-rdelo — in že je tu polna svetloba le-pega, jasnega dne.

Namenili smo se na Stenar. Nazaj torej na sedlo, od tam pa mimo trkajočih se kozorogov na vrh! Za avgust je kar mrzlo pihalo, vendar smo vztrajali in si tam pri-voščili počitek in zajtrk. Po sestopu smo spodaj na melišču zavili na stezo proti Križu. Začetek je kar v redu, pot pa se nadaljuje po navzven viseči, s peskom posuti polici, prečka kratko melišče, stopi ponovno na prvi podobno polico, zatem pa se konča. Pravo smer označi le mar-kacija precej visoko desno zgoraj. Po peščeni in s premikajočimi se skalami obloženi vesini se je treba, nič ne po-maga, povzpeti na vezni greben med Stenarjem in Križem. Vso pot pa je na levi spodaj prepad, tako da je treba paziti na vsako stopinjo.

Ustavili smo se tamkaj na grebenu, kjer se odpre pogled na Škrlatico in njene bližnje sosesde in seveda tudi na Rušje globoko spodaj. Boljša polovica enega od naju, ki poglede v globino težje prenaša, je izjavila: »Ne grem več ne naprej in ne nazaj, kar tukaj bom umrla!«

Na prvi pogled je bil res prehod čez ne-kajmetrski prag malce neroden. Treba je bilo nekoliko višje na stopničko dvigniti levo nogo, se potegniti navzgor, prepri-jeti višji rogelj na desni, se zavihteti nad prepadom na stop in se oprijeti z desno okončino. No, boljšo polovico enega od naju sva navezala na vrvico in premagali smo tudi to zadnjo težavnostno stopnjo. Po vrhnjem grebenu Križa pa je šlo spet lepo brez zapletov.

Duškali smo v zavetju, s pogledi še en-krat zaobjeli vse znane in nespoznane vrhove, hribe in doline daleč naokrog in

se spustili proti Rušju. Spotoma smo pogledali še čez rob Kriške stene v globoko Krnico in na nasproti dvigajočo se steno Razorja, od koder smo slišali udarce kladih v klice dveh plezalcev. »Srečno!« smo jima tiho zaželeli.

Navzdol smo sicer označeno pot zgrešili. Nekaj kamnitih možicov nam je pomagalo najti pravo smer in kmalu smo se znašli pri Bivaku IV na Rušju.

Tistikrat je to zavetišče imelo oskrbnika, prostovoljnega in neplačanega seveda. Prijatelj planin se je za dalj časa nastanil tamkaj in skrbel za red in čistočo, pa tudi za vodo.

Naše vračanje v dolino je bilo podobno vsem drugim sestopom. V mišice se je nasečila utrujenost, v želodec žeja, v srca pa sreča in zadovoljstvo in, če hočete, tudi ponos, da smo zmogli naporen, a lep in pester pohod.

PRENOČIT PA K SOSEDU!

Z Velega polja čez Planiko in vrh Triglava na Kredarico, mimogrede do Staničeve koč, za zaključek prelepega dne

pa še navzdol do Aljaža v Vratih. Za dva ne ravno rosn mlada možaka je to kar dovolj za en dan.

Pod Pragom ob izviru Bistrice sem se nalokal vode, saj nisva bila več daleč od koč. Metod — kot ponavadi — tudi tamkaj ni pil. Nikoli nisem mogel razumeti, na kakšen način uravnava svojo vlogo.

Posledice preveč popite vode so se mi pokazale že po nekaj deset metrih hoje. Postal sem močno utrujen, v noge pa so me prijemali krči. Ko sva s temo prišla do Aljažvega doma (jaz sem se menda bolj privlekel kot prišel) in povprašala po prenočišču, sva od dekleta dobila odgovor: »Nobenega prostora!« Pobarala sva jo, če je morda v bližnjih kočah kaj, ko se je dekleta domislilo češ, vprašajta pri sosedu. »Kje pa je ta sosed?« jo je vprašal Metod. »Na Kredarici!« je bil odgovor.

No, izkazalo se je, da so bile besede o polnih prenočiščih le šala in sva prav udobno prenočila. Moj popotni tovariš si je še prej vzel čas in povečerjal, meni pa je uspelo popiti le skodelico toplega mleka in se zavleči pod odejo.

ZAPISKI S POTI

PO GORJANCIH NAD KOSTANJEVICO

BOŽO JORDAN

Leta 1982 so za dan mladosti odprli Pot borb in zmag Gorjanci—Bohor kot krožno planinsko pot nad bregovi dveh rek. Dušan se je odločil za desni breg Krke, za njen konec v Kostanjevici. Do tja nas je pripeljal z avtom še v temnem in hladnem jutru. Poiskati smo morali začetek poti, saj v dnevniku piše, da je označena le v eni smeri hoje. Tako smo jo kar junaško mahnili po cesti v Podbočje (156 m), na začetek poti. Oznaka je na gostilni »Gadova peč« blizu cerkve sv. Križa. Tako smo našli izhodišče, naprej pa nas bodo vodile posebne markacije.

Trasa poti je vrisana na pregledni občinski karti Krško (1983, sedaj tudi na planinski karti Posavja).

Čez Dobravo gremo ob Krki (168 m) v Šutno (206 m), gručasto vas na gričku, po asfaltni cesti pa v Dol ob potoku Sušici, ki na začetku vasi še poganja mlin; nekoč jih je bilo pet. Severno nad nami so vinogradi in hrami v Bočju, kjer je menda dober cviček. Polagoma se dvigamo v Mladje (383 m), gručasto naselje na grbi severnega pobočja Jankovice ob makadamski cesti med Šutno in Prušnjo vasjo. Južno nad vasjo so Majski vrhi, kjer so že junija 1943 na konferenci obravnavali perspektive posameznih kmetijskih kultur. To-

rej so bili takrat začetki današnje še vedno aktualne kmetijske politike.

Po cesti se odpravimo na jug v Prušnjo vas (507 m), kjer lahko preberemo napis Planina — Č. vas z obojestransko puščico, čeprav je pot enostransko označena. Če bo na vzhodnem koncu vasi kaj težav glede oznak, se je bolje držati kar ceste v Brezje (536 m). Od tu lahko gremo po bližnjici v vas Planino v Podbočju (684 m); stoji že na terasi severnega pobočja Gorjancev in kar blizu republiške meje. Po novi planinski karti Posavja naj bi na vzhod peljala označena pot v Stojdrago, kjer je zadnja točka Brežiške poti. Tedaj oznak ni bilo najti. Od tod gremo nazaj v Prušnjo vas in mimo prejšnjega napisa, za njim pa k cerkvi sv. Katarine (484 m) v Frlugi. Tod naj bi bil lep razgled, pa žal jesenska megla tega ni dala. Spuščamo se med gozdom in vinogradi. To je Vinjar, kjer se v strnjeni vrsti vleče 19 hramov; šteli jih pa res nismo.

Smo v dolini potoka Sušice, kjer moramo biti pozorni, ko gremo ob njem navzgor, da najdemo brv in slab kolovoz v Črnečo vas (380 m). Iz vasi pridemo po kratki bližnjici na asfaltno cesto proti Oštrcu (298 m), ki stoji v ustju kadunjaste doline med Kičerjem na jugu in sv. Mohorjem (415 m) na severovzhodu. V razcepu cest najdemo poleg markacij še velik na-

pis »Polom, Vodice«: potreben je zaradi motoriziranih obiskovalcev. Z vasi d.ž. lepo označena bližnjica na cesto po zahodnem pobočju Kičerja (549 m) na Opatovo goro (741 m). Do ovinka korakamo po nji, tu pa nas oznake usmerijo čez košenino (karta po cesti!) in tako po gozdu sekamo cestne zavoje (desno lovska kočja). Ko smo zgoraj na cesti, gremo desno po nji do gozdarske kočje; takrat, ko smo bili mi tam, je bila na srečo odprta. Naprej se odpravimo po cesti mimo menda opuščenega planinskega doma na Polomu, do križišča in na sever do Mirčevega križa (zidana kapela). Po karti naj bi šla pot po cesti; tako kaže tudi prva rdeča bela črta s puščico. Drži pa le po vršini naprej, po slabo vidnem kolovozu in kar po gozdu, preči košenino in pride v dolinici pod drugo košenino (nad njo je cesta) na cesto. Le nekaj korakov gremo po nji in zavijemo desno v gozd. Objameta nas megla in mrak.

Ko smo stopili nižje na cesto, nismo iskali več oznak, kajti soj baterij je bil prešibak. Po tej cesti smo stopili navzdol v Male Vodenice (381 m). Pri prvi hiši so nam povedali, da naj bi bil prvotno celo pri njih žig te poti, tam pa smo tudi zvedeli, kje smo. Gospodar nas je celo popremil do križišča in pokazal pot proti Veliki Vodenici (426 m), k Colariču. Od tu drži pot na sever v Prekopo, toda mi smo se raje vrnili na križišče, kjer nam je mož prej pokazal pot proti kostanjeviškemu gradu in Kostanjevici. Megla je bila sicer malo redkejša, toda tema hujša in hlad tudi.

V Kostanjevici smo našli gostilno »Pod Gorjanci«, kjer hranijo žiga dveh poti. Povprašali smo še, kako bi prišli v Globočice pri Kostanjevici (190 m) ali, točneje, v zaselek Slinovce. Prijazni miličnik je »pobasal« Dušana v fička in preden smo drugi zvedeli, kaj je, sta bila že nazaj. Tam je leta 1936 hudo deževje odprlo vhod v kapniško jamo, ki seže 431 m daleč v podzemlje. Leta 1971 so jo elektrificirali in odprli za javnost kot Kostanjeviško jamo. Zaradi megle in teme nismo videli na dvignjeni terasi ne Marijine dvo stolpne cerkve iz leta 1778 in tudi ne ogrožene stare lipe iz časa prvega vpada Turkov leta 1469, ki komaj životari.

Morda bomo še kdaj prišli sem in popravili to napako. Morda tedaj, ko bo v Zaborštu pri izviru občasnega studenca v Kotniku kloštrski žolnir Josip Resel preizkušal vijak za razganjanje megle (ladijskega je leta 1820 preizkušal na Krki) in ga bomo videli, kako stoji — vsaj po ljudskem izročilu — s Kadranovo Katrcu v tej lepi dolenski pokrajini.

* * *

Še tale pripis v opravičilo in razmislek. Opisi krožnih in veznih poti bi morali imeti

napisane vodnike. Le malo je takih. Ustrezni pisani planinski vodniki nam ni za vsa območja (za Gorjance, Dolensko ga ni). Za drugi del te poti je Vodnik po Posavju star že 10 let. Še sedaj ni razporejen in ponatisa verjetno še ne bo. Kje potem najti kakšne planinske opise poti? Iščejo sodobnega Mlakarja; bi poiskali še sodobnega Badjuro? Morda bo mogoče kdaj dobiti foto kopijo opisa vsake planinske poti, ki ga hrani Komisija za pota pri PZS na računalniku, seveda proti plačilu.

Tri deklice iz Petrovč so pričele pod vodstvom mentorice (ki je planinski vodnik) vstavljati opis Savinjske planinske poti v računalnik; precej je že računalnikov commodore in zato jo bodo spravile na trak. Tudi skico poti so narisale; lepo se ti izriše na zaslonu, ko pritisneš pravo tipko. Zatem sledi opis tistega dela poti, ki si ga izbereš. Tudi pot Celjske čete je zapisana na disketo kot poskus opisa s pomočjo Iskrinega tovariša (= partner). Ali bi bilo mogoče opise izdati na kaseti? Mladi sedaj tako radi poslušajo glasbo in nosijo s seboj »walkman«; le za kratek čas bi prekinili glasbo, poslušali opis poti ter jo spremljali na karti in v naravi. Je to utopija ali bo čas to prinesel?

Časopisni kiosk na Matterhornu

Potem ko je dosegel svoj velik cilj in kot prvi priplezal na vseh 14 osemtisočakov, se je lahko Reinhold Messner spet posvetil svojemu poklicu gorskega vodnika. Lani pozno jeseni je tako peljal na Matterhorn neko damo. Ta njegov načrt ni ostal skrivnost in nihče drug kot Kurt Felix, ki pripravlja televizijske oddaje »Ali razumete šalo?«, je vzel gorniško zvezdo na muho, se pravi v kamero. V bliskoviti akciji je v sodelovanju z Air Zermatt dan pred nameravanim Messnerjevim vzponom s helikopterjem prinesel pod vrh Matterhorna majhen kiosk in ga z jeklenicami pritrdil na ravno prav veliko polico v skale. Kurt Felix in člani televizijske ekipe so bili že navsezgodaj zjutraj ob kiosku, da bi posneli presenečen obraz Reinholda Messnerja in njegove spremiljevalke.

Presenečenje je odlično uspelo. Messner je bil osupel in zmeden, čeprav bi pridobitniški domaćin iz Zermatta vsak trenutek kar prisodil takšno bogoskrunstvo. Obraz se mu ni razjasnil niti še potem, ko je opazil, da je mogoče v časopisnem kiosku poleg vseh mogočih švicarskih, nemških in avstrijskih časopisov in revij kupiti tudi njegove knjige.

Šele ko se je od zgoraj spustil do njega Kurt Felix, seveda privezan na vrvi, se je Messnerju posvetilo in alpinist je vedel, za kaj gre.

Prav malo pozneje je priletel helikopter in lesenjačo odnesel spet tja, kamor spada in od koder jo je bil prinesel, v turistični kraj Zermatt.

Televizijski gledalci so se 16. januarja letos nasmejali oddaji »Ali razumete šalo?« in tako presenečenemu Messnerju, kot ga do takrat še nikoli niso videli.

NA KOLEDARJU ZIMA,
V HRIBIH POMLAD

DRAGULJ SREDI SPOMINOV

MIRA ŠINCEK

Jutro. Zgodnje, zimsko. Mesto še spi. Skozi turobno temo se blede ulične svetilke dvigajo iz megle. Po asfaltu potoki raztopljenе vlage, niti zvezd ni, niti oblakov, težko megleno nebo ne dovoli jutranji svetlobi na strehe. Z nekega dvorišča je slišati zgodnje peteline, na strehah prebujeno veselo čivkanje vrabcev, s trga hripavo bitje ure; vendar vse drugo še spi, mirno in globoko sanja nedeljske sanje. V daljavi ropoče vlak, še dalje pa čaka gora.

Pohorje!

V Mariboru se je že zdavnaj zdanilo, vendar je še povsod megla; mogoče ji bomo lahko pobegnili tja gor, v hrib!

Medtem ko nas žičnica dviga, so pod nami čarobne smreke, odete z ivjem kot s pražnjim, čistim oblačilom; povsod naokrog je prelep okrasek belih čipk, prepletajo se zmrznjene iglice, na rahlem vetriču trepetajo ledene rese, drhtijo srebrno beli kristali, skorajda slišim njihov steklast zven. Nato pa spet na levo in na desno gosta megla zastre pogled, globina postane mlečno belo morje — in že nas nosi rdeča škatla skozi blede oblake, skozi prostor, ki je podoben sanjam, ko ni niti mesta v dolini, ko ni niti doline, ko ni niti drevja; toda, glej, naenkrat se zgoraj na cilju pomodri nebo, raztaplja se bombažna proga — sled letala, ki je že kdo ve kje, in svetloba bleščeče in toplo stopi v prostor majhne kabine. Na vrhu sta sonce in sneg, v zraku vonjave tako pomladi kot zime, noge pa nas nosijo proti Arehu.

Na sončni strani gore se zaplate snega hitro talijo, nebo se ogleduje v mlakah voče, razmočena zemlja in suho listje pa spremenita korake v neslišne in mehke. Visoko zgoraj, nad najmogočnejšimi vrhovi smrek, se modri nebo, čisto in svetlo, podobno bistremu otroškemu očesu, polnem smeha in sonca. Na krajih, kjer gozd zapušča stezo, se neovirani od drevja in vej nenadoma ponudijo očem novi pogledi: temno modri griči se dvigajo iz morja megle, lene in goste, in temačni plovejo po valovih beline kot pozabljene mrke prikazni. Pa gozd spet poboža stezo, spet zadiši po borih, zažvenketajo češarki v črnih vejah, sonce se v snopih svetlobe prebija skozi krošnje in kot prameni zlatih las pada na pot. V grlu zastane beseda, kajti vsaka je tako majhna, tako

običajna, da bi opisala veselje, doživetje, da bi izrazila srečo, srečanje. Tam spodaj, v dolini, v mestu, se megla leno vlačí po ulicah, vlažen in siv zrak napolnjuje z žalostjo, tukaj zgoraj pa je pomlad, skoraj že pozabljeno sonce, ki raztaplja žalosti, vabi nasmeh na ustnice, prižiga ogenj v očeh.

Na koledarju je zima, v gorah je pomlad.

Na Arehu na skromnem snegu komajda otroci verjamejo, da je to zima. Izbrali smo toplejšo stran zidu stare bele cerkvice, pogled nam beži proti oddaljenim goram in prek dolin, ki jih je pogotnila megla, počivamo na tako dolgo pričakovanem soncu.

So trenutki, ko čas neha trajati, ko se peščena zrnca zagostijo v večni peščeni uri in postane navaden trenutek dragulj sredi spominov. Vedela sem, da bo ta nedelja, ta beg iz doline v cesarstvo smrek in gorá, še en tak trenutek, nova moč za vse surove zime in mraze, ki se zavlečejo v življenje.

Medtem ko sem se vračala po mraku znanih ulic in ko so me spremljale kaplje megle s streh in vej, sem vedela, da bo sonce tiste nedelje v meni, kadarkoli ga bom potrebovala; dovolj bo le zapreti oči pa bodo oživele in zašumele črne smreke, pomodrelo bo visoko nebo, zadišala bo gora po življenju gozda. Če pa spomini vendarle ne bodo dovolj, me bodo hitre noge in velika ljubezen odnesli v še eno resničnost najlepšega prijateljevanja — prijateljevanja z goro.

SVETLOBA V NOČI

MARJAN BRADEŠKO

Nočilo se je že, ko sem krenil iz Mojstrane po dolini navzgor proti Vratom. Mračno, turobno zimsko nebo je bilo razpeto nad vasjo in tišina je bila še bolj tiha. Vas je mirno čakala, da seže sneg z gora navzdol, da se potopi v zimski sen, ki ga bo zametena sanjala dolgo, tja do pomladi. Sneg je že tik za vasjo. Pomrznjena zemlja, drobna skorja sreža, led na lužah, prve krpe snega in polno ivja v senčnatih predelih. Noč. Glasno hrusta zmrzal pod nogami. Pod temnimi smrekami je še temneje in nikogar ni nikjer. Čisto sam sem v tej noči, sam s svojimi odmevajočimi koraki. Vendar vem, da me na koncu doline čaka prijatelj, da je zakuril štedilnik in da bo jutri lep dan, ko bova zagazila v globok novembrski sneg v pobočju nad dolino. Tesno mi je. Tako temno je kot že dolgo ne. Baterija mi bo prišla prav v naslednjih dveh dneh, zato je ne prižigam. Samo cesta je rahlo svetlejša od okolice in pot bolj slutim kot vidim. Okoli mene pa počiva hladna, temna noč.

V klanecu pred Peričnikom zagledam v robu pred hišo odsev plapolajoče svetlobe, ki nemirno bega po kamnih. Pridem bližje. V majhni kamniti kapelici zraven hiše gori svečka: čudovit plamen v noči miru. Poleg kipca še borova vejica — namesto šopka, ker rož ni več. Ustavim se in zrem v plamenček, ki sveti v ta večni mir, nazaj v davne čase in v neko neznano prihodnost. Spomini.

Koliko nesrečnih je šlo tod mimo tolažit svojo dušo v strmo skalovje, koliko razigranih je šlo tja sproščat svojo prekipujočo energijo! Vračali ko se utrujeni, srečni, pozdravljeni. Bogatejši v srcu, polni spominov in novega hrepenenja. Nekateri se niso vrnili. Našli so svoj mir v gorah. Žalni spre vodi so se pomikali navdol, proti vasi.

Kolikokrat sem šel sam tu mimo! Mlad, nezkušen, poln pričakovanja, moker od dežja, zaljubljen, vesel in žalosten, trdno odločen, cincav, lahkih nog in težkega nahrbt-

nika... Hitel sem ali pa sem prav počasi krevsal navzgor, da bi trajalo čim dlje. Še bom šel, še velikokrat. Prav tak!

Oči tonejo v plamenček, nežen in svetel, ki dela noč še temnejšo. Tako lepo, polno miru in nežne mehkobe, nekje sredi večnosti, nekje sredi najlepših gora na svetu. Hvaležen sem vsem, ki so mi nekoč pokazali pot v nocojšnjo noč. Plamen vztrajno gori in še dolgo ne bo ugasnil.

Grem naprej. Spet je tema in gozd in hrustajoči srež. Strah me je. Pot je dolga, rine v klanec in gozd in za vsakim robom preži črna pošast. Grozeče odmevajo koraki v noč. Sam sebe in svojih glasov se bojim.

Snega je končno nekaj več in pot se položi. Čelna svetilka pred zimsko sobo tipa v noč. Nekdo cepi drva. Si že tu? Krasno! V štedilniku veselo prasketa in po stenah bega plamen. Pogrejem se. Vse je tako lepo.

Jutri pa že v trdi temi naprej, visoko navzgor...

POMEMBNO JE IZBRATI PRAVI VRH ZA PRAVO PRILOŽNOST

ZVONOVİ POD BOHORJEM

EDO TORKAR

»Bam-bom-bam-bom,« se z globokim moškim glasom vsak dan malo pred osmo zjutraj oglasi zvon iz lin cerkvice sv. Roka nad Drožanjami pod Bohorjem.

»Bim-bam-bim-bam,« se mu takoj nato malone po žensko odzove sv. Martin s soslednjega hriba.

Tako, na primer, bi se lahko začela kmečka povest, ki bi se dogajala v teh krajih. Jaz je ne bom napisal, te povesti, iz preprostega razloga, ker nisem pisatelj kmečkih povesti — in sploh. (Če pa bi tak začetek prišel prav kakšnemu drugemu piscu take robe, mu ga rade volje brezplačno odstopim v uporabo.)

»Bam-bom-bam-bom,« se še zmeraj oglašaja sv. Roka.

»Bim-bam-bim-bam,« odzvanja z lin sv. Martina.

Sv. Rok je, kot vemo, zaščitnik bolnikov. Na pročelju cerkvice je freska, ki ga kaže z rano na stegnu, in psa, ki mu je to rano zazdravil s slino.

Sv. Martin je, kot nam je tudi poznano, patron vinogradnikov, zaščitnik trte in vina. Hrib, na katerem stoji cerkva, je, kot se spodobi, od vznožja do vrha okoli in okoli zasajen s trto in pozidan z zidanicami: ene so ravne, razmajane in s slamo krite, druge razkošne in bahave, bolj podobne graščicam kot zidanicam.

Zdaj, avgusta, je grozdje pač še kislo in zeleno, daleč je še do trgatve, zato vino-gradi in zidanice samevajo. Samevata tudi

obe cerkvici. A ne za dolgo, kajti že naslednjo nedeljo bo vsaj pri sv. Roku na moč živahno. Za svetnikov god bo namreč na travniku pred cerkvijo velika maša, na katero bo pridrlo ljudstvo od blizu in daleč: iz vseh vasi in zaselkov pod Bohorjem, iz Sevnice in celo s Hrvaške. Pa tudi semenj bo, tako da bodo tudi kramarji prišli na svoj račun. V božjem imenu bo cvetelo kupčevanje z dušami in blagom.

»Bam-bom-bam-bom!«

»Bim-bam-bim-bam!«

Že drugi dan naših počitnic v Drožanjah smo se z Nado in Jarom odpravili na romanje k sv. Roku. No, ne ravno na romanje — pač na sprehod. Kala smo pustili doma, z verigo smo ga privezali k jablani na Motoretovem vrtu, da ne bi silil z nami. Naj se malo odpočije v senci, smo si rekli, saj je že ves dan odvezan tekal okoli hiše, plašil mačke in kokoši in vzbujal jezo in zavist domačega čuvaja Kara, ki je bil tega privilegija deležen le enkrat na dan po četrto ure, toliko da se je podelal in pretegnil.

Čisto drugačne težave smo imeli z Jarom. Tako kot je Kal po vsej sili hotel z nami, tako je Jaro na vsak način hotel ostati doma. Z Nado naju je stalo dosti truda in prepričevanja, da sva ga spravila s hlevskega praga, kjer je, čepeč na molžni pručki, že vse dopoldne občudoval krave in oponašal njihovo zateglo mukanje. Tako presunljivo je jokal, kot da bi mu vzela njegovo najljubšo igralko. Pa kako se je prvi dan bal teh vampastih in rogatih krav!

Pa mačkov in kokoši in prašičev! Edino s Karom je že prvih pet minut navezal prijateljske stike, kar pa glede na to, da je s psi tako rekoč gor zrasel, niti ni presenečalo.

No, k sreči je Jaro pozabil na kravo že koj za prvimi ovinkom. Pot nas je vodila skozi svetel listnat gozd, potem pa naprej po travnikih in mimo polj in prav kmalu smo se povzpeli že do prvih hiš in sadovnjakov pod cerkvijo. Medtem ko je Jaro pulil nežne svilnate laske in drugo za drugo slačil sedmero zelenih srajčk s koruznega storža, ki sem mu ga spotoma utrgal v polju, mi je Nada pripovedovala o ljudeh iz Drožanj in drugih zaselkov pod Bohorjem, od koder izvira rod njene matere. Ko sem poslušal te večidel tragične zgodbe o sosedskih sporih zaradi zemlje, o družinah, ki sta jih uničila alkohol in ljubosumje, o otrocih, ki so zaradi brezbrzičnosti in prezaposlenosti staršev umirali v vodnjakih, gnojnih jamah, pod kopiti pobesnelih konj in v gobcih steklih psov, sem se zalotil pri misli: o, če bi bil pisatelj kmečkih povesti, koliko snovi bi imel za pisanje!

Na vrh smo prišli, še preden je Jaro utegnil sleči zadnjo tančico s koruznega storža. Jaro je bil prvi pri cerkvici. Z vsemi štirimi se je obesil na štrik pod zvonikom, vendar je bil prelahak, da bi zanihal zvon. Medtem ko sva se z Nado, bingljajoč z nogami s cerkvenega zidu, razgledovala po dolini, se je Jaro poskušal sprijateljiti z dvema otrokoma z bližnje kmetije, štiriletno deklico in petletnim fantkom. Bosonoga kuštravčka se nista kaj dosti menila za malega vsiljivca, in tudi potem, ko ju je poskušal podkupiti s keksi, mu je to uspelo le pri deklici, fantek pa ga je še naprej gledal zviška in izpod čela, češ, kaj naj s tabo, ko pa še iz pleničk nisi zlezel.

Podeželsko idilo je poleg redkih avtomobilov in traktorjev motil le smrad, ki ga je veter prinašal iz dimnikov sevniškega Jugotantina. Nuklearke v bližnjem Krškem tudi s te višine ni bilo videti; skrivala se je nekje za Bohorjem...

Izlet k sv. Martinu smo prihranili za naslednje popoldne. Tokrat smo vzeli s seboj tudi Kala, saj se je dan poprej, nevajen verige, tako zapletel vanjo, da bi si zadržal vrat, če ga ne bi Motoretovi še pravi čas odvezali. Pri cerkvi sta nas pozdravila starejši možakar v izprani delovni obleki, ki je tam kosil travo, in njegov še-pavi pes. Pes se je bil šel ženit k sosedovi kuzli, tam pa je v neenakem boju z močnejšim tekmečem izgubil košček uhlja in krempelj na sprednji taci. Možakar, ki je bil, kot je povedal, tudi mežnar in zvonar pri sv. Martinu, je bil vesel obiska in nas je gostoljubno povabil na pijačo, to se pravi naju z Nado na vino, Jara na malinovec, Kala, ki je bil najbolj žejen, pa h koritu z vodo. In ko smo spraznili že cel

štefan vina, pohrustali že vse kekse, ki nam jih je v peharju prinesla na vrt prijazna gospodinja, in smo že vstali in se poslovili, je pricapljala za nami še njihova skoraj devetdesetletna babica in nam napolnila žepe s hruškami, ki jih je bila nabrala v sadovnjaku. Nado je od preobilja dobrot že na pol poti zvilo in še sreča, da je bilo to ravno pri Motoretovi zidanici, poleg katere je bilo tudi stranišče na štrbunk. Kot nalašč se je tudi Jaro podelal v pleničke in na vrat na nos smo pohiteli v Drožanje, da smo ga umili in preoblekli.

»Kaj ko bi jutri šli še k sv. Florijanu v Sevnico?« je rekla Nada po večerji, ko sva dala otroka spat in šla poslušat čričke na hišni prag.

»Ne samo, da bi bilo dobro iti tja, tudi poklekni bi bilo dobro preden in kakšno molitvico odžebati,« sem menil, »... glede na to, da sv. Florijan ne varuje samo pred ognjem, pač pa tudi pred zakonskimi prepirl...«

»Res škoda, da ne znaš moliti,« je rekla Nada.

»... In sreča, da znaš vsaj ti!«

Žal pa je naslednji dan deževalo in sv. Florijan je padel v vodo. Ironija usode je hotela, da sva se z Nado že takoj po zajtrku na smrt sprickala zaradi neke malenkosti in da sva si potem ves dan hodila izpod nog. Ona se je v kuhinji ubadala z Jarom, pletla predpražnik iz ličkanja in pomagala teti Roziki pri kuhi, jaz pa sem v drvarnici cepil drva in se vmes iz same žalosti nacejal s sadjevcem, ki mi ga je stric Pepi prinesel iz kleti.

»Res, bila je napaka, bila je velika napaka,« sem premišljeval. »Sv. Rok in sv. Martin bi lahko počakala; najprej bi morali porovati k sv. Florijanu...«

Deviški sedemtisočak manj

Na tibetanski strani Himalaje je vse manj sedemtisočakov, na katere še ni stopila človeška noga. Lansko jesen je združena odprava iz Kitajske in Japonske opravila prvi vzpon na Lobuche Kang (Labuche Kang, 7367 m), ki je med velikoma Čo Ojem in Šišo Pangmo. Dne 17. septembra so člani odprave postavili bazni tabor ob severovzhodnem vznožju gore. Od tod so z višine 5300 metrov prodirali v višino in na ledeniku postavili višinska tabora v višini 5600 in 6150 metrov. Tretji tabor je bil na zahodnem grebenu (nad 7000 metrov). Prvič so poskusili priti na vrh 17. oktobra, vendar jih je ustavil močan snežni metež. Šest dni pozneje so poskusili drugič. Dne 26. in 27. oktobra je 15 članov prav lahko prišlo na vrh, sedem Japoncev in osem Kitajcev, med njimi dve ženski, od katerih je bila ena stara komaj 17 let. Vodja odprave je bil Chen Tianliang iz Kitajske, njegov namestnik pa Kinichi Yamamori iz Japonske.

Ta odprava je bila dobro pripravljena: že septembra 1988 je prišla pod goro mešana kitajsko-japonska ogledna odprava, katere člani so pregledali možnosti za dostop skraj do zahodnega grebena.

Joz

SMISEL IN SPOZNAVANJE V PATAGONIJI

MATEVŽ LENARČIČ

Te dni izide pri Založbi Obzorja v zbirki Domače in tuje gore knjiga Matevža Lenarčiča »Smisel in spoznanje«, ki ji je dal avtor podnaslov »Patagonija«. V njej sta opisani dve alpinistični odpravi v Patagonijo: prve se je leta 1982/83 poleg avtorja udeležil še Boris Simončič, druge pa leta 1985/86 poleg avtorja še Bogdan Biščak in Rado Fabjan.

Poleg alpinističnih dejanj so v knjigi orisi psihe članov obeh odprav, opis geografskih, živalskih, rastlinskih in človeških razsežnosti Patagonije ter pregled vzponov na Fritz Roy in Cerro Torre. Vmes je nekaj barvnih in črnbelih fotografij in dve karti južnoameriškega roga.

Vzpon, ki ga avtor opisuje v odlomku, ponujenem bralcem Planinskega vestnika za pokušino branja tega novega dela planinske književnosti, je bil 16. pristop na Cerro Torre, »odkar svet stoji«, in prvi jugoslovanski vzpon na to goro, zgodil pa se je 15. januarja 1986. Le dan pozneje je prišlo na vrh te gore po drugi smeri še šest jugoslovanskih plezalcev. (Op. ur.)

CERRO TORRE — DRUGI POSKUS

Preden zvečer zaspim, si še zadnjič zaželim, da bi se vreme čez noč vendar pokvarilo. Pred velikimi turami me mnogokrat obhajajo podobni občutki. Napor in tveganje, ki ga pričakuješ, izoblikujeta strah, ki ga čutiš kot neprijetno, odvečno breme v želodcu; ko se spomniš na naslednji dan in na vse, kar sodi zraven, te zalije topel val neugodja — kot v šoli dan pred izpitom: čisto si razdvojen. K sreči je v tebi še nekaj dostojanstva, nekaj značaja, ki si ga z muko pridobil v življenju. Ta ti preprečuje nihanje v odločitvah. Velikokrat sem v taki situaciji; takrat v sebi zamorim prvinsko željo po najlagodnejši in najvarnejši poti in počakam na odhod. Zase dobro vem, da se z odhodom vse spremeni. V meni ni več tiste razdvojenosti, vem, kaj si želim, vem, kam se odpravljam, pot stoji jasna pred menoj. Če bi vse življenje tako jasno vedel, kaj si želim, katera izmed množice poti je prava, kot to vem na začetku potovanja ali plezarije, potem bi bilo moje srce vedno lahko in veselo.

Jutro sine brez oblaka. Zgodaj se spravimo pokonci. Čaka nas naporen dopoldan. Poleg tega, da moramo spakirati vso opremo, moramo pojesti ogromne količine hrane, ki bo rezerva za prihodnje dni posta.

DVE NAŠI ODPRAVI V STENI

Počasi se približuje čas odhoda. Še vedno se spomnimo na kakšno stvar, ki jo moramo na vsak način vzeti s seboj. Nahrbtniki so zopet prenatrpani; še dobro, da smo pustili nekaj opreme že po prvem poskusu v snežni votlini pod vzhodno steno, kjer sta jo vse dolge dneve neurij in viharjev čuvala Peter in Pavle. Že v bazi nam je bilo to obdobje hudo zopno. Kaj sta doživljala onadva, raje nismo razmišljali. Spraševali smo se, zakaj vendar ne sestopita, a smo vsi dobro vedeli, zakaj. Če ne bi bilo nikogar v votlini, bi nov sneg in plazovi kmalu na debelo zakrili vhod in nikdar več ga ne bi mogli najti. Peter in Pavle sta to dobro vedela, zato sta kot nekakšni žrtvi prenašala tegobe garaškega življenja. Velikokrat ju je zasul plaz; če sta hotela preživeti, sta se morala dan za dnem izkopavati iz belega objema smrti. Težko in neprijetno delo. Toda zdržala sta.

Mirno, toplo ozračje. Prvi del poti poteka po stranski moreni ledenika Torre. Ker je hoja v težkih plastičnih čevljih po takem terenu ubijajoča, sem jih spraval v nahrbtnik, na nogah pa obdržal lahke adidasove copate. Prvikrat sem se v čevljih precej namučil, z zavistjo sem opazoval lahko Bogdanovo hojo; fant je že takrat imel copate. To me je izučilo. Le Rado je imel še vedno obute nerodne čevlje. A ne zato, ker bi ne vem kako ljubil spotikajočo se hojo v neprimerni obutvi. Razlog je bil zelo preprost: njegove copate je že jemala starost. Ker so bili ti hkrati edino obuvalo za pot domov, je sklenil, da raje zdaj teh nekaj ur potrpi in da mu pozneje ne bo treba bos na letalo.

Naša odprava v vzhodni steni je že načela v led okovano steno. Računajo, da bodo v dveh dneh lahko pripeli vrvi vse do ledenih stolpov pod zadnjo 150 metrov visoko vršno steno. Tam bi se naši dve smeri združili. To bi bilo res enkratno, če bi lahko izpolnili obljubo.

Na vrh bi lahko stopili skupaj. Poleg tega bi to rešilo enega izmed najhujših problemov. Sestop po smeri, ki smo jo nameravali preplezati, je izredno zamotan in dolg. Če pa bi naši pravočasno dosegli vrh ledenih stolpov, bi se lahko spustili kar po njihovih vrveh do vznožja stene. Skupaj preučujemo fotografije, ugibamo, kje bo njihova smer dosegla našo in zdi se mi skoraj neverjetno, da bi se vsi ti načrti res uresničili. Fantje nas zbadata, da bodo vsak spust po njihovih vrveh

krepko zaračunali, v dolarjih seveda. Toda da bi nas le nekoliko pomerili, so nam velikodušno odobrili popust.

SKORAJ USODNI ČEVLJI

Čas je napočil. Konec šale! Pomahamo v slovo. Vidimo se na vrhu.

Sonce je močno. Hodimo le v spodnjih hlačah, dolgih, seveda. Postale so kar nekakšna uniforma Slovencev v lepih dneh. Zgodaj zjutraj je odrinilo na isto pot kot mi precej Poljakov. Bilo jih je vseh vrst in videzov, od majhnih in debelih do velikih in suhih z vsemi vmesnimi prehodnimi stopnjami. Videlo se jim je po načinu obnašanja, da so prišli sem dol bolj na dopust kot pa na resno plezarijo. V Južno Ameriko so prileteli z rusko letalsko družbo, po morju pa so poslali velik tovornjak, poln vsemogočih stvari od hrane do plezalne opreme. V njem je bilo vse, kar so potrebovali za polletno potepanje. Sami so pravili med zadovoljnim rezanjem: »V tovornjaku so naši dolarji!« Zanje je namreč še večji problem dobiti dolarje kot za nas; praktično sploh nimajo možnosti za to. Zato jim ostane le en način potovanja: s tovornjakom, z domačo opremo, z domačo hrano. Denar služijo na podoben način kot mi, to se pravi v glavnem z višinskimi deli. Prigarati morajo veliko več denarja, kot je normalno za odpravo, ki ima devize. Z ogromno količino zlotov, to je njihova malo vredna valuta, plačajo pot še za tovornjak. Najbrž bo tudi pri nas prišlo do takšnih razmer, ko nam ne bo preostalo drugega kot posnemati revne Poljake.

Njihov videz nas ni varal. Kljub temu, da so krenili na pot dobre štiri ure pred nami, smo jih že po dveh urah hoje dohiteli na ledeniku. Izgubili so pravo smer med velikimi nametanimi, v labirint postavljenimi granitnimi bloki stranske ledenikove morene.

Malo je manjkalo pa bi se za nas kmalu vse skupaj končalo. Lahko bi šli le še nazaj v dolino in domov. Bogdan je namreč pustil pred dvema tednoma med sestopom v bazo na robu ledenika pod previsnim balvanom svoje višinske čevlje, da mu jih ni bilo treba nositi na ramah v nahrbtniku. Z Radom sva mu na tihem zavidala nekoliko lažji nahrbtnik, vendar sva sedaj dobila zadoščenje in mislila sva si, da sva pač vedela, da se lahko kaj takega primeri.

Vso bližnjo in daljno okolico je pretaknil, toda o čevljih ni bilo ne duha ne sluha. Brez njih Bogdan nikamor ne bi mogel, brez Bogdana pa tudi midva ne bi vstopila v smer. Dolgo smo bili že skupaj, vsak se je že zelo potrudil in veliko žrtvoval, da smo naredili to, kar smo. Bali smo se, da bi kdo od nas zbolel ali

zaradi katerega drugega razloga ne bi mogel na vrh z drugima dvema. Verjetno bi se tedaj tudi ostala dva odpovedala vzponu. To je mogoče edina slaba stvar, če plezaš resne stvari s prijatelji: svoje osebne cilje in načrte podrediš drugim. Če čustveno nisi vezan na druge osebe, potem ti ni prav nič težko pozabiti na težak položaj nesrečnega, ki mu je smola preprečila nadaljevanje. Sposoben si gledati le sebe in cilj pred seboj, v počutje soplezalca se ne moreš vživeti.

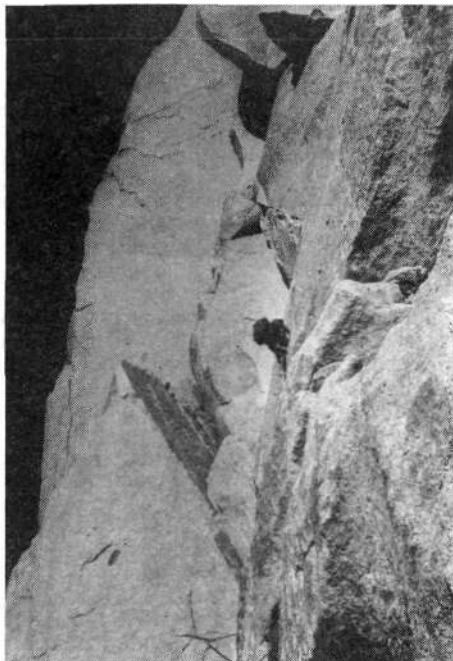
SONČENJE V NAVPIČNICI

Med dostopom do južne stene Fitz Roya, ki se je k sreči drugi dan končal na vrhu, sva bila z Bogdanom v podobnem položaju. Dobro sva hodila, še nikoli do takrat s tako lahkoto. Zaskrbljeno sva se obračala nazaj, kajti Rado je bil le drobn pika. Že prejšnje dni je potožil, da se ne počuti dobro, da ima verjetno vročino. Da le ni zbolel! Spraševala sva se, kaj bova storila, če Rado ne bo več mogel naprej. Ali bova šla brez njega na vrh po vsem tem, ko je mogoče od vseh treh največ žrtvoval pri opremljanju stene? Molčala sva in upala, da se bo popravil. Težavna bi bila odločitev za sestop pri lepem vremenu. K sreči je prišel Rado naslednji dan k sebi.

No, tudi sedaj se je dobro končalo. Bogdan je našel čevlje, a ne ravno na mestu, kjer jih je pustil. Ledenik se premika, skale ob njem tudi in tako ni čudno, da so zdrsnili v ledeno špranjo. Bili so celi, vendar premočeni. Toda bilo je toplo sonce in dan še dolg — se bodo že posušili!

Višje na pobočju, kjer grušč prehaja v led, naletimo na trojico naših, ki se goli nastavljajo soncu: snemalec Fistrovec, Knez in Karo. Skupaj z Jegličem, ki se še potepa neke spodaj po ledeniku in išče motive za dia film, bodo jutri poskušali priključiti novo smer na Maestrijevo, po kateri mi nameravamo na vrh. Da bi jim le uspelo!

Voda v potokih teče prek stene. Pod vrhom se lomijo ogromne več ton težke ledene zaplate, ki se ob prvem dotiku s steno razbijejo v tisoče svetlih drobcev, pod steno pa padejo le še majhni koščki, pomešani z razmočeno snežno brozgo. In tam zgoraj sredi stene opazimo drobni piki. To sta Peter in Pavle, ki sta po dveh tednih kidanja snega in neprijetnega življenja sredi ledenih zidov luknje ugriznili v najslabši kos pogače, ki se ji pravi Cerro Torre. Iz poledenele stene sta morala izkopati več kot sedem sto metrov vrvi, plezala sta sredi ledenih podorov in namakali so ju hudourniki snežnice. Vendar sta počasi le napredovala. Veselili smo se njunega napredovanja, kajti višje bosta prišla danes, bolj gotovo bodo jutri

V zgornjem delu Fitz Roya

Foto: Matevž Lenarčič

drugi štirje dosegli vrh ledenih stolpov. To bi nam trem zelo veliko pomenilo: umik z vrha bi imeli tudi ob poslabšanju vremena zagotovljen.

FITZ ROY KOT ŠPIK

Počivamo v čudovitem okolju. Ostanemo sami. Naši trije so že odšli naprej, Poljaki pa še vedno motovilijo neke spodaj v hudourniški grapi.

Pod nami se vije mogočna prečno napokana bela, s temnimi pikami in sragami okrašena ledena reka, ki teče med veličastnimi progami granitnih špiikov, katerih vznožja ji pošiljajo večje in manjše pritoke ledu. Nekatere v daljavi na vzhodu se združijo v mogočno navidez negibno maso, ki polzi v Laguno Torre.

Sedimo na grušču med dvema manjšima pritokoma. Pobočje je strmo, v glavnem iz gladkih granitnih plošč. Ko ledena gmota narine svojo vsebino na te plošče, se jame lomiti in pokati, s truščem grmijo ogromni bloki zmrznjene vode navzdol. Postajajo vse manjši, razbijajo se ob vsakem dotiku s skalo. Nazadnje priteče v vznožje le ledena reka drobirja. Sonce, pritisk in zmrzal pa zopet vklenejo drobce v homogeno gmoto glavne reke. Včasih ti bloki ledu ujamejo ravnotežje na strmini, visijo kot grozeče prikazni nad praznino, človeškemu očesu, vajenemu v šoli priučenih fizikalnih zakonitosti, pa se zdi ne-

mogoče, da ne zgrmijo v globino. Včasih se vsa tista potencialna energija, ki je zbrana v gmoti, pred očmi spremeni v grozozansko pokanje in grmenje, led se spremeni v vodo, močne vezi med ledenimi kristali se pretrgajo. Na granitu ostanejo le drobci in mokre zaplate, ki že izginjajo v nebo, proti soncu.

Veličastno je sedeti sredi takega dogajanja, neposredno doživljati sile in odnose neživega sveta. Kot bi se spustil milijone let v preteklost. Tudi pri nas so med ledenimi dobami potekali podobni procesi, ki so ustvarili za naše kratko življenje nespremenljive lepote domačih gora. Kot bi se film zgodovinskega dogajanja hitreje zavrtel, nam postaja jasno, kakšne sile se skrivajo v navidez mrtvi okolici in kakšno delo so te sile sposobne opraviti. Zdaj zares verjamemo geologom in učiteljem, ki so nas učili za takratne naše predstave nedojemljive in mistične stvari, da so namreč ledeniki tisti, ki so skupali in lepo izoblikovali prelepe, več sto metrov globoke ledeniške doline.

Čudovita je množica igel, golih in v led okovanih, ki ubrano štrlijo iz skupnega podstavka. Cerro Torre dominira sredi njih kot največja sveča na oltarju svečenika. Čistost, ostrina barv je nepojmljiva. Samo tri so, bela, modra in rjava. Ne vem, kako je mogoče doseči takšno skladnost posameznih odtenkov. Narava je res neprekosljiv umetnik; zanimivost njenih del je v tem, da mora gledalec sam poiskati zorni kot, s katerim bo zaobjel svojim očem najpopolnejšo skladnost. Vprašanje pa je, kdo je zdaj umetnik, ali narava, ki je vse to ustvarila, ali opazovalec, ki zna poiskati bistvo lepega v zmešnjavi.

Umetnik je človek, ker je že ta beseda njegov proizvod, a narava je še nad njim. Na nasprotni strani doline so trije izraziti vrhovi, veliki, šiljasti, na pogled nepristopni. Največji je Fitz Roy. Proti nam obrača svojo grdo, razdrapano in prek dva tisoč metrov visoko zahodno steno. Pred dvema letoma so jo po večmesečnih mukah in poskusih preplezali Čehi. Že prvič, ko smo opazovali to goro s te strani, nam je v misel stopila ista primerjava: »Saj to je vendar kot naš Špik, če ga opazuješ iz Martuljka!« Res mu je neverjetno podobna, predvsem njegova silhueta. Na desni sta še priostrena vrhova Poincenot in St. Exupery. Slednji je dobil ime po znanem francoskem pisatelju in letalcu, ki je napisal vrsto knjig z neverjetno preprosto in hkrati zahtevno vsebino. Poleg tega je bil tudi prvi pilot v patagonskih geografskih širinah.

MEJA MED VROČINO IN MRAZOM

Razmere na ledeniku, ki vodi prav pod steno, so dobre, zato hitro napredujemo. Sled, ki so jo utrlji pred nami, spretno

išče prehode med globokimi razpokami. Z zaupanjem v naše predhodnike ji brez skrbi sledimo. Varno nas pripelje do snežne votline, ki je le kakšnih 150 metrov oddaljena od vznožja stene. Videti je precej drugačna kot pred štirinajstimi dnevi. Snega je nametalo toliko, da je vhodni rov postal dolg prek deset metrov, seveda po zaslugi dveh garačev, ki sta se vsak dan znova izkopavala iz objema s plazom posutega snega. Sneženo pobočje, v katerega so skopali to luknjo, je nekakšen s treh strani zaprt kotel, v katerega le redko prodre veter. Ob mirnih dneh je tu obupno vroče. V kopalkah sedimo vsak na svojem nahrbtniku, telo si mažemo s kremami za sončenje. Ne zdržimo dolgo; zgihnemo v luknjo, kjer se v nekaj sekundah ohladimo in kmalu nato nas že zebe. Te kontrastne razmere se tako na hitro menjavajo, da med mrzom in vročino sploh ni tistih vmesnih pogojev, ki ponavadi budijo občutke ugodja.

Čakamo, da sonce zaide za rob ledene gobe desnega soseda naše gore, Torre Eggerja. Pred nami je namreč strma ledena vesina, prekinjena s skalnimi pasovi, sonce pa se je ves dan direktno upiralo vanjo, tako da so razmere v njej obupne. Povsod teče voda, sneg je gnil, vročina ubijalska. V takem bi se samo izčrpavali in zmočili vso obleko in opremo. Zato čakamo zmrazali, ki bo prišla skupaj z robom sence. V gorah je to ostra meja med toploto in mrazom, to pa smo dobro občutili na lastnih telesih.

Skoraj goli sedimo pred luknjo, medlimo in čakamo sivo črto, ki se nam počasi bliža. Želimo si je. Bolje je biti na hudem mrazu kot na prehudi vročini. Končno nas oplazi z leve strani in nas po dolgem prekrije. Ko je sredi nas, se dobro čuti mraz na levi polovici telesa, medtem ko je desni polovici še kar vroče. V trenutku, ko izgine z nas toplo rjava barva kože in jo zamenja pusta sivina, nas že boleče zazebe. Hitimo se oblačiti.

Opremo, ki smo jo imeli shranjeno dva tedna v luknji, nam je uspelo skoraj v celoti posušiti. Zdaj pakiramo nahrbtnike, zopet bo treba navzgor. Čaka nas štiri sto metrov strmih vesin.

Poslovimo se. Upajmo, da se dobimo jutri na vrhu.

TESNO PRENOČEVANJE

Spodaj na ledeniku, v kotanji levo od nas, zagledamo kup ljudi. To so gotovo Poljaki. Vse kaže, da se pripravljajo na bivak. V nas se porodi zanimiv občutek, ki ga poznajo vsi športniki, sproži pa ga vpliv gledalcev na zavzetost tekmovalca.

Spomnim se časov, ko sem igral košarko pri trboveljskem Rudarju. Kako zelo je

name vplivalo občinstvo! Kadar je bila dvorana prazna, je bila tudi moja igra prazna, v njej ni bilo srca. Če pa se je pojavilo nekaj navijačev, se mi je zdelo, da vsi neprestano opazujejo le mene, kot da drugih soigralcev ne bi bilo. Na sebi sem čutil njihove poglede, ki so bili polni pričakovanja, mogoče tudi negativnega. Ampak to ni važno, ali so mislili na mene kot na zmagovalca ali kot na poraženca; važno je, da sem se zavedal, da nekaj pričakujejo, pa naj bo to dobra ali slaba igra. Nisem jih hotel razočarati.

Tudi tu pod ledno strmino me je podobno zagrabilo in mislim, da je tudi moja dva prijatelja. Kar nenavezani smo pohiteli po strmini navzgor.

Začetek je bil najtežji. To je bil nekakšen rob razpoke, ki se je vsak dan spreminjal, zato je bilo treba vsakič na novo iskati prehod. Zdelo se mi je, da prehod, ki ga je poiskal Rado, ni najvarnejši, toda srečno smo prišli čez.

Potem nas ni mogla nobena stvar več ustaviti. Zapodili smo se navzgor po ozkem žlebu mimo serakov. Spodaj je klotala voda, posledica vročega dne. Kljub temu, da smo kaj kmalu izginili gledalcem Poljakom izpred oči, nas neverjetna zagnanost ni minila. Na skalnih odstavkih smo si pomagali s starimi vrvmi; danes še morajo zdržati, potem nas ne brigajo več. Kmalu smo na sedlu.

V eni luknji se stiskajo trije Francozi, druge luknje ni nikjer več, ker jo je zasul nov sneg. Škoda! Pravijo, da so že danes poskušali plezati, pa so bile razmere še preslabe. Poiščemo ledeno razpoko, kjer smo prejšnjikrat prenočevali in presenečeni ugotovimo, da je na dnu postavljen šotor, v njem pa še dva Francoza. Saj jih je cela armada! Pa menda ja ne bodo jutri vsi vstopili v smer!

Sposodimo si lopato, rijemo po zmrazlem snegu, radi bi odkrili vhod v staro luknjo. Vsak ima svojo idejo, kje približno je bila. Vse smo preverili, a nobena ni bila prava. Na koncu nam je zmanjkalo predlogov. Vprašali smo Francoza v ledeni razpoki, če bi bilo poleg njunega šotorčka še prostora za tri telesa. Toda četudi bi bil odgovor negativen, bi se vseeno zrinili noter, ker zunaj res nismo namerali spati. Nekaj sta zamomljala v angleščini, kar smo razumeli kot pritrditev.

Z nočjo smo se le namestili. Prostora je bilo malo, zato smo izkoristili še vhodni del francoskega šotora. Z globokimi vzdihmi smo olajšano stegnili telo v topli vreči.

Potem pa je prišlo tisto, kar smo na tihem pričakovali: premikanje v šotoru, mrzlično iskanje čevljev, nato se prikaže tik ob Bogdanovi glavi noga, sledi nerazložno momljanje osebe, ki hoče ven. Verjetno preklinja. In prav zdaj, ko smo se vsi namestili, mu je treba hoditi ven! V temi išče z nogami, na katere si je v

naglici nataknil le vrhnje plastične čevlje, prostor med našimi v puh zavitimih telesi, da bi prodrli do roba ledene plošče, kjer bi se olajšal. Nekako mu le uspe in potem zaslišimo, ne da bi kaj videli, curljanje. Sploh ne moremo oceniti, kam je spustil; zdi se nam, da tik naših glav, da že slišimo in čutimo škropljenje po najlonu spalnih vreč. Ali bo sploh kdaj nehal? Končno mu je zmanjkalo. Na isti negotov način je našel vhod šotora, mimogrede še dregnil Bogdana s kolenom v trebuh, česar ni prenesel brez pripomb, nato se je zadruga končno le zaprla. Še nekaj šumenja in godrnjanja se je slišalo ven, potem še globok, od srca prihajajoč olajšan vzdih. Da bi vsaj drugi potrpež do jutra!

ELITIZEM

Francozi nameravajo začeti ob treh zjutraj. Nismo se mogli zediniti, ali naj vstanemo prej ali kasneje. Ker bodo oni plezali v navezah po dva, smo predvidevali, da bodo napredovali nekoliko hitreje od nas. Kaj pa, če bodo le počasnejši? Potem bomo morali čakati in to v teh razmerah lahko pomeni izgubo vrha. Nič, vstali bomo pred njimi, če pa bodo toliko boljši, naj nas kasneje prehitijo!

Naravniam uro na dve, ne vem pa, če bo klicala, ker so baterije že slabe in na mrazu redkokdaj spravi kak glas od sebe. Spravim jo pod kapo, ker je tam najbližje ušesom.

Seveda zaspimo. Ura sploh ni klicala ali pa je nisem slišal. Prijatelja pristavita sneg v posodi na kuhalnik, meni pa ne preostane drugega, kot da še poležim. Med jedjo nas zmotijo Francozi: eden bo ostal kar na sedlu, drugi se bo pridružil tistim trem, ki so spali v snežni luknji.

Prvi trije raztezaji smeri so že opremljeni s tenko belo vrvjo, po kateri se bomo povzpeli s prižemami, da prihranimo čas. Navezani bomo na svoje vrvi, vendar varovali ne bomo. Rado in Bogdan izgineta skozi strop, kjer v temi slutim odprtino ledene razpoke. Sprva vrv hitro teče in že nameravam za njima, ko se vse skupaj ustavi. Slišim nekaj besed v angleščini, ki vse do mene globoko pod snegom niso izgubile ostrine. Potem sledijo kletvice v slovenščini in nerazumljivi francoski izrazi, ki verjetno tudi niso na kulturni ravni. Nič ne vem, kaj imajo zgoraj, mislim pa si seveda svoje. Čakam na dnu razpoke. Končno pa začno kolobarji vrvi zapuščati razpoko in vrv se nategne. Lahko grem. Nad mano je cel kup lučk: utripajo na strmi steni kot zvezde na jasnem nebu, ki obdajajo našo goro. Tu in tam pridejo do mene zamolkli glasovi, ki zvenijo kar neresnično. Zdaj šele vem, zakaj sem moral toliko časa čakati. Rado in Bogdan sta spustila Francoze naprej. Zmagala je nji-

hova boleštna zaverovanost v sposobnost z močno tradicijo oplemenitenega zahodnjaškega alpinizma...

Na koncu zadnje stare vrvi se zdani. Vzhod je rdeč, podolgovati sivi, na krvavo ozadje prilepljeni oblaki ovirajo sonce, da bi nas doseglo. Slabo znamenje! Poleg tega pravijo Francozi, da je pritisk naenkrat močno padel. Skoraj se že sprijaznim z neuspehom.

Vsi trije se zberemo na kupu, da se pripravimo na plezarijo. Rado bo zopet prvi, v lahkih plezalkah bo hitel po kopni steni navzgor, sledila mu bova z Bogdanom oba hkrati; plezala bova v težkih plastičnih čevljih z velikima nahrbtnikoma na ramah. Prijatelja mi šele zdaj pojasnita, kaj sta imela s Francozi pod steno. Pravita, da so se zelo objestno obnašali in zahtevali, da jih spustita naprej, ker smo počasnejši od njih. Le kako so to vedeli, saj še začeli nismo!

Ker jima ni bilo do glasnega prerekanja in ker sta jim nekoliko tudi verjela, sta jih spustila naprej.

DOBLJENA TEKMA

Že čez pol ure pa smo videli, kakšna napaka je to bila. Že v naslednjem raztežaju smo jih dohiteli in celo čakali. Kaj pa zdaj? Če bomo tako počasi napredovali, nikdar ne dosežemo vrha. Postali smo samozavestni, vedeli smo, da smo boljši od njih, prizanesljivo smo celo nekoliko pomilovalno gledali na zadnje v navezi, ki so čakali, da bo njihov kolega izplezal in mu bodo lahko sledili.

Kmalu se je pokazala sicer nekoliko tvegana možnost za prehitevanje. Rado se je, leteč na krilih samozavesti, podprti z občutkom, da je sposoben splezati vse, kar mu pride na pot, zaprašil v steno desno od kamina, v katerem so se prerivali Francozi. Poznam ta občutek: dejanja te pripeljejo do stopnje, ko začutiš veliko spremembo v mišljenju človeka, tekmeča, nasprotnika. Veš, da te je še pred nekaj trenutki sam pri sebi zasmehoval, zdaj pa te naenkrat — čeprav proti svoji volji — začenja spoštovati. Telo ti postane lahko, plezanje ti gre neverjetno dobro od rok in nog, kot v transu si sposoben splezati neverjetne težave, celo brez pravega varovanja. Včasih ti seveda realnost pokaže zobe.

In to se je zgodilo tudi Radu.

Z Bogdanom čakava na stojišču, dobre volje sva, zafrkavava se in smejiva. Naenkrat zaslišiva od zgoraj krik. A ni bil Radov. Zavpil je Francoz, ki je od zgoraj videl, kako so najinemu soplezalcu roke ušle iz gladke počni in kako se je pogreznil v globino prizora. Vendar je imel srečo, kot jo imajo le norci. Vrv se je zataknila za granitni rob, se napela in ga zadržala. Pa si ni delal nič skrbi. Na en, dva, tri

je splezal do vrha in naju poklical za seboj.

Zadihani se zberemo na ozki polički nad njimi. Tekmo smo dobili. Opravičujejo se nam, ker so se zjutraj tako grdo vedli, in povedo, da imajo s seboj opremo za snemanje in da so zato tako počasni. Le pri najstarejšem opazim v očeh resnično obžalovanje. Spoznam, da je v njem še nekaj tiste gorniške etike, ki ti napravi iz sovražnika prijatelja. Odkimava z glavo in neprestano ponavljajo: »Lahko bi se vsi pobili zjutraj na tistih starih vrveh, in mi bi bili krivi.«

Čut pravega gorskega vodnika mu še ni odpovedal.

odmevi

ALPINIZEM NI SAMO PLEZANJE

PALEC

Dne 21. marca lani nas je deset alpinistov prineslo in odneslo štafeto z vrha Triglava. Razlogi, zakaj smo šli gor, se verjetno od posameznika do posameznika razlikujejo. Meni, ki sem bil takrat v vojski, je bilo na Kredarici in na Triglavu gotovo prijetneje kot v kasarni. Pa tudi sicer mi je bil všeč koncept in aktivnost v zvezi s štafeto v Sloveniji — soočanje s problematično stvarnostjo, v kateri živimo. Kakšni so bili razlogi drugih, ne vem, vsem pa je bilo skupno, da smo verjeli, da bo to akcija, ki bo glede na pomen štafete mladosti v Jugoslaviji alpinizmu gotovo koristila. Če ne drugega, je bila to odlična priložnost za popularizacijo naše dejavnosti v občinah.

In sedaj k problemom!

Predem smo šli gor, so nam povedali, da je iz »štafetnih« sredstev 1 200 000 dinarjev namenjenih izključno prvim nosilcem. To vsoto so potem (pozabil sem že, kako) oklestili za 300 000 dinarjev, mi pa naj bi dobili ostanek. Ker tega denarja ne bi mogli dobiti izplačanega v dinarjih, smo se na Kredarici dogovorili, naj z naročilnico Planinske zveze Slovenije nabavijo vrvi v Slovenijašportu; sredstev je bilo ravno dovolj, da bi vsak dobil eno vrv. Seveda ni imel nihče nič proti.

Ko pa smo zadevo opravili in je minilo nekaj tednov, sem najprej po ovinkih, nato pa osebno od načelnika Komisije za alpinizem zvedel, da si je nam obljubljeno nagrado prisvojila Komisija za odprave v tuja gorstva ali pa je šla v sklad Aleša Kunaverja.

Zaključek se ponuja sam: spet so nas nategnili.

Če bi nam takoj v začetku povedali, da bo štafeta prinesla nekakšna sredstva, ki bodo šla v sklad, ustanovljen zaradi lažjega financiranja vrhunskih dosežkov v alpinizmu, bi šli gor še veliko rajši, kot če za ta sredstva sploh ne bi vedeli. Tako pa ostaja vtis, kot da je bila obljubljena nagrada edini razlog, ki nas je lahko pripravil do sodelovanja. To je prvič huda moralna obtožba, drugič pa dela iz nas tepčke, paradne osle, ki smo nosili naš alpinizem na vrh Jugoslavije, potem pa smo se lepo vrnili v hlev, kamor spadamo.

Ob vsem povedanem bi zelo rad zvedel, koliko denarja je dobila Planinska zveza Slovenije na račun štafete in kam je šel ta denar. Zanima me malce podrobnejša informacija o tem, kaj je to sklad Aleša Kunaverja in kdo lahko z njim razpolaga. In končno me zanima, kdo je tisti, ki se dela norca iz nas.

KAZALEC

Vrhunski alpinist po kategorizaciji jugoslovanskih športnikov ima pravico zavarovanja oziroma priznanja delovne dobe v času tega statusa, če takrat ni zaposlen. Verjetno nisem edini, ki ni vedel, da se s koncem minulega leta te pravice ne da več uveljavljati za nazaj — niti za mednarodni razred, za katerega je dolžna poravnati ustrezne dajatve republiška telesnokulturna skupnost. Mislim, da bi metalo precej čudno luč na našo organiziranost, če bi vsak zase hodil iskat svojo pravico po uradih v Tivoliju. Naposled imamo organ, od katerega bi pričakovali, da se bo kdaj ukvarjal tudi z alpinisti in ne samo z vrhunskim alpinizmom. Zanima me torej, kaj je oziroma zakaj ni PZVA storila ničesar v zvezi s tem.

SREDINEC

Malce me jezi mnenje Toma Česna, ki je prevladujoče tudi v Komisiji za odprave v tuja gorstva, torej tudi mnenje ljudi, ki uravnavajo utrip naše alpinistične organizacije, mnenje, ki bi ga lahko strnili v stavku, da ima vsak alpinistični odsek tak materialni položaj, kot si ga zasluži. Vse je zelo res, kar je Tomo povedal v intervjuju, vendar pa tako preprosto vse skupaj spet ni. Lahko je tako govoriti v Kranju, v Tolminu pa, največji slovenski občini, kjer ima celotna telesna kultura manj razpoložljivega denarja, kot ga dobi samo kranjski alpinistični odsek, temu ne moremo ploskati.

Primerjava s smučanjem je čisto dobra. Dodam naj samo to, da še tako nadarjen pionirček iz Tolmina ali Bohinja nima niti teoretične možnosti, da bi kdaj prišel do

članske selekcije, ker mu okolje pač ne more nuditi potrebne materialne podlage. Nisem pristaš rešitev po jugoslovanskem receptu — izenačiti pogoje s siromašjem tistih, ki imajo več, da bi potem vsi imeli malo, ker vem, da bi potem bili tudi temu primerni majhni rezultati. Poudariti hočem samo to, da obljubljanje sredstev (konkreten primer: lani smo šli v ZDA kot izbrana selekcija Komisije za odprave v tuja gorstva, ki nam je obljubila pomoč, pa je ostalo le pri moralni podpori) nekemu iz okolja brez ustreznega materialnega zaledja pomeni vse kaj drugega kot pa tistemu, ki ve, da bo imel v vsakem primeru povrnjene stroške.

PRSTANEC

Ko smo leta 1982 v Coloradu plezali smeri, težje od VI. težavnostne stopnje, nam jih stara kategorizacija ni priznala. Upoštevala jih je le kot šestice. Sprijaznili smo se s tem v upanju, da bo z novo kategorizacijo bolje. Dobili smo to novo in izpopolnjeno kategorizacijo.

Leta 1985 smo šli na Jalung Kang. Trije iz te odprave smo si prideli le republiški razred, Podgornik, Svetičič in jaz. Vsi smo tudi po vrnitvi preplezali precej dobrih stvari, pa je bil izid vsaj zame tak, da bi dosegel zvezni razred, če bi bil ostal doma in namesto tistih treh mesecev za Himalajo porabil tri dni za en soliden zimski vzpon. O točkovanju dela na odpravi verjetno nima smisla izgovarjati besed, ne morem pa mimo Slavca (Svetičiča), ki je tisto poletje preplezal Rolling Stones v Grandes Jorasses in soliral Mrtvaški prt, pa mu vse skupaj ni nič pomagalo. PZVA je sicer priznala, da zadeva ni v redu, da pa se ne da nič narediti, ker delajo po kriterijih, za katere smo se dogovorili, ki jih zaradi vsakega posameznika ne moremo menjati, da bo slabosti možno popraviti po izteku veljavnosti tekočega sistema kategorizacije.

Lani se je vse skupaj ponovilo, le da je bil primer še bolj v nebo vpijoč. Tadej Slabe, ki je bil v lanskem kategorizacijskem obdobju edini Jugoslovian, ki je preplezal desetko, dosežek, ki prav gotovo zahteva več dela kot pa Broad Peak in Gašerbrum skupaj (športnega dela, ne organizacije), ali pa raje, da ne bi primerjali neprimerljivih stvari, dosežek, ki ima v mednarodni plezalski sceni gotovo večji ugled kot pa v himalajizmu vzpon na omenjena osemtisočaka, pa čeprav na alpski način, saj je zlezal najtežjo smer v dotakratni jugoslovanski zgodovini, je pristal — v republiškem razredu.

Le kdo nas bo po takih kiksah jemal resno!

Seveda sem tudi to poskusil razumeti, si razlagati z zgodovinsko zapostavljenostjo

avantgarde, z žrtvami blaznega razvoja in plezalstva zadnjih let in v spoštovanju dogovorjenega iskal razloge, da se niti v tako očitnih primerih anomalij naše kategorizacije nič ne da narediti. Potem pa izvem in končno tudi preberem v Alpinističnih novicah, da je PZVA v enem samem tednu na zahtevo Telesnokulturne skupnosti Jugoslavije razveljavila celotno kategorizacijo in jo prilagodila zahtevam iz Beograda.

Kje je sedaj naša načelnost?

(Janko Humar,
Alpinistični razgledi)

ZAPOREDNI VZPONI V ALPAH

Tomu Česnu, velikemu alpinistu, ki ima za seboj ekstremne solistične vzpone, lahko znova pripišemo sijajne dosežke. Po razočaranjih in polemikah, ki so sledile slovenski odpravi na Lotse Šar, se je Česen odločil za treniranje v skali in se posvetil preplezanju več smeri v istem dnevu. Odločil se je za nekaj zelo zahtevnih itineražev v Julijskih Alpah.

13. julija lani je bil že v akciji v Severni triglavski steni. V najtežavnejšem delu stene je monolitni steber, visok 270 metrov, imenovan Sfinga. Nanj se pnejo tri tako rekoč klasične smeri, preplezane v solističnih vzponih leta 1980. Raz veric je preplezal Marjan Manfreda, smer Kunaver-Drašler Franček Knez, Obraz Aco Pelpnik. Česen si je postavil za cilj preplezati vse tri smeri neposredno drugo za drugo. Sfingo je dosegel po 500-metrskem vzponu v Šlosarski (VI) in takoj zatem uspešno zaključil nalogo, ki si jo je postavil (vsaka smer okrog 200 metrov, težavnost VI in A 2).

Toda ta lep dosežek je pomenil šele začetek dolge serije povezanih vzponov v enem dnevu, skoraj vseh v dolini Tamar. Še posebej izstopajo vzponi v severni steni Šit: za začetek težavna smer Četrto stoletja, »moderna« smer, ki sta jo potegnili Jeglič in Karo leta 1986, težavnost VII — A 1, nikoli manj kot VI za vseh 550 metrov vzpona. Po spustu v smeri Jesih-Lipovec (II in III) je sledil vzpon po smeri Belak-Bešlin (VI +); to je še ena pred kratkim potegnjena smer, ki jo je Česen ponovil kot solist, skupno pa je bila to šele druga ponovitev. Sledil je edini sestop za »počitek« — in že je bil v smeri JLA (VI +). Zadnji napor dneva je bil Jalovec z vrhuncem v prostem plezanju na Dularjevo piramido (VII —). Tokrat je sestopil po Hornovi smeri (IV) zasluženemu počitku naproti.

Celotna ta velika dirka pa je bil le preludij k največjemu podvigu, enemu od najpomembnejših v poletju 1987. Po daljšem obdobju slabega vremena se je Česen preselil v Chamonix, kjer je naletel na odlične vremenske pogoje, vendar tudi hud mrz. Brez omahovanja je šel Jugoslovan v napad na severno steno Grandes Jorasses po smeri No siesta. To je ekstremno težka smer, ki še ni bila ponovljena in sta jo odprla Čehoslovaka Stanislav Glejdura in Jan Porvaznik med 21. in 23. julijem 1986. Stopnja težavnosti je VII — in A2 z odseki ledu do 90°. Na Češkoslovaškem so ta vzpon poimenovali »vzpon leta« v alpski kategoriji. Tudi Česen potrjuje njegovo težavnost in jo uvršča takoj za Diretissimo v Walkerju Garbarrouja in Buvarda, preplezano v petih dneh poleti 1986.

»Bil je to moj najtežji vzpon v življenju,« je izjavil Česen po sestopu. 38 raztežajev vrvi, navpičnica VII —, ostanek skoraj ves VI +. Zaradi obilice ledu je bilo treba štiri petine smeri preplezati z derezami. Najnevarnejši trenutek? Prekoračitev razpoke, ki je vrezana v gladke navpične plošče in je ključna točka smeri. Štiri ure je potreboval za zmago nad tem nevarnim mestom v sredini stene.

Itinerar se odvija pod monolitnim stebrom. Česen je za vzpon porabil polnih 14 ur. Malo zatem, še vedno ne popolnoma zadovoljen, je splezal še slavní severovzhodni ozebnik v Druju (VI —, VI, 75°, 800 m), ki je bil, sicer premagan poleti, v primerjavi z No Siesto pravi sprehod.

(Alp)

AFRIKA

Slovensko planinstvo se je razvijalo v dveh smereh: v vertikalo (osvajanje vse višjih vrhov) in v »horizontalo« (osvajanje vse bolj oddaljenih vrhov).

Alpinistična »tura« na himalajske vrhove je alpinistično nekako stopnjevanje glede na osvajanje domačih vrhov (tako glede na višino kot na obliko itd.), je pa precejšen del »ture« ekspedicija, ki po svoji obliki ni ekskluzivno karakteristična samo za planinski vzpon (ki v takem primeru ekspediciji sledi), ampak lahko ekspedicija v drugem kontekstu vsebuje tudi drugačen cilj. Je pa ekspedicija vendar tudi pri končnem osvajanju himalajskega vrha vendar bistven del tudi pri ocenjevanju končnega uspeha in jo zato v taki obliki nekako že pri nas prištevamo k alpinističnim (himalajskim) podvigom.

No, če sedaj gorstva nekako znižamo in ekspedicijo po smeri in vsebini nekako spremenimo, dobimo morda območja, ki nimajo take gorske višine kot Himalaja,

ki pa so lahko tudi zanimiva zato, ker so nepoznana in ekspedicijsko zelo težko dostopna. Merim na gorstva v centralni afriški Sahari, ki merijo preko tri tisoč metrov in ki so skoraj povsem nepoznana.

Dr. Boris Ogrizek

iz planinske literature

Društvena glasila

Kot 32. številka je z lanske letnico pred letošnjim januarskim občinim zborom izšel »Planinski bilten«, glasilo Planinskega društva Delo iz Ljubljane, ki so ga zgledno uredili Simona Pavšič, Jože Gasparič in Vlado Muc. Že po tradiciji je to bogato ilustrirano planinsko glasilo: poročila so ciklostilno razmnožena, vmes so vložene barvne in črno-bele fotografije, ki so jih odtisnili v domači tiskarni, vse skupaj pa je zvezano v več kot 50 strani debelo knjigo formata A4.

Menda ni lanske akcije tega planinskega društva, ki je ne bi vsaj zabeležili v svojem Biltenu, medtem ko so večje akcije nadrobno opisane: da bi za vedno ostale dokumentirane. Ko bodo Delovi planinci kdaj pisali kroniko, jo bodo zlahka sestavili: le Bilten bo treba prelistati.

Lani so bili Delovi planinci marsikje: na pohodih v Dražgošah, na Stolu, Snežniku, Poreznu in Glogu, na Fruški gori in na Trški gori, na Visu in Kornatih, alpinisti pa poleg vsega še v ameriških Yosemiteih in drugi planinci na grafičnih srečanjih in potovanjih po slovenskih hribih.

Bilten so natisnili v 350 izvodih, ki so za društvene člane brezplačni.

PD Integral je z glasilom »Gorski popotnik« s svojo januarsko številko začel osmo leto izhajanja. Marinka Koželj, ki je očitno urednica glasila, čeprav v tej funkciji ni v glasilu nikjer zapisana, je napisala večino prispevkov za Popotnika, ki zadevajo predvsem izletniško dejavnost, medtem ko je Ivan Blažič napisal poročilo o lanskeoletni društveni dejavnosti. Kot je videti iz predloga letošnjih izletov, bo društvo karseda aktivno na tem področju.

Lanskega decembra je izšla druga številka Planinskih utrinkov, ki jih je izdalo PD Brežice. Kot uvodni prispevek je objavljen prikaz delovanja in razvoja društva od njegovih začetkov do danes izpod peresa društvene predsednice Marije Vebale. Iz njega povzemamo, da je bilo društvo ustanovljeno 28. decembra 1950 in takrat ni imelo niti nobenih denarnih sredstev niti opreme, doslej pa nikoli ni imelo niti lastne planinske postojanke. Vseskozi

je bilo v ospredju društvene dejavnosti izletništvo, pred približno desetimi leti pa so se iz tega razvile še druge dejavnosti, med drugim planinski tabori in šole. Pred štirimi leti so označili svojo prvo planinsko pot, predlanskim pa še drugo. Že vrsto let sodelujejo s sosednjimi planinskimi društvi, tudi iz Hrvaške. Glede na poročilo o delu ni nenavadno, da je v Planinskih utrinkih, ki jih je uredil Vinko Šebrek in lektoriral (kar je za planinska glasila nedvomno redkost) prof. Viktor Sunčič, odmerjenega največ prostora izletniški dejavnosti, tako lanskoletni kot načrtom za letos.

Dobili smo še zadnjo lansko in prvo letošnjo številko Informatorja PD Viharnik iz Ljubljane. Medtem ko je zadnja lanska številka posvečena predvsem izletom, je v prvi letošnji, s katero se poslavlja dosedanja urednica Helena Tepina, poleg tega daljše poročilo upravnega odbora o društveni dejavnosti v lanskem letu. V njem je navedeno, da ima društvo 360 članov, od tega 36 mladincev in 55 pionirjev, da članstvo ne zajema niti deset odstotkov članov delovnih skupnosti republiških komitejev in uprav, kjer je organizirano PD Viharnik, da so lani dobili med drugim dotacije od osnovnih organizacij sindikata v nekaterih republiških organih in organizacijah, od koder so člani tega PD, tako med drugim od RK SZDL, Skupščine SRS, sekretariata IS SRS ter delovne skupnosti CK ZKS, in da so 90-odstotno izpolnili načrt lanskoletnega dela, po katerem naj bi imeli 45 akcij, od tega 35 planinskih izletov.

V poročilu urednice pa je napisano, da je lanski, 12. letnik Informatorja izšel v šestih številkah po 340 do 400 izvodov, v katerih je bilo objavljenih 21 potopisov, 16 društvenih obvestil, 9 izobraževalnih prispevkov, 8 prispevkov o dejavnosti mladinskega odseka, 8 humorističnih prispevkov, 6 pesmi, 5 povzetkov iz Obvestil PZS, 4 predstavitve planinske literature in en intervju.

Letošnjega januarja se začena že šesti letnik »Snežnika«, glasila planinske skupine Osnovne šole Dragotin Kette v Ilirski Bistrici. Dvajset strani debela deveta številka vsebuje nekaj prispevkov, ki so planinsko širše pomembni kot na primer o lanskem dnevu planincev ali o slovenskem kulturnem društvu Snežnik iz Luksemburga, največ strani glasila pa je vendarle posvečenih vtisom mladih planincev z izletov in tur. Tako za starejše kot za mlajše planince je vsekakor izredno zanimivo pripovedovanje Viljema Kindlerja o gozdarski naselbini Gomance na južnih pobočjih snežniškega masiva, ki bi bila zaradi lege in klime vredna večje pozornosti obiskovalcev.

Z letošnjim februarskim datumom je izšla 13. številka 11. letnika »Bohorskega pla-

ninskega poročevalca«, ki ga izdaja Planinsko društvo Bohor iz Senovega. Ta številka je bolj informativna, čeprav so v njej tudi nekateri vtisi s planinskih izletov. Edo Mirt piše, da so planinci v občini najštevilnejša telesnokulturna in vzgojna organizacija, saj vključujejo več kot 1500 članov. Nato potarna, da društvo ni deležno ustrezne družbene pomoči: medtem ko je večina drugih planinskih koč v Zasavju vzorno urejenih, ker so deležne politične in gmotne podpore združenega dela, njihova koča na Bohorju propada in je zanemarjena. — Lani je PD Bohor izvedlo več kot 60 planinskih akcij, od tega največ izletov in tur, sedem predavanj z diapozitivi in tri družabna srečanja, vseh teh prireditvev pa se je udeležilo kakšnih 3500 planincev in drugih ljubiteljev narave. V društvenem glasilu opozarjajo na letošnje prireditve, tako med drugim na turo po Durmitorju in splavarjenje po Tari, pa tudi spodbujajo, naj bi cele družine hodile na izlete, tudi planinske, in naj bi se cici-bani, ki bi radi postali planinci, pridružili že organiziranim vrstnikom. — Vsekakor je Bohorski planinski poročevalec bogat vir informacij o delu planinskega društva, ki ga izdaja.

M. R.

Špansko in nizozemsko glasilu

»Planinski vestnik« je dobil v zamenjavo za nas precej eksotični planinski reviji: iz Barcelone v Španiji je prispela 419. številka revije »Mai eurera/Ceg«, iz Haaga na Nizozemskem pa revija »Berggids«. Prva je natisnjena v katalonskem, druga pa v nizozemskem (dutch) jeziku. V prvi objavljajo prispevke, ki zadevajo vsakršno dejavnost v gorah, tako plezanje, alpinizem, smučanje, izletništvo, jamarstvo in podobno, v drugi poleg vsega tega (z izjemo speleologije) tudi pomembna obvestila, kajti revija je uradno glasilu Nizozemske kraljevske planinske zveze.

V reviji »Mai enrera/Ceg«, ki izhaja letos že petdeseto leto in je četrtletnik, objavljajo velik del prispevke z večjih alpinističnih odprav katalonskega planinskega društva iz Barcelone. Tako so bili društveni člani v Centralnih Alpah, kjer so plezali predvsem v Švici in objavljajo od tod med drugim zanimive informacije za »navadne« planince, v Keniji, kjer so bili kot planinci in alpinisti na več vrhovih, na Visokem Atlasu v Maroku in na Antarktiki, od koder so med drugim prinesli izredne fotografije ledenih gor.

Osrednji prispevek v reviji »Berggids« je posvečen padalstvu v gorah, naslednji pa severni steni Eigerja in še nekaterim severnim stenam v Centralnih Alpah, pustolovskemu potovanju z gorskimi kolesom po vulkanskih gorah Afrike, turnemu smu-

čanju z vsemi možnimi nasveti o opremljenosti za planinsko (in popotniško) udejstvovanje na Kreti (s praktičnimi nasveti in informacijami) in seveda novicami iz vseh društev, ki so člani te planinske zveze.

Kjer se Evropa dotika neba

Gabriele Seitz je za založbo Artemis v Münchnu napisala 238 strani debelo knjigo »Kjer se Evropa dotika neba« (Wo Europa den Himmel berührt) in ji dala podnaslov »Odkrivanje Alp«. Knjiga velikega formata je obogatena s 188 deloma barvnimi ilustracijami, stane pa 98 mark.

Iz tega gradiva je nastala nenavadna knjiga o Alpah, ne čisto navadna alpinistična knjiga, čudovito potovanje skozi zgodovino, književni panoptikum in hkrati razburljivo poglavje evropske kulture.

Naslovno stran krasi slika Markusa Pernharta, na kateri je pred dobrimi sto leti upodobil Grossglockner. Komaj obrnemo nekaj listov, že naletimo na znamenito litografijo, na kateri je upodobljen pohod Hanibala prek Alp. Listamo dalje — in naletimo na še ničkoliko zanimivih upodobitev: na srednjeveške kopije cestnega zemljevida rimske države, na slike prvih raziskovalcev tega sveta in prvih knjigovodnikov po teh pogorjih. Ob teh lepih slikah je seveda ustrezno besedilo, ki pripoveduje o zadnjem tisočletju in podrobneje o zadnjem stoletju pester dejavnosti v Alpah.

Knjiga je seveda draga, vendar je treba poudariti, da je odlično natisnjena, da so v njej izbrane ilustracije, da je papir izvrsten. Kdor lista po tej knjigi, naleti na številna prijetna presenečenja, kakršna na koncu koncev kljub vsemu tudi še današnji ponujajo Alpe tam, kjer se Evropa dotika neba.

društvene novice

Milanu Zinauerju v spomin

V Ljubljani je 18. decembra 1987 preminul dolgoletni planinski popotnik in aktivist planinske organizacije Milan Zinauer-Cinko.

Iztekel se je plodovito življenje, končala pot, ki jo je v rodni Sloveniji začel pred dolgimi leti, 23. oktobra 1908. leta. Ro-

jenice so mu v zibel nasule vsakršnih darov, posebej pa odločile, da bo pravnik

in mu mimogrede naložile, da po dolgem in počez obrede kar največ gor, od slovenskih do gor Jugoslavije, da obleze vrhove Zahodnih Julijcev in se povzpne na vršace Karnijskih Alp, se razgleda z Breithorna, Grossglocknerja in Grossvenedigerja, se dvigne na Sonnblick pa na odmaknjeni Olimp, pobrska po gorah Krete in osvoji teme Evrope, belo goro — Mont Blanc.

O Cinku sta ob petdeset- in šestdesetletnici v PV priložnostno pisala že Stanko Hribar in Fedor Košir ter nam ga — deloma v prijateljsko šaljivem tonu — orisala kot neumornega gornika in aktivista, čigar pot se je začela v PD Maribor in ubirala zrela leta pri PD Ljubljana-Matica in v PZS. Od leta 1952 je bil odbornik in nepoklicni tajnik tedanjega UO PZS, kasneje odbornik IO PZS, pa član in predsednik nadzornega odbora in disciplinske komisije. Zaupane dolžnosti je opravljal z veseljem in pobudo, nikoli ni čakal, da mu bodo delo naložili — znal ga je poiskati sam. Takšen je bil, dokler mu tega v prvi polovici osemdesetih let ni preprečila bolezen in izguba vida.

Njegovi planinski prijatelji vedo povedati, da je svoje prve planinske poti opravil na Pohorju v prvih letih šolanja v Mariboru. Šestnajstleten je z dr. Viktorjem Tominškom zastavil prve korake v Kamniško-Savinjskih Alpah. Od leta 1923 naprej je bil nepretrgoma organiziran in aktiven član planinske organizacije, še v rosnih mariborskih letih markacist, kasneje kot oblikovan planinec zrelih let organizator in vodja izletov pri PD Matici v Ljubljani.

Bil je hodec in pol; v njegovi družbi je tudi dosti mlajšim in utrjenim planincem jemalo sapo, četudi je imel za seboj kar dve hudi poškodbi noge. Celo zadnja leta, ko je ostal z eno samo ledvico, tega po ritmu njegove hoje in njegovi zdržljivosti ni bilo mogoče ugotoviti...

Najti ga je bilo na vseh poteh, zdaj v družbi, zdaj samega. S pohodniki je hodil na Stol, Porezen, Snežnik, sam je ubiral različne zvezne poti, se priložnostno udeležil izleta na kakšno redko obiskano goro, pa spet sam povedel planince na Jalovec, Mangrt ali drugam. Kaj pogosto je delal družbo prejšnjemu dolgoletnemu oskrbniku Kredarice Stanetu, da ta ni preveč samotaril, ko je v lepem in grdem skrbel za svojo postojanko.

Sedaj je vse to že preteklost. Cinkovi dnevi so se iztekli, vrnitve ni. Ostajajo samo še spomini, pretkani s hvaležnostjo za vse, kar nam je dal kot človek, pa za vse njegovo obilno in požrtvovalno delo, ki je neizbrisno vgrajeno v snovanja in bit slovenske planinske organizacije. Cinko, žal nam je, da nisi več z nami...

P. Š.

Milanu v slovo

Milan Krenos se je rodil 20. 5. 1951 v Velenju v delavski družini. Ker po končani osemletki ni mogel priti do poklica zaradi finančnih težav, je poprijel za različna dela; tako je bil na primer nekaj časa poklicni šofer različnih vozil, poštar in nazadnje zaposlen 19

let v Elektrarnah Šoštanj. Sodeloval je v različnih društvih, in sicer pri invalidih, slušno prizadetih, pri gasilcih, tam kar polnih 28 let, prav tako pa je bil dolga leta zvest in vnet član planinskega društva Šoštanj in zadnja štiri leta član upravnega odbora.

Prehodil je domala vse naše gore in planinske postojanke, bil nekaj let zapored v akcijah »smetarjev« okrog Triglava, večkrat bil vodič invalidom na Sedmera jezera in tudi oskrbniki Zinki je pomagal nositi h koč. Skratka, pomagal in delal je povsod, za kar je dobil dosti pohval. Udeležil se je kar devet mladinskih delovnih akcij po Sloveniji in Jugoslaviji, manjkal ni nikjer, kjer so ga rabili.

Še bi lahko naštevali njegova dobra dela — a prišlo je kot strela z jasnega, da Milana ni več med nami. Kar ne moremo verjeti, da je po tragičnem padcu umrl v 37. letu starosti dne 21. januarja 1988.

Nanj nam bo ostal drag spomin.

Zaradi njegove prerane smrti je nastala v našem planinskem društvu globoka vrzel.

Hvala, dragi tovariš Milan, za vsa tvoja dela in trud. Zelo te bomo pogrešali. A vendar: kogar bogovi ljubijo, umre mlad.

Tvoji kolegi planinci
PD Šoštanj

Občni zbor največjega društva

Po slavnostnem delu, ko so proslavili 95-letnico Slovenskega planinskega društva, so imeli člani Planinskega društva Ljubljana-Matica kot nasledniki SPD redni letni občni zbor. V poročilih so ugotavljali, da društva nima le bogate zgodovine, ampak tudi plodno sedanost in načrtano prihodnost.

PD Ljubljana-Matica deluje v treh avtonomnih sektorjih, in sicer planinsko alpinističnem, gospodarsko poslovnem in investicijsko razvojnem.

Osnova društva je planinsko alpinistični sektor, ki je razdeljen na šest odsekov. 75 alpinistov je lani opravilo 1468 vzponov, med njimi na Trisul, Pik Komunizma, McKinley in Daulagiri, 30 markacistov skrbi za 162 kilometrov gorskih poti, od tega

največ zavarovanih po Triglavskem pogorju, v mladinskem odseku je več kot 800 aktivnih mladih planincev, 42 naravovarstvenikov je združenih v svojem odseku, izletniški odsek je lani organiziral 132 planinskih izletov in tur s 4287 udeleženci, predavateljstvo je po krajšem zastoju spet dobilo nov zagon, v postaji Gorske reševalne službe pa je 86 reševalcev.

Gospodarsko poslovni sektor je slejkoprej skrbel za svojih pet planinskih postojank, med katerimi je kar tretjino prometa prispeval Triglavski dom na Kredarici. — Strateška opredelitev društva in njegovega investicijsko razvojnega sektorja je postopno urejevanje lastnih postojank, kot je v poročilu povedal predsednik društva Gregor Klančnik. Medtem ko so v preteklem petletnem obdobju povečali in prenovili Triglavski dom na Kredarici, ki ima zdaj 260 ležišč, posvečajo zdaj pozornost postojankam v Bohinjskih gorah; tako bodo 25. septembra letos odprli posodobljeno Kočo pri Triglavskih jezerih, v kateri bo odslej 175 ležišč. Poleg tega nameravajo rekonstruirati tovarno žičnico iz Bohinja na Komno.

V razpravi sta se na občnem zboru med drugimi oglasila dr. Miha Potočnik in dr. Tone Strojín. Prvi je govoril o tem, kako je planinstvo vedno bogatilo slovensko kulturo in narodno zavest, drugi pa se je spomnil pomembnih društvenih moží in njihove velike vloge v zgodovini slovenske planinske organizacije.

Že desetič na Arihovo peč

Sobotne padavine so preprečile, da bi bil 10. zimski pohod na Arihovo peč tako množična prireditev, kot so si organizatorji zamislili. Še v soboto popoldne je bila namreč pri Polancu na Čemernici gosta megla, v nedeljo, na dan pohoda, pa so bile prav vigredne temperature in je bilo skoraj jasno. Ker je še v nedeljo jutraj po vsej Koroški rahlo snežilo, so se številni planinci in tekači ustrašili grdega vremena in tako zamudili jubilejno srečanje in tekmovanje.

Udeležba kljub temu ni bila od muh: nad 300 ljudi, večina iz matične države, je prispelo v gorski kraj nad Šentjakobom v Rožu, da bi šli po poteh partizanov in se

Mislite, da bi bil za planinsko društvo prevelik izdatek, če bi za vsako svojo planinsko koč nročilo izvod Planinskega vestnika?

Vsaj posredno bi društvo tako postalo aktivist glasila, ki pomaga širiti planinska obzorja.

spomnili tistih osmih borcev, ki so bili umorjeni februarja leta 1945; pod Arihovo pečjo je bil namreč v bunkerju sedež okrajnega odbora Osvobodilne fronte za Beljak, nacisti so za bunker zvedeli, ga izsledili, obkolili in do kraja razdejali, trupla padlih partizanov pa vrgli ob rob šentjakobske ceste in jih tam pustili ležati nekaj dni, da bi ustrahovali prebivalstvo.

V spomin na ta dogajanja je Slovenska športna zveza leta 1979 organizirala prvi zimski pohod. Letošnji, deseti, je bil v znamenju 40. obletnice obstoja Slovenske športne zveze in, kot je ob pozdravu dejal njen predsednik dr. Ludvik Druml, v opomin na leto 1938, ki je pomenilo začetek najhujših represij proti koroškim Slovencem. — O pohodnikih je treba za- beležiti, da so se nekateri že desetič udeležili pohoda, za petkratno udeležbo pa so številni prejeli zlato značko.

Za brezhibno oskrbo udeležencev sta skrbeli soprireditelja SPD Rož s klobasami in čajem in Slovensko planinsko društvo, katerega člani so teptali stezo. SŠD Obir je z najmodernejšimi napravami meril čas tekačev na progi, ki jo je speljal Stanko Mečina. Njega in ekipo Kapelčanov je pohvalil predvsem najboljši dneva in dobitnik Vestnikove plakete, Celovčan Hans Moll, ki je te dni postal tudi koroški prvak. Deseti zimski pohod in smučarski tek sta se iztekla v prijetni družabnosti na prostoru pred Polančevo domačijo.

(Slovenski vestnik)

Predvsem preventivno delovanje

Osnovna dejavnost gorske reševalne službe je gotovo preprečevanje nesreč v gorah — in preventivnemu delu so tudi v preteklem letu namenili velik del dejavnosti gorski reševalci iz Bovca, kot so konec letošnjega februarja ugotavljali na svojem rednem letnem občnem zboru.

Lani so bovški gorski reševalci na območju, ki ga pokriva njihova postaja, kar dvajsetkrat hiteli na pomoč v gore tistim, ki jih je tam doletela nesreča. Število posredovanj je bilo tako kar štirikrat večje kot leta 1986. Helikopter RSNZ je uspešno pomagal v šestih primerih, 14 reševalnih akcij so reševalna moštva izpeljala na klasičen način. Žal je za deset ponesrečenec prišla pomoč prepozno, saj so poškodbam podlegli na kraju nesreče, osem ponesrečenec je utrpelo hujše telesne poškodbe in štirje lažje. Reševalci so reševali v najrazličnejših vremenskih in drugih razmerah, na planinskih potih, na brezpotjih in v stenah, pa tudi v avgustovski letalski nesreči v Lepeni. Sredi lanskega januarja, ko so Bovško zajele obilne snežne padavine, so se reševalci na smučeh podali v snežni metež, v zamete, da bi

obiskali in pomagali ostarelim krajanom zaselkov Na Skali, Bavšiča, Jablanca in Za Brajdo. Tiste dni so z aki čolnom prepeljali v dolino dva bolnika ter truplo umrlega občana.

Odkar so kaninska smučišča odprta širši smučarski javnosti, bovški reševalci ob koncu tedna, med zimskimi šolskimi počitnicami in ob smučarskih konicah opravljajo tam dežurno reševalno službo. V pretekli smučarski sezoni so na kaninskih smučiščih nudili pomoč 95 poškodovanim smučarjem, pa tudi njihovo preventivno delovanje na smučiščih ni zanemarljivo glede na to, da smučarska kultura in disciplina na naših smučiščih nista ravno čislani vrline.

Tako je leta 1987 29 reševalcev in 12 pripravnikov postaje Bovec prebilo na reševalnih akcijah in dežurstvih okroglo 3600 ur, sem pa seveda ni štet čas vaj, trenaže, tečajev in seminarjev.

Reševalci so na zboru z zadovoljstvom ugotovili, da v Trenti po nekajletnem mrtvilu raste nov rod reševalcev. Osmerica mladih Trentarjev, zvečine sinov tiste prve povojne generacije trentarskih reševalcev, se je z veliko delovne volje vključila v vrste GRS in že opravila prvo šolanje. Štirje izmed 16 pripravnikov so konec lanskega leta uspešno opravili preizkus znanja in postali člani GRS.

Pomembna točka v delovnem programu za letošnje leto, ki jo je zbor reševalcev povsem podprl je še nadaljnje sistematično dopolnjevanje, obnavljanje in posodabljanje tehnične in medicinske reševalne opreme.

Ob zaključku občnega zbora so bovški gorski reševalci ponovno izvolili za načelnika postaje Silva Čuferja ter osemčlanski sekretariat postaje GRS Bovec, ki bodo vodili delovanje postaje enako kot doslej: na najvišji stopnji strokovnosti in morda že kar profesionalno, a vendarle prostovoljno, amatersko in ljubiteljsko.

Naj temu poročilu ne uide omemba, da je lani brez posebnih slovesnosti minilo 40 let od ustanovitve postaje GRS v Bovcu. Obletnico so reševalci obeležili delavno in ustvarjalno.

Boris Mlekuž

Slavje planincev pod Triglavom

Člani Planinskega društva Dovje-Mojstrana so v začetku letošnjega leta skromno, a hkrati slovesno proslavili lep jubilej — 60-letnico ustanovitve društva.

Zgodovina planinstva na tem območju sega še veliko bolj nazaj, v sredino prejšnjega stoletja, ko so domači vodniki že vodili turiste na Triglav in druge okoliške vrhove. S prihodom župnika Jakoba Aljaža na Dovje leta 1889 pa je planinska dejavnost začela dobivati vse večje razsežnosti.

8. januarja 1928 so v Mojstrani ustanovili triglavsko podružnico Slovenskega planinskega društva. Takrat se je zbralo okoli 100 članov, prvi predsednik pa je bil takratni nadučitelj in upravitelj ljudske šole na Dovjem Serajnik. Trdo delo in velika ljubezen do domačih gora sta bili in ostajata trdno zakoreninjeni v srcih članov društva. Tako kot brijejo viharji v mogočni triglavski steni, tako so skozi mnoge viharje in prepreke morali najbolj vztrajni planinski zanesenjaki pri gradnji koč, nadelavi planinskih poti, razvoju gorske reševalne službe itd.

Jubilej so planinci zaokrožili s slovesno akademijo in podelitvijo priznanj. Najprej je zbranim spregovoril predsednik občinske konference SZDL Jesenice Alojz Kalkan, o bogati društveni dejavnosti je govoril sedanji predsednik Stanko Kofler, v imenu Planinske zveze Slovenije pa je navzoče pozdravil Tone Škarja.

Ob tej priložnosti so podelili več priznanj ter Janeza Brojana st. in Alojza Rekarja proglasili za častna člana društva. Plakete so prejeli Tomaž Banovec, Marjan Oblak, Janez Košnek, dr. Miha Potočnik, Skupščina občine Jesenice, Železarna Jesenice, LIP Bled — TOZD Mojstrana, hotel Triglav Mojstrana, PD Jesenice, PD Kranjska gora, PD Javornik-Koroška Bela, PD Gorje, uprava Triglavskega narodnega parka, Gorenjski muzej Kranj, Loški muzej Škofja Loka, Tehnični muzej Železarne Jesenice, Kulturno društvo Jaka Rabič Dovje-Mojstrana, Turistično društvo Dovje-Mojstrana, Osnovna šola 16. december Mojstrana in likovni klub Dolik Jesenice. V okviru jubileja so planinci pripravili tudi tri zanimiva tekmovanja, in sicer o razvoju alpinizma v Mojstrani, o plezanju v gorah ZDA in o delu gorske reševalne službe v krajevni skupnosti.

Planincem ne manjka načrtov za naprej. Vedno se najde delo, volja in vztrajnost največjih planinskih zanesenjakov pa je najlepše zagotovilo za nadaljnji kvaliteten razmah planinstva pod Triglavom.

Janko Rabič

Smučarsko srečanje gorskih reševalcev

Gorske reševalce sosednjih dežel ob tromeji med Jugoslavijo, Italijo in Avstrijo je v nedeljo, 6. marca letos, gostil italijanski Rabelj (Cave del Predil) na tradicionalnem smučarskem tekmovanju. Ob gostiteljih — reševalcih iz domačega Rablja in Trbiža, ki so tudi tokratno srečanje vzorno organizirali, so se v pravem zdravem športnem duhu med seboj pomerili v veleslalomu še reševalci iz Beljaka, Rateč in Bovca.

Temeljito obvladovanje smučarskih veščin je eno od področij znanj slehernega gor-

skega reševalca. Vendar bi morda v prihodnje kazalo tekmovanje organizirati in izpeljati bolj »reševalno«, denimo kot tekmovanje dvojic reševalcev v reševanju in prevozu poškodovanca z akia čolnom ali podobno.

K dolgoletnemu tesnemu sodelovanju je gorske reševalce treh držav pripeljala preprosta ljudska potreba, saj gorski svet, steze in stene ne poznajo meja, nesreče pa si tudi ne izbirajo svoje »domovine«. Povsem običajno je zato, da reševalci — predstavniki posameznih postaj GRS sodelujejo na vajah bodisi v Avstriji, Italiji ali pri nas v Jugoslaviji. Pri tem seveda prihaja do praktičnih izmenjav izkušenj na področju reševalne tehnike, reševalne opreme, medicinske opreme ali organizacije reševanj v gorah. Pozabiti ne smemo niti medsebojnega osebnega spoznavanja reševalcev, kar je še posebno pomembno ob skupnih reševalnih akcijah v obmejnem prostoru. Predlansko jesen so, denimo, pri iskanju pogrešanega italijanskega planinca na območju Mangrta, Ponc in Kotove Špiče istočasno in med seboj povezano iskali reševalci iz Rateč, Rablja in Bovca, pa še helikopterja sta bila vključena v akcijo, tako pri nas kot v Italiji.

V sončnem zimskem dnevu je veleslalomsko tekmovanje na strminah v bližini Rablja pokazalo, da med gorskimi reševalci, kolikor jih je sodelovalo na tekmovanju, ni domala nikogar, ki ne bi imel vsaj trohice športne zagnanosti. Najuspešnejši tekmovalci so bili tokrat reševalci iz Bovca (61 točk), ki so se tudi kot posamezniki najbolje izkazali. Na drugo mesto so se med ekipami uvrstili domačini (57 točk), tretji so bili Beljačani (31 točk), četrti pa Ratečani (16 točk). Med zmagovalci, bovškimi reševalci, so se v posameznih starostnih kategorijah najbolje odrezali: Anton Mlekuž (12. mesto), Miha Mlekuž (2. mesto), Matjaž Žagar (1. mesto) in Vojko Komac (1. mesto).

Prihodnjo zimo bodo smučarsko srečanje gorskih reševalcev treh sosednjih dežel pripravili na avstrijskem Koroškem reševalci iz Beljaka.

Boris Mlekuž

Srebrni Ormožani

Planinsko društvo Maksa Meška iz Ormoža praznuje letos srebrni jubilej — staro je 25 let. V tem času je preraslo v eno od najmožičnejših organizacij te občine, saj šteje blizu 400 članov. Društvo se je že pred leti poimenovalo po enem od svojih ustanoviteljev, planincu, zdaj že pokojnem Maksu Mešku, kmetu iz Lahonec. Na jubilejnem občnem zboru so društveni člani poudarili, da je ormoško planinsko društvu najmožičnejša rekreativnosportna organizacija v občini. Lani so imeli 20 večjih akcij, med največjimi pa je bil pla-

ninski tabor, ki se ga je udeležilo 85 planincev, od tega 70 otrok in mladine, kar 40 pa jih je opravilo planinsko šolo.

Enako zavzeto bodo delali tudi letos, ko načrtujejo 21 večjih akcij. Letos se bodo med drugim odpravili na Mangrt in Triglav, nekaj planincev bo odšlo v norveške gore in na Islandijo, predvsem otroci in mladina pa se že zdaj veselijo planinskega tabora, ki bo sredi julija na Jezerskem ali v Bohinju. V kratkem bodo sklenili tudi urejanje svojih prostorov v Ormožu, kjer ne bo le prostor za opremo in sestanke, temveč tudi nekaj prenočišč.

(Večer)

30. občni zbor PD TAM

Jubilejnega, 30. občnega zbora PD TAM se je udeležilo več kot 130 članov izmed približno 1800, kolikor jih šteje društvo. Miro Marušič, ki je namesto predsednika ali podpredsednika (oba sta namreč predčasno odstopila) poročal o lanskoletnem društvenem delu, je med drugim dejal, da se je ta čas 42 društvenih izletov udeležilo 853 planink in planincev, da je 26 društvenih članov lani prejelo za prehojene poti 60 transverzalnih značk, da so kar na desetih osnovnih šolah planinski krožki, ki so vezani na PD TAM, da so člani markacijskega odseka lani pregledovali in po potrebi obnavljali pota na Pohorju in Kozjaku, za katera skrbi to društvo, letos pa nameravajo skupaj z markacisti iz Avstrije obnoviti mednarodno planinsko pot od Radelj do Remšnika, da so društveni alpinisti lani opravili več kot 600 vzponov, od tega 12 devete težavnostne stopnje, in da so alpinisti PD TAM lani v Cordilleri Blanci opravili 37 vzponov na pet vrhov. — Naslednji dve leti bo društvo vodil nov upravni odbor pod predsedništvom Mira Marušiča.

(skozi TAM)

Odločitev na Triglavu

Planinsko društvo IMP ima 443 članov, od katerih je 54 mladincev in 50 pionirjev. Lani, ko je IMP slavil svojo 40-letnico, je imelo društvo svoj 10-letni jubilej. Ustanovljeno je bilo na pobudo tozdov Tena in Trate. Dokončna odločitev o njegovi ustanovitvi se je izkristalizirala na množičnem pohodu na Triglav leta 1977, ko je 168 IMP-jevih planincev kljub vetru in dežju doseglo vrh očaka. Ta pohod je bil zgovoren dokaz, da je delavcem potrebna rekreacija, da bi se ubranili pred posledicami moderne dobe in zadržali v sebi del človeškega v čedalje bolj tehniziranem svetu, saj bi le tako lažje opravljali svoje delo in naloge.

Ustanovnega občnega zbora se je potem udeležilo 60 planincev.

Marija Primc

Predaja štafete v Samoboru

Že kmalu po sprejemu štafete pri Valvasorjevem domu sva s Tejo zvedeli, da bova odšli na predajo v Samobor.

Ob sedmih zjutraj sva morali biti 24. februarja letos na železniški postaji v Celju, od tu pa smo s kombijem krenili proti Samoboru, kamor smo prispeli kmalu, malo iskali muzej, v katerem je bila predaja — in že smo bili na cilju.

V muzeju smo prišli v sobo, v kateri je bilo že vse pripravljeno in v kateri sem povedala sestavek: »Predajam vam planinsko štafeto, ki je pozdrav mladosti 88 in smo jo nosili po poteh legendarne XIV. divizije in I. celjske čete. Želim, da jo tudi vi ponese po poteh revolucije.«

In štafeta je bila predana. Sprejeli so jo »starejši pionirji«, poprečno stari 40 do 50 let, čeprav bi jo morali pionirji.

Potem smo si ogledali muzej, v katerem so bile zelo lepe slike, manjše izkopenine in zgodovinske znamenitosti Samobora. Muzejski vodič nama je pred odhodom dal prospekte in razglednico Samobora. Potem smo odšli na kosilo, nato pa domov.

Petra Vovk

VI. planinski ples

Planinsko društvo Matica iz Murske Sobotice je priredilo že 6. planinski ples. V nabito polni restavraciji hotela Zvezda, vsakoletnega domačina prireditve, je sobotni večer v prijetnem vzdušju kar prehitro minil. Program je povezoval in skrbel za dobro razpoloženje z zabavnimi igrami Milan Zrinski. Niso pozabili na že tradicionalni prispevek za reševanje finančnih problemov Planinskega vestnika. Od sredstev srečolova so namenili skromen prispevek v višini dveh letnih naročnin PV.

Jože Ružič

Kdo je avtor?

Sedaj, ko zbiramo gradivo za planinski muzej, sem se spomnil, da sem nekoč med vojno v vpisni knjigi na vrhu hriba bral naslednje:

V snegu planina,
v robstvu domovina.
O, kdaj te spet videl bom,
zeleno planino in svobodni dom?

Pokojni Andrej More (Gandi) mi je takrat povedal, da je bil pisec teh vrstic ustrežen. Zanima me, če kdo od bralcev ve, kje je bilo to napisano. Morda na več vrhovih? In kdo je bil pisec?

Prosim, če to sporoči uredništvu Planinskega vestnika.

Jože Štolcar

KAKO SO KRIŠKI PODI POSTALI »NAŠI«

PRVIČ V DOMAČI HIŠI

FRANCE KREUZER

Kmalu po osvoboditvi smo se začeli zbirati planinci Javornika in Koroške Bele in se vpisali v planinski odsek Fizkulturenega društva, ki je prvi začel delovati. Članstvo planinskega odseka je naglo narasčalo in že smo začeli misliti na svoje planinsko društvo. Po nekaj formalnostih smo dobili stike s Planinsko zvezo Slovenije, ki nam je omogočila ustanoviti planinsko društvo.

Z vso vnemo smo se lotili zbiranja članstva in mladine, organizirali smo skupinske izlete, pa tudi na zabave nismo pozabili.

Ko smo se čutili dovolj močne, smo zaprosili PZS, naj nam pomaga poiskati kje v bližini našega kraja planinsko postojanko, ki bi jo bili pripravljeni obnoviti. Res nam je PZS iz Ljubljane kmalu ponudila Kriške pode, kjer je v bližini spodnjega jezera stala opuščena italijanska obmejna karavla.

Ker smo to sporočilo od PZS prejeli v zimskem času, smo težko čakali pomladi, da si bomo šli lahko ogledat stavbo in videti, kje stoji in kakšen je dostop do nje. Že zelo zgodaj spomladi smo se odpravili v Vrata, da bi od tu po najbližji poti dosegli cilj. Zelo slabo vreme je bilo in še prave poti nismo poznali — in to nas je obrnilo že visoko nad Vrat. Poskušali smo še enkrat in doživeli isto kot prvič. Do Trente pa se takrat še ni prišlo tako kot danes in tudi prevoza nismo imeli, pa še predaleč naokoli se nam je zdelo. Čas je hitro tekkel, mi pa še nič nismo vedeli, pri čem smo.

Bilo je sredi aprila, ko sem se neki ponedeljek odločil, da grem sam pogledat, kako in kaj je z našo še neznano koč. V Železarni sem bil dežurni in smo delali v turnusu, tako da sem bil za nedeljo, ko sem bil v službi, prost en delavnik. Zelo mi je prišlo prav, da sem prost, ker se je tudi vreme popravilo.

Zgodaj zjutraj sem se s kolesom odpeljal v Mojstrano in naprej v Vrata; nahrbtnik in vse potrebno sem imel že dalj časa pripravljeno. Že od Peričnika sem moral kolo na več mestih prenesti na ramenih čez snežne zaplate, tako da sem precej pregret prispel do Aljaževega doma. Tam sem v bližini skril kolo, z njega odvezal smučarske palice in takoj nadaljeval pot proti Sovatni. K sreči so bile v snegu že stopinje in sem kar hitro napredoval. Le proti vrhu sedla je bilo nekaj novega, deloma spihanega snega.

Sonce je že močno gredo, ko sem prispel do vrha in do kraja, kjer je iz snega gledala upognjena traversa ogrodja opuščen in razpadle stražarnice.

Obrnjen proti jugu sem sestopal in opazil rahlo meglo, ki je ležala nad Trento. Ker sem približno vedel, kje stoji karavla, sem jo kmalu našel. Šele tukaj sem si privoščil malico in se takoj lotil dela. Ure nisem imel, zato mi je kazalo hitro delati. Na hitro sem zrisal stavbo in zmeril prostore, ki so bili v kaj slabem stanju: oken in šip sploh ni bilo več, vrat tudi ne. Tudi streha je bila zelo slaba. Največji prostor je služil drobnici, da se je semkaj zatekla pred neurji. Vrata so bila sneta s tečajev in prislonjena, tako da je bil en kot v silo uporaben kot bivak. Zdrobljena in z ovčjim govnom pomešana slama je gotovo komu služila za ležišče.

Z merjenjem in vrisovanjem sem se tako zamotil, da nisem opazil, kdaj se je megla dvignila in kdaj so začele naletavati rahle snežinke. Od nekod se je priplazil veter in vse bolj se je temnilo. Pohitel sem torej z delom, pospravil vse v nahrbtnik in se odpravil proti domu.

Že po prvih korakih pa sem se čudil, kdaj je lahko padlo toliko novega snega. Gosta megla in snežna nevihta sta me začeli skrbeti. Megla je bila od časa do časa tako gosta, da sem komaj videl nekaj metrov pred seboj.

Postajalo mi je vroče in mrazilo me je po hrbtu, ko sem pomislil, da sem tako daleč od ljudi in povrh vsega še sredi tedna in brez vsake orientacije, kam naj se obrnem.

Nič ne vem, koliko časa sem taval, se dvigoval in spuščal in si predstavljal, kje sem. Utujen še nisem bil, le negotovost me je grizla. Povsod je bila sama sivina, sneg je plesal okrog mene in se kopičil v vdolbine in stopinje. Občutek sem imel, da sem že zadosti visoko, pa sem se po vesini počasi spuščal — in res se je teren zravnaval. Naenkrat sem na razpihanem snegu v vzpetini opazil sledi velikih čevljev, ki so bile obrnjene pravokotno na mojo smer.

Sledil sem stopinjam, še prej pa sem na tem mestu temeljito steptal sneg, da bi se lažje znašel, če bi se moral vrniti.

Začelo se je svetlikati, tudi vidljivost je bila boljša. Po nekaj sto korakih sestopanja sem se znašel pred tistim ukrivljenim železom, ki sem nanj naletel na poti k cilju.

Megla se je dvignila in kdajpakdaj sem že videl strmine in grape severne stene Triglava.

Nisem si mogel kaj, da ne bi na ves glas zavriskal od veselja, ker sem bil rešen morečih skrbi in negotovosti.

Dan se je močno nagibal k večeru, ko sem se po strmini Sovatne spuščal proti dolini Vrat.

Planinski vestnik na koncu koncev ni tako drag, da si ga ne bi mogla privoščiti vsaka slovenska planinska družina: vsak mesec bi se bilo treba odpovedati le prav drobni razvadi pa bi imel vsak družinski član 48 strani planinskega branja. Planinski vestnik vas prosi: priporočite ga svojim prijateljem in znancem, za katere veste, da imajo radi gorsko naravo! Posodite jim ga, da ga prelistajo, morda se bodo potem naročili nanj.

Postanite tudi vi propagandist Planinskega vestnika! Razširjajte našo idejo: V vsako slovensko planinsko družino Planinski vestnik, najstarejši slovenski mesečnik s še vedno mladim srcem!